

NOVA PRAVNA REVUJA

NPRR

Časopis za domaće, njemačko i evropsko pravo

Izdavački savjet:

Prof. Mag. Mag. Dr. Tomislav Borić (Austrija)
 Prof. dr. Tatjana Josipović (Hrvatska)
 Prof. Dr. Heinz-Peter Mansel (Njemačka)
 Prof. dr. Dušan Nikolić (Srbija)
 Prof. dr. Borislav Petrović (Bosna i Hercegovina)
 Prof. Dr. Dres. h.c. Friedrich-Christian Schroeder (Njemačka)

Izdavači:

DEUTSCHE STIFTUNG FÜR
 INTERNATIONALE RECHTLICHE
 ZUSAMMENARBEIT E.V.

Deutsche Stiftung für internationale rechtliche
 Zusammenarbeit, e.V. (IRZ – Stiftung)
 Njemačka fondacija za međunarodnu pravnu
 saradnju (IRZ – Stiftung)

Njemačko-bosanskohercegovačko udruženje pravnika
 Njemačko-bosanskohercegovačka udruga pravnika
 Нјемачко-босанскохерцеговачко удружење правника
 Deutsch-Bosnisch-Herzegowinische Juristenvereinigung

Društvo za istraživanje i recepciju nemačkog prava
 (Gesellschaft für die Erforschung des deutschen Rechts
 und seiner Rezeption)

Iz sadržaja:

Članci:

Mr. sci. Rijad Hamidović: Zakonska hipoteka kao sredstvo
 naplate poreza u Federaciji Bosne i Hercegovine

Zsolt Szabó PhD, LL.M.: Parlamentarni zakonodavni
 postupak u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji
 (1. dio)

Osim toga:

Aktuelnosti iz prava zemalja regiona
 – Bosna i Hercegovina
 – Srbija

Aktuelnosti iz evropskog prava

Aktuelnosti iz njemačkog prava

Težište broja:

Javno pravo

Gefördert durch:

Bundesministerium
 der Justiz und
 für Verbraucherschutz

aufgrund eines Beschlusses
 des Deutschen Bundestages

1/2017

Godina 8, vol. 13.
 maj / svibanj 2017.
 stranice 1-64

NOVA PRAVNA REVIJA

Časopis za domaće, njemačko i evropsko pravo
Časopis izlazi dva puta godišnje

Izdavači:

DEUTSCHE STIFTUNG FÜR
INTERNATIONALE RECHTLICHE
ZUSAMMENARBEIT E.V.

Deutsche Stiftung für internationale rechtliche
Zusammenarbeit, e.V. (IRZ)
Njemačka fondacija za međunarodnu pravnu saradnju
(IRZ)
Uwierstraße 92
D-53173 Bonn
Projektna oblast: Bosna i Hercegovina
Kontakt osoba: dr. Stefan Pürner (voditelj projektnog odjela)
E-Mail: puerner@irz.de
Tel: 0049-(0)2289555103

Njemačko-bosanskohercegovačko udruženje pravnika/
Deutsch-bosnisch-herzegowinische Juristenvereinigung
DBHJV
c/o Pravni fakultet
Obala Kulina bana 7
71 000 Sarajevo
Tel. 00387 33 206350 lok./ext. 240

Društvo za istraživanje i recepciju nemačkog prava
Ljubiše Jovanovića 1
34 000 Kragujevac, Srbija
E-mail: gesellschaft.deutschesrecht@gmail.com

Glavni i odgovorni urednici:
prof. dr. Meliha Powlakić, dr. Stefan Pürner

Redakcijski kolegij:
prof. dr. Slavko Đorđević, prof. dr. Zlatan Meškić,
prof. dr. Meliha Powlakić, dr. Stefan Pürner,
doc. dr. Darja Softić Kadenić LL.M.

Izvršna urednica:
doc. dr. Darja Softić Kadenić LL.M.

Redakcija:
Dragana Radisavljević, Dana Trajcević-Božić,
doc. dr. Darja Softić Kadenić LL.M.

Prijevodi:
prof. dr. Slavko Đorđević, prof. dr. Zlatan Meškić,
M Jur (Oxon) Selma Mezetović Međić, MA,
prof. dr. Meliha Powlakić, dr. Stefan Pürner,
Anita Rogošić, doc. dr. Darja Softić Kadenić LL.M.

Izdavačke usluge i štampa:
University Press – izdanja Magistrat, Sarajevo

Kontakt:
Nova pravna revija
Časopis za domaće, njemačko i evropsko pravo
Adresa: c/o Pravni fakultet
Obala Kulina bana 7
n/r Darja Softić Kadenić
e-mail: novappravnarevija@gmail.com
tel: 00387 33 206 350 lok./ext. 234

ISSN 2233-0151

NOVA PRAVNA REVIIJA NPR

Časopis za domaće, njemačko i evropsko pravo

Veoma cijenjene čitateljice i čitaoci,
drage kolegice i kolege pravnici,

u ovom izdanju časopisa “Nova pravna revija – časopis za domaće, njemačko i evropsko pravo”, skraćeno NPR, naći ćete mnoštvo informacija o pravu država regiona, kao i o evropskom i njemačkom pravu.

O sadržaju ovog izdanja

Težište ovog broja leži na javnom pravu. Pored toga u njemu se nalaze prilozi iz građanskog prava, kao i izvještaji o manifestacijama koje imaju vezu sa spektrom interesa časopisa i aktivnostima IRZ-a, kao i prikazi knjiga. Domenu javnog prava pripada prvo uporednopravni prikaz o parlamentarnim zakonodavnim postupcima u državama Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji. Radi se o jednom prilogu koji je već objavljen na engleskom jeziku u njemačkom časopisu “Jahrbuch für Ostrecht”, kojeg izdaje izdavač C. H. Beck. Stoga bismo se na ovom mjestu željeli srdačno zahvaliti autoru, redakciji, kao i izdavaču časopisa “Jahrbuch für Ostrecht” za dozvolu da se objavi prevod ovog priloga.

Javnom pravu mogu se pripisati i odredbe njemačkog Zakona protiv dopinga, koji je uz uvodna objašnjenja preveden i objavljen u rubrici “Propisi i materijali”. Na osnovu tog teksta može se vidjeti kako njemački zakonodavac pokušava da zaštiti sport od manipulacija, koje su opasne kako za zdravlje sportista, tako i za ideju takmičenja, a time i za funkciju uzora koju sport treba da ima u javnosti.

Određeni javnopravni aspekt ima i prilog o zakonskoj hipoteci za dugovane poreze. Istovremeno ovaj prilog obrađuje jedan klasični privatnopravni institut, naime hipoteku i njenu funkciju osiguranja naplate poreza od strane države, pri čemu se postavljaju mnogobrojna pravna pitanja.

Da pravo nije isključivo nešto statično, već da se mijenja s promjenama općih društvenih poimanja, jasno pokazuje prilog o pravnom položaju istospolnih parova u Srbiji.

Rubrika “Aktuelnosti iz njemačkog prava” prikazuje aktuelnu njemačku sudsku praksu, dok rubrika “Aktuelnosti iz evropskog prava” daje kratak, ali veoma informativan prikaz većeg broja evropskih pravnih razvoja. Među njima je prikazan razvoj u oblasti prava azila, koje predstavlja pravno područje koje u vremenu velikog priliva izbjeglica dodatno dobiva na praktičnom značaju. U rubrici “Aktuelnosti iz prava Bosne i Hercegovine” prikazane su tri recentne izmjene i dopune zakona u Republici Srpskoj.

Posebna molba autorima iz oblasti krivičnog i krivičnog procesnog prava

Uzalud će čitateljice i čitatelji tražiti u ovom broju jedno produbljeno bavljenje temama iz oblasti krivičnog prava. Redakcija veoma žali što iz ovih oblasti nisu dostavljeni prilozi. Zbog jedne sve prisutnije orijentacije ka commom law sistemu u ovoj je oblasti prava došlo do krupnih promjena. Upravo zbog značajnih promjena koje su posljedica tog utjecaja, prilozi koji bi ovaj razvitak kritički razmotrili bili bi dobrodošli.

Stoga posebno podsjećamo kolegice i kolege koji se bave krivičnim materijalnim i procesnim pravom, na mogućnost dostavljanja priloga iz ovih oblasti i ohrabrujemo ih da to učine.

Osam godina NPR i kako naći ranija izdanja

S ovim izdanjem počinje osma godina izlaza časopisa NPR. U proteklom periodu časopis se ne samo dobro razvio, već je postao i izvor širokog spektra informacija. Onaj ko bi želio imati uvid u spektar tema dosadašnjih priloga, može to uraditi na različitim mjestima na internetu.

Puni tekst izdanja časopisa NPR može se, primjera radi, naći na internetskim stranicama

- Njemačke fondacije za međunarodnu pravnu saradnju (IRZ) na <http://irz.de/downloads>,
- Pravničke mreže Jugoistočne Evrope "Harmonius" na <http://www.harmonius.org/preuzimanja/npr-izdanja/?lang=SR>, kao i
- Centra za sudsku dokumentaciju Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine na <http://pravosudje.ba/vstv/faces/vijesti.jsp?id=34307>

Zainteresirani njemački čitaoci mogu naći njemačke dijelove sadržaja časopisa NPR u "njemačkim kratkim izdanjima" na internetskoj stranici IRZ-a, <http://irz.de/downloads>, pod "Weitere Veröffentlichungen/Das Wichtigste aus der südosteuropäischen IRZ-Zeitschrift 'NPR' auf Deutsch" ("Dalja izdanja/Najvažnije iz jugoistočnoevropskog IRZ-časopisa 'NPR' na njemačkom").

Zahvala

Veliki broj informacija koje se mogu pronaći na navedenim mjestima ne bi bio moguć bez zajedničkog djelovanja čitavog niza osoba i institucija. Svima njima dugujemo zahvalnost.

Na prvom mjestu treba navesti autore. U pogledu prevoda priloga koji su već objavljeni u inostranstvu treba navesti uređivače i izdavače publikacija u kojima su odgovarajući prilozi objavljeni u originalu, kao i prevodioce. Posebno treba istaći zahvalnost članovima Izdavačkog savjeta.

Osim toga, Redakcija duguje posebno srdačnu zahvalnost dvama ministarstvima Savezne Republike Njemačke, Saveznom ministarstvu pravde i zaštite potrošača i Saveznom ministarstvu vanjskih poslova. Oba ministarstva podržavaju djelatnost IRZ-a na mnogostruke načine. Posebno se treba zahvaliti njemačkim ambasadama u regionu u kojem se izdaje časopis NPR kao i ambasadoricama i ambasadorima te njihovim saradnicima, koji na terenu konstantno konstruktivno prate i podržavaju djelatnost IRZ.

Prof. dr. Meliha Povlakić
Predsjedavajuća
Njemačko-bosanskohercegovačkog udruženja
pravnika

Advokat dr. Stefan Pürner
Voditelj Projektne oblasti IRZ-a
Bosna i Hercegovina, Crna Gora,
Makedonija i Srbija

Sehr geehrte Leserinnen und Leser,
 liebe juristische Kolleginnen und Kollegen,

in dieser Ausgabe der “Nova Pravna Revija – časopis za domaće, njemačko i evropsko pravo”, kurz NPR (Neue Juristische Umschau – Zeitschrift für regionales, deutsches und europäisches Recht) finden Sie wiederum eine Fülle von Informationen zum Recht der Staaten der Region sowie zum europäischen und deutschen Recht.

Zum Inhalt dieser Ausgabe

Der Schwerpunkt dieser Ausgabe liegt auf dem Öffentlichen Recht. Hinzu treten Beiträge aus dem Bürgerlichen Recht und Veranstaltungsberichte sowie Buchbesprechungen.

Den Bereich des Öffentlichen Rechts zuzurechnen ist zum einen der rechtsvergleichende Beitrag über das parlamentarische Gesetzgebungsverfahren in den Staaten Bosnien und Herzegowina, Montenegro sowie Serbien. Es handelt sich bei ihm um einen Aufsatz, der bereits im deutschen “Jahrbuch für Ostrecht”, das im Verlag C. H. Beck herausgegeben wird, in englischer Sprache erschienen ist. Deshalb möchten wir an dieser Stelle dem Autor sowie der Redaktion und dem Verlag des “Jahrbuches für Ostrecht” herzlich für die Erlaubnis zum Abdruck in Übersetzung danken.

Dem öffentlichen Recht zuzurechnen sind auch die Vorschriften des deutschen Antidopingsgesetzes, das mit einer erläuternden Einführung in der Rubrik “Vorschriften und Materialien” in Übersetzung veröffentlicht wird. Anhand dieses Textes lässt sich nachvollziehen wie der deutsche Gesetzgeber versucht, den Sport vor Manipulationen, die sowohl gefährlich für die Gesundheit der Sportler sind, als auch den Wettbewerbsgedanken – und damit die Vorbildfunktion des Sportes – gefährden, zu schützen.

Einen öffentlich-rechtlichen Einschlag hat auch der Aufsatz über die gesetzliche Hypothek zur Beitreibung von Steuern. Gleichzeitig behandelt er ein klassisches privatrechtliches Rechtsinstitut, nämlich die Hypothek, und dessen Einsatz zur Sicherung der Beitreibung von Steuern, bei der sich allerdings zahlreiche juristische Fragen stellen.

Recht ist nichts Statisches. Recht ändert sich auch mit den allgemeinen gesellschaftlichen Anschauungen. Dies macht der Beitrag über die Rechtsstellung gleichgeschlechtlicher Paare in Serbien deutlich.

Die Rubrik “Aktuelles aus dem deutschen Recht” stellt aktuelle deutsche Rechtsprechung vor, während “Aktuelles aus dem europäischen Recht” eine kurze, äußerst informative Zusammenstellung zu einer Vielzahl aktueller europäischer Rechtsentwicklungen gibt. Darunter sind auch solche im Bereich des Asylrechtes, also eines Rechtsgebiets, das in Zeiten der Flüchtlingsströme noch zusätzliche praktische Bedeutung gewinnt. In der Rubrik “Aktuelles aus dem Recht Bosnien und Herzegowinas” schließlich werden drei kürzlich erfolgte Ergänzungen und Änderungen von Gesetzen der Republika Srpska behandelt.

Eine besondere Bitte an Autoren aus dem Bereich des Straf- und Strafprozessrechts

Eine vertiefte Auseinandersetzung mit strafrechtlichen Themen werden die Leserinnen und Lesern auch in dieser Ausgabe der NPR vergeblich suchen. Die Redaktion bedauert diesen Umstand, der jedoch dadurch bedingt ist,

dass keine diesbezüglichen Beiträge eingereicht wurden. Durch eine zunehmende Orientierung am Common Law erfolgten in diesem Bereich einschneidende Änderungen. Gerade wegen der dadurch hervorgerufenen erheblichen Änderungen wären Beiträge, die diese Änderungen kritisch begleiten, jedoch erwünscht.

Deshalb werden Kolleginnen und Kollegen, die im Bereich des Strafprozessrechtes und des materiellen Strafrechtes tätig sind, hiermit besonders an die Möglichkeit der Einreichung von Beiträgen erinnert und ermutigt, sie zu nutzen.

Acht Jahre NPR und wo man frühere Ausgaben findet

Mit der vorliegenden Ausgabe beginnt das achte Erscheinungsjahr der NPR. In dieser Zeit hat sich die Zeitschrift nicht nur gut entwickelt, sondern sie ist auch zu einer umfassenden Informationsquelle geworden. Wer sich ein Bild von dem Spektrum der bisherigen Beiträge machen will, kann dies an verschiedenen Stellen im Internet tun.

Volltextausgaben der NPR finden sich beispielsweise auf den Internetseiten

- der Deutschen Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit e.V. (IRZ) unter <http://irz.de/downloads>,
- des südosteuropäischen Juristennetzwerkes Harmonius unter <http://www.harmonius.org/preuzimanja/npr-izdanja/?lang=SR>, sowie
- des Zentrums für gerichtliche Dokumentation des Hohen Justiz- und Staatsanwaltsrates von Bosnien und Herzegowina, unter <http://pravosudje.ba/vstv/faces/vijesti.jsp?id=34307>

Deutsch sprechende Interessierte finden die deutschen Inhaltsbestandteile der NPR in "deutschen Kurzausgaben" auf der Internetseite der IRZ, dort <http://irz.de/downloads>, unter "Weitere Veröffentlichungen/Das Wichtigste aus der südosteuropäischen IRZ-Zeitschrift 'NPR' auf Deutsch".

Dank

Die an den genannten Stellen zu findende Informationsfülle hätte ohne das Zusammenwirken einer ganzen Reihe von Personen und Institutionen nicht zusammengetragen werden können. Ihnen allen gilt es zu danken.

An erster Stelle sollen die Autoren genannt werden. Bezüglich der Übersetzungen von bereits im Ausland erschienenen Arbeiten, sind die Herausgeber und Verlage der Publikationen, in denen die Originalfassung der entsprechenden Arbeiten erschienen, sowie die Übersetzer zu nennen. Hervorzuheben sind auch die Mitglieder des Herausgeberrates.

Darüber hinaus schuldet die Redaktion wiederum zwei deutschen Bundesministerien besonders herzlichen Dank, nämlich dem Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz und dem Auswärtigen Amt. Beide unterstützen die Tätigkeit der IRZ auf vielfältige Weise. Ganz besonders gilt es den deutschen Botschaften im Erscheinungsgebiet der NPR und den jeweiligen Botschafterinnen und Botschaftern sowie ihren Mitarbeitern zu danken, die die Arbeit der IRZ vor Ort stets konstruktiv begleiten und fördern.

Professor Dr. Meliha Powlakić

Vorsitzende der
Deutsch-bosnisch-herzegowinischen
Juristenvereinigung e.V.

Rechtsanwalt Dr. Stefan Pürner

Leiter des Projektbereichs
Bosnien und Herzegowina, Mazedonien,
Montenegro und Serbien der IRZ

Sadržaj

PREDGOVOR	1
ČLANCI	
<i>Mr. sci. Rijad Hamidović: Zakonska hipoteka kao sredstvo naplate poreza u Federaciji Bosne i Hercegovine</i>	7
<i>Zsolt Szabó PhD, LL.M.: Parlamentarni zakonodavni postupak u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji (1. dio)</i>	16
AKTUELNOSTI IZ PRAVA ZEMALJA REGIONA	
Bosna i Hercegovina	
<i>Prof. dr. Meliha Povlakić: Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o premjeru i katastru nekretnina Republike Srpske od 12. 12. 2016. (Službeni glasnik Republike Srpske 110/16)</i>	23
Srbija	
<i>Mina Stančić: Kratak osvrt na pravni položaj istopolnih parova u Republici Srbiji i potencijalna rešenja de lege ferenda za neka međunarodno-privatnopravna pitanja istopolnih zajednica, zaključenih u inostranstvu</i>	30
AKTUELNOSTI IZ EVROPSKOG PRAVA	
<i>Prof. dr. Zlatan Meškić: Aktuelnosti iz evropskog prava</i>	36
<i>Dr. Stefan Pürner: Manje vladavine (i prava) a više pravne države u Europskoj uniji – pravna polemika</i>	39
AKTUELNOSTI IZ NJEMAČKOG PRAVA	
<i>Dr. Stefan Pürner: Aktuelne presude njemačkog Saveznog vrhovnog suda (Bundesgerichtshof)</i>	40
PROPISI I MATERIJALI	
Njemačka: Zakon protiv dopinga u sportu (Antidopinški zakon – AntiDopG): tekstualna dokumentacija sa pravnom kvalifikacijom <i>Robert von Rymon Lipinski: Uvod</i>	42
Zakon protiv dopinga u sportu (prevod)	45
PRIKAZI KNJIGA	
<i>Prof. dr Slavko Đorđević: Prikaz knjige: Walter Gierl/Dr. Andreas Köhler/Prof. Dr. Ludwig Kroiß/Harald Wilsch, Internationales Erbrecht – EuErbVO / IntErbRVG, 1. Auflage, Baden-Baden, 2015.</i>	49
<i>Dr. Stefan Pürner: Prikaz knjige: Benjamina Londrc, Pravni položaj Jevrejske zajednice u BiH od 1918. do 1945. godine (Sarajevo 2016)</i>	51
<i>Doc. dr. Darja Softić Kadenić, LL.M. (Graz): Prikaz knjige: Thomas Seeber, Das Österreichische Kreditkonsortium (Austrijski kreditni konzorcij), Beč, 2016.</i>	51
<i>Dr. Stefan Pürner: Prikaz knjige: Maja Kostić-Mandić, Međunarodno privatno pravo, Podgorica, 2017.</i>	52
RAZNO	
<i>Petar Brudar: Izveštaj sa regionalnog seminara: “Uvod u nemačko pravo” od 25. do 27. 11. 2016. godine, Beograd</i>	53
<i>Miloš Kuzman, M.A., LL. M: Praksa za mlade advokate u organizaciji Nemačke fondacije za međunarodnu pravnu saradnju (IRZ) – Prilika koju ne smete propustiti</i>	56
<i>Mr. Mirela Rožajac-Zulčić: Utjecaj njemačke pravne tradicije na pravne biblioteke i bibliotečke fondove i razmjena iskustava u umrežavanju biblioteka (Mostar, 15–16. 9. 2016. godine)</i>	58
Poziv za dostavljanje radova	59

Inhaltsverzeichnis

VORWORT	3
AUFSÄTZE	
<i>Mag. Rijad Hamidović: Die gesetzliche Hypothek als Mittel zur Beitreibung von Steuerschulden in der Föderation Bosnien und Herzegowina</i>	7
<i>Zsolt Szabó PhD, LL.M.: Das parlamentarische Gesetzgebungsverfahren in Bosnien und Herzegowina, Montenegro sowie Serbien (Teil 1)</i>	16
AKTUELLES AUS DEM RECHT DER REGION	
Bosnien und Herzegowina	
<i>Prof. Dr. Meliha Povlakić: Aktuelles aus dem Recht Bosnien und Herzegowinas</i>	23
Serbien	
<i>Mina Stančić: Eine kurze Betrachtung der rechtlichen Situation gleichgeschlechtlicher Paare in der Republik Serbien und potentielle Lösungen de lege ferenda für einige internationalprivatrechtliche Fragen hinsichtlich im Ausland eingegangener gleichgeschlechtlicher Lebensgemeinschaften</i>	30
AKTUELLES AUS DEM EUROPÄISCHEN RECHT	
<i>Prof. Dr. Zlatan Meškić: Aktuelles aus dem Europarecht</i>	36
<i>Dr. Stefan Pürner: Weniger Herrschaft (auch des Rechts) und mehr Rechtsstaat in der EU – Eine juristische Polemik</i>	39
AKTUELLES AUS DEM DEUTSCHEN RECHT	
<i>Dr. Stefan Pürner: Aktuelles aus dem deutschen Recht</i>	40
VORSCHRIFTEN UND DOKUMENTE	
Deutschland: Gesetz gegen Doping im Sport (AntiDopG): Textdokumentation mit rechtlicher Einordnung	
<i>Robert von Rymon Lipinski: Einleitung</i>	42
Gesetz gegen Doping im Sport (Übersetzung)	45
BUCHBESPRECHUNGEN	
<i>Prof. Dr. Slavko Đorđević: Walter Gierl/Dr. Andreas Köhler/Prof. Dr. Ludwig Kroiß/Harald Wilsch, Internationales Erbrecht – EuErbVO / IntErbRVG, 1. Auflage, Baden-Baden, 2015</i>	49
<i>Dr. Stefan Pürner: Benjamina Londrc, Pravni položaj Jevrejske zajednice u BiH od 1918. do 1945. godine (Rechtliche Situation der jüdischen Gemeinschaft in Bosnien und Herzegowina von 1918 bis 1945), Sarajevo, 2016</i>	51
<i>Doz. Dr. Darja Softić Kadenić, LL.M. (Graz): Thomas Seeber, Das Österreichische Kreditkonsortium, Wien, 2016</i>	51
<i>Dr. Stefan Pürner: Maja Kostić-Mandić, Međunarodno privatno pravo (Internationales Privatrecht), Podgorica, 2017</i>	52
VERSCHIEDENES	
<i>Petar Brudar: Bericht über das Regionalseminar “Einführung in das deutsche Recht” vom 25. bis 27. November 2016 in Belgrad</i>	53
<i>Miloš Kuzman, M.A., LL. M: Hospitationsprogramm für junge Rechtsanwälte, organisiert von der Deutschen Stiftung für Internationale Rechtliche Zusammenarbeit (IRZ) – Eine Gelegenheit, die Sie nicht verpassen dürfen</i>	56
<i>Mag. Mirela Rožajac-Zulčić: Der Einfluss der deutschen Rechtstradition auf Rechtsbibliotheken und Bibliotheksfonds sowie der Erfahrungsaustausch bei der Vernetzung von Bibliotheken</i>	58
Call for Papers	61

Zakonska hipoteka kao sredstvo naplate poreza u Federaciji Bosne i Hercegovine

UDK: 347.27:336.22

Mr. sci. Rijad Hamidović*

1. Uvod

Komparativnim posmatranjem zakonskog založnog prava na nekretninama (u nastavku: zakonska hipoteka) u pravnim okvirima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine uočava se da je naročito u Federaciji Bosne i Hercegovine zakonska hipoteka bila jedan konstantan generirajući faktor nesigurnosti u pravnom prometu nekretninama, kao i uzrok otežanog načina funkcioniranja poduzetničkog sektora u ovom entitetu. Razlog se nalazi u sadržaju niza pravnih propisa čija je kumulativna primjena institut zakonske hipoteke u ovom entitetu definisala kao sredstvo kojim se nastojalo osiguranje javnog interesa u svakom pogledu pretpostaviti osiguranju privatnog interesa.

S aspekta naplate dospjelih poreza od strane federalnih organa uprave, naglašena uloga zakonske hipoteke proizlazi iz zakonske mogućnosti da se naplata iz zakonske hipoteke u ovom entitetu mogla i još uvijek može po izboru povjerioca realizirati u paralelno postavljenim postupcima (upravni i sudski).

Naime, zakonska hipoteka u Federaciji Bosne i Hercegovine uređena je Zakonom o poreznoj upravi Federacije Bosne i Hercegovine (u nastavku: ZPU FBiH)¹, koji je određujući objekt, način nastanka i način naplate zakonske hipoteke, stvorio jednu vrstu generalnog disbalansa u odnosu prema drugim važećim materijalnim i procesnim propisima koji su u datom momentu uređivali oblast stvarnog, zemljišnoknjižnog i izvršnog prava.

Jedan od uzroka navedenog nesklada je ranije naglašena mogućnost realizacije zakonske hipoteke u alternativno postavljenim postupcima u ovom entitetu, shodno odredbi iz stava 4. člana 50. ZPU FBiH.

Ovakav način realizacije zakonske hipoteke, zajedno s drugim nedostacima normativnih rješenja iz ZPU FBiH, koji zbog ograničenog obima neće biti predmet detaljnijeg osvrtu u ovom radu, derogirajući "načelo oficijelnosti"² otvoreno i neposredno doveo je u pitanje sigurnost pravnog prometa nekretninama u Federaciji Bosne i Hercegovine, što je rezultiralo još uvijek otežanim prometom stvarnim pravima na nekretninama u ovom entitetu.

Razlog izvedenog koncepta rada leži u činjenici da su zbog neadekvatne normativne pozadine upravo i nastali osnovni problemi koji se u Federaciji Bosne i Hercegovine vežu za institut zakonske hipoteke u korist javnopravne vlasti radi naplate dugovanih poreza. S toga se akcenat rada bazira na analizi postupka naplate dospjelih, a neizmirenih poreznih obaveza od strane Porezne uprave Federacije Bosne i Hercegovine (u nastavku: PU FBiH) iz konstituisane zakonske hipoteke, imajući u vidu relevantne pravne propise i efekte koje su izmjene i dopune tih pravnih propisa eventualno imale na pravni promet nekretnina u Federaciji Bosne i Hercegovine. Posebno, u pogledu načina naplate dospjelih poreznih obaveza iz zakonske hipoteke, u fokusu posmatranja u Federaciji Bosne i Hercegovine nalaze se odredbe materijalnog poreznog prava³ do izmjena i dopuna u 2012. godini, te odredbe istih nakon navedenih izmjena i dopuna.

Iz navedenog razloga, strukturalno se rad sastoji od dva dijela, ovisno o tome da li se posmatra period prije ili nakon izmjena i dopuna ZPU FBiH u 2012. godini, s istovremenim osvrtom na njihov značaj i efekte u domenu pravnog prometa nekretninama u naslovljenom entitetu, te s namjerom da se istraživačkim pristupom pored izvođenja problematike vezane za ovaj institut stvarnog prava, argumentirano predlože i adekvatna rješenja ili načini njihovog prevazilaženja.

Konačno, svrha samog rada je da argumentirano ukaže na to da zakonska hipoteka i nakon značajnih izmjena citiranog materijalnog poreznog prava, predstavlja jedan složen institut stvarnog prava s prisutnim negativnim

* Magistar pravnih nauka, direktor pravne funkcije u Raiffeisen BANK dd Bosna i Hercegovina; rijad.hamidovic@raiffeisengroup.ba; rijad.hamidovic@yahoo.com

¹ "Službene novine Federacije BiH", br. 33/02, 28/04, 57/09, 40/10, 27/12, 7/13, 71/14 i 91/15.

² Član 4. stav 1. Zakona o izvršnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", br. 32/03, 52/03, 33/06, 39/09 i 35/12).

³ Propisi iz domena materijalnog poreznog prava, odnosno Zakona o poreznoj upravi Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", br. 33/02, 28/04, 57/09, 40/10, 27/12, 7/13, 71/14 i 91/15), u cijelosti su determinirali ulogu i položaj zakonske hipoteke u pravnom sistemu Federacije Bosne i Hercegovine.

implikacijama u pravnom prometu nekretninama u Federaciji Bosne i Hercegovine.

2. Zakonska hipoteka u postupku prinudne naplate poreza

2.1. Postupak prinudne naplate poreza prema rješenjima iz materijalnog poreznog prava Federacije Bosne i Hercegovine do 2012. godine i propisima izvršnog prava Federacije Bosne i Hercegovine

U pogledu naplate zakonske hipoteke, ZPU FBiH do njegovih izmjena i dopuna u 2012. godini je odredbom iz stava 4. člana 50. propisivao da PU FBiH ima pravo upravno ili sudski naplatiti hipoteku prema odredbama ovog zakona ili drugih zakona Federacije.

Navedenom odredbom je uspostavljeno pravo izbora u korist PU FBiH, da svoje pravo kao založni povjerilac realizira bilo u sudskom ili upravnom postupku. Na ovaj način, u Federaciji Bosne i Hercegovine je otvoreno pitanje konkurencije ova dva postupka na istoj nekretnini.⁴

U tom pogledu, ZPU FBiH samo djelimično regulira postupak prinudne naplate, odnosno rješavanje odlučujućih pitanja u vezi s procedurama i uvjetima prinudne naplate prepušta određenim podzakonskim aktima.⁵ Prema navedenom, procedure i uvjeti prinudne naplate određeni su odredbama Pravilnika o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza. Prema odredbama iz člana 62. navedenog pravilnika, prodaja zaplijenjene imovine može se izvršiti ili aukcijom ili licitacijom ili neposrednom prodajom, pri čemu se imovina, u pravilu, prodaje putem javne aukcije, na način predviđen navedenim pravilnikom. Istovremeno, na osnovu odredbe iz stava 2. navedenog člana može se izvesti zaključak da se prodaja imovine poreznog dužnika putem upravnog izvršenja favorizuje od strane PU FBiH u odnosu na zakonsku mogućnost prodaje putem odgovarajućeg sudskog postupka.⁶

⁴ Meliha Pvlakić, "Neki aktuelni problemi zalaganja nekretnina u entitetima BiH", *Pravna riječ: časopis za pravnu teoriju i praksu*, broj 8, Banja Luka, 2006, str. 226.

⁵ Član 43. stav 1. ZPU FBiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 33/02, 28/04, 57/09, 40/10, 27/12, 7/13, 71/14 i 91/15).

⁶ Do stupanja na snagu Zakona o izvršnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine u 2003. godini, izvršenje u sudskom postupku provodilo se prema odredbama Zakona o izvršnom postupku iz 1978. godine koji je preuzet iz bivšeg jugoslovenskog izvršnog prava, a prema kojim odredbama (član 172) je postojala izričita prednost zakonske hipoteke u korist države u odnosu na hipotekarne povjerioce. Na ovaj način je zakonska hipoteka koja je nastala prema odredbama ZPU FBiH do reforme entitetskog izvršnog prava, uživala apsolutnu prednost prilikom namirenja u sudskom izvršnom postupku, pa sama zakonska mogućnost da se zakonska hipoteka od strane PU FBiH naplati i putem upravnog postupka nije bila značajna. Međutim, nakon reforme izvršnog postupka u entitetima, te određivanjem da se hipotekarni povjerioci

Opisana normativna pozadina, odnosno mogućnost namirenja PU FBiH u upravnom postupku, nameće pitanje odnosa u postupcima namirenja između PU FBiH kao povjerioca u upravnom postupku i eventualnih povjerilaca u redovnom izvršnom postupku. Upravo odgovor na pitanje da li namirenje zakonske hipoteke u upravnom postupku ima apsolutnu prednost u odnosu na namirenje eventualnih hipotekarnih povjerilaca, postavlja se ključnim u vezi s postavljenim činjenično-pravnim stanjem i proizašlom problematikom.

Ukoliko sagledamo odredbe iz materijalnog poreznog prava, a u međusobnoj vezi s odredbama procesnog izvršnog prava u Federaciji Bosne i Hercegovine, odgovor na postavljeno pitanje morao bi biti negativan.

Naime, u članu 58. stav 1. Pravilnika o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza,⁷ određen je način prodaje zaplijenjene imovine.

Prema navedenoj odredbi, utvrđena vrijednost imovine koristi se kao najniža cijena za aukciju ili licitaciju, pri čemu ukoliko postoje opterećenja na imovini, razlika između vrijednosti imovine i ukupne vrijednosti tereta se uzima kao najniža cijena. U tom pogledu se izričito propisuje da na pravnu poziciju nosioca opterećenja ne utiče prodaja zahtijevana ili izvršena od strane PU FBiH. To znači, da je eventualna prodaja u upravnom postupku, ukoliko su nekretnine koje su objekt zakonske hipoteke konstituisane u korist PU FBiH, već objekt upisanih dobrovoljnih hipoteka (neovisno od činjenice da li su hipoteke upisane prije ili poslije nastanka te zakonske hipoteke), moguća samo ukoliko se navedenom prodajom ne mijenja pravna pozicija upisanog ili upisanih hipotekarnih povjerilaca.

Očigledno je da navedena odredba nije najjasnije definisala odnos između hipotekarnih povjerilaca i PU FBiH u postupku realizacije zakonske hipoteke u upravnom postupku izvršenja. Naprotiv, upitno je da li se odredbom kojom se propisuje da se pravna pozicija hipotekarnog povjerioca ne mijenja usljed prodaje nekretnine u upravnom postupku, mislilo na to da upisana hipoteka i dalje ostaje teretom nekretnine prodane u upravnom postupku prodaje prilikom čega se u odnosu na hipotekarnog povjerioca mijenja samo založni dužnik ili se mislilo da se hipotekarni povjerilac iz ostvarene kupoprodajne cijene namiruje neposredno u upravnom postupku zajedno s PU FBiH.

Zbog rješenja iz stava 2. navedenog člana, bliže smo shvatanju da bi se i hipotekarni povjerioci trebali

namiruju prema redoslijedu nastanka njihovih hipoteka – član 98. stav 3. Zakon o izvršnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", br. 32/03, 52/03, 33/06, 39/09 i 35/12), prestaje postojati navedena apsolutna prednost naplate zakonske hipoteke u izvršnom postupku, zbog čega upravni postupak izvršenja na način na koji je normativno određen u poreznim pravnim propisima Federacije Bosne i Hercegovine, postaje osnovnim postupkom izvršenja od strane PU FBiH.

⁷ "Službene novine Federacije BiH", br. 50/02, 54/03 i 31/11.

neposredno namirivati u upravnom postupku izvršenja i to redosljedom utvrđenim prema momentu nastanka njihovog prava u odnosu na povjerioca iz zakonske hipoteke. Naime, prema odredbi iz stava 2. člana 58. Pravilnika o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza, PU FBiH je dužna da poštuje terete koji imaju prioritet.

Na koji način PU FBiH prilikom prodaje nekretnine u upravnom postupku treba poštovati terete koji imaju prioritet, u pogledu navedenog predstavlja odlučujuće pitanje.

Prioritet na koji upućuje citirana odredba trebalo bi da se posmatra u samom namirenju, a koje neposredno proizlazi kao posljedica pravnog odnosa između dva ili više konstituisanih prava na istoj nekretnini.⁸ Na ovaj način bi "poštivanje tereta koji imaju prioritet" od strane PU FBiH u upravnom postupku prodaje opterećene nekretnine, trebalo značiti mogućnost neposredne naplate hipotekarnih povjerilaca u upravnom postupku i to prije PU FBiH, ali pod uslovom da su upisane hipoteke nastale prije zakonske hipoteke. U odnosu na hipotekarne povjerioce čije je založno pravo na nekretnini nastalo nakon nastanka zakonske hipoteke, samo namirenje trebalo bi zavisiti od ostvarene visine cijene, gdje bi se eventualno namirenje i tih hipotekarnih povjerilaca moglo realizovati, ali samo pod uslovom da su se prethodno namirila PU FBiH na temelju zakonske hipoteke, kao i oni hipotekarni povjerioci jačeg reda u namirenju.

Pa, ukoliko se hipotekarni povjerioci slabijeg reda namirenja ne bi uspjeli namiriti iz ostvarene kupoprodajne cijene, upitno je šta bi se desilo s njihovim založnim pravima nakon izvršene prodaje u upravnom postupku.

Kako Pravilnik o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza u navedenom pogledu uopšte ne daje rješenje, ostaje jedino mogućnost da se eventualno rješenje izvede na osnovu analogne primjene rješenja iz Zakona o izvršnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (u nastavku: ZIP FBiH). Na ovaj način dalo bi se zaključiti da bi založna prava navedenih povjerilaca trebala prestati.⁹

⁸ Analognom primjenom Zakona o izvršnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", br. 32/03, 52/03, 33/06, 39/09 i 35/12), kojim je uređen postupak sudske prodaje, može se nesporno utvrditi odnos između dva ili više povjerilaca povodom izvršenja na opterećenoj nekretnini. Naime, odredbom iz stava 1. člana 98., a u vezi s odredbom iz stava 1. člana 74. ovog zakona, iz iznosa dobivenog prodajom, namiruju se prvenstveno potraživanja založnih povjerilaca koja se po redu prvenstva namiruju prije tražioca izvršenja, pri čemu je u pogledu založnih povjerilaca prvenstveni red određen u skladu s pravilima zemljišnoknjižnog prava, gdje se prema odredbi iz stava 1. člana 53. Zakona o zemljišnim knjigama Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", br. 19/03 i 54/04), rang redosljeda između više upisa na istoj nekretnini određuje prema momentu njihovog upisa u zemljišnu knjigu.

⁹ Član 74. stav 2. ZIP FBiH ("Službene novine Federacije BiH", broj 32/03, 52/03, 33/06, 39/09 i 35/12), prema kojem založna prava uknjižena na nekretnini prestaju provedbom rješenja o dosudi i ako založni povjerioci nisu potpuno namireni.

U tom pogledu, tumačenje da PU FBiH, prema odredbama iz stava 1. člana 58. Pravilnika o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza, obezbjeđuje istu pravnu poziciju hipotekarnih povjerilaca tako što njihove hipoteke i dalje ostaju upisane kao teret nekretnine i nakon njene prodaje u upravnom postupku, ne bi smjelo imati prednost u odnosu na ranije elaborirani stav. Naime, bliže smo shvatanju da bi citiranu odredbu iz člana 58. ipak trebalo posmatrati u vezi s rješenjima iz izvršnog procesnog prava, koja isti slučaj u sudskom postupku uređuju na način da založna prava na nekretnini koja je predmet izvršenja prodajom prestaju iako se založni povjerioci nisu u cijelosti namirili.

Međutim, s obzirom na normativnu nepreciznost odredbi iz navedenog pravilnika, nesporno ostaje otvorenim rizik da PU FBiH u upravnom postupku izvrši namirenje svog potraživanja, te da određenom kupcu izda odgovarajući dokaz o kupovini imovine na osnovu kojeg će se izvršiti prijenos prava vlasništva u zemljišnoj knjizi, a da pri tome nekretnina ipak i dalje ostane opterećena ranije upisanim založnim pravima.

Iako je nesporno da hipoteka prati nekretninu koju tereti, te da posmatrano s pravnog položaja eventualnog hipotekarnog povjerioca s promjenom vlasnika nekretnine ne dolazi do izmjene njegovog položaja u pogledu same nekretnine kao instrumenta obezbjeđenja, nesporno je zaključiti da je određenom hipotekarnom povjeriocu zaista nebitno kojeg vlasnika nekretnine dobija kao založnog dužnika, te da se u tom pogledu barem na posredan način ne utiče na poziciju založnog povjerioca. Istovremeno, upitnim se nameće i krug zainteresiranih lica koja bi kupila određenu nekretninu s postojećim opterećenjima, usljed kojih mogu u kasnijem izvršnom postupku ostati bez iste nekretnine ukoliko eventualno ne izmire i prenesene dugove prema upisanim hipotekarnim povjeriocima.

Imajući u vidu sigurnost pravnog prometa nekretninama u Federaciji Bosne i Hercegovine, kao i paralelna rješenja u sudskom izvršnom postupku, usljed postojanja ovakve "dvoičnosti" navedenih pravnih propisa iz oblasti poreznog prava, kao ispravnije rješenje nameće se stav kojim se hipotekarni povjerioci ne dovode u neravnopravan položaj u odnosu na PU FBiH kao založnog povjerioca, a koji se bazira na ranije izvedenom tumačenju citiranih odredbi iz člana 58. Pravilnika o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza.

Na ovaj način, evidentan nedostatak koji je proizlazio zbog odredbe iz stava 4. člana 50. ZPU FBiH, a u vezi s mogućnošću alternativno postavljenog načina naplate potraživanja od strane PU FBiH, ne bi trebao imati akcent na eventualnom položaju hipotekarnih povjerilaca na nekretnini koja bi bila predmet prodaje u upravnom postupku. Naime, uzimajući u obzir dato tumačenje ranije navedenih odredbi Pravilnika o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza, položaj hipotekarnih povjerilaca na nekretnini koja je istovremeno i objekt zakonske hipoteke u postupku upravnog izvršenja se ne bi trebao

razlikovati u odnosu na položaj koji bi imali u postupku sudskog izvršenja prema rješenjima ZIP FBiH.

Mogućnost izbora načina izvršenja od strane PU FBiH, odnosno da li u sudskom ili upravnom postupku, prvenstveno bi se trebala posmatrati s položaja poreznog dužnika, naročito ukoliko se uzme u obzir da prema ranijim rješenjima ZPU FBiH porezni dužnik nije niti morao znati da je njegova nekretnina objekt zakonske hipoteke i odgovarajuće prinudne naplate.

Citirana odredba iz člana 50, u vezi s odredbom iz stava 2. člana 43. ZPU FBiH, omogućavala je da zakonska hipoteka nastane na nekretninama poreznog dužnika bez njegovog znanja, a da potom te nekretnine budu predmet prodaje ili u sudskom ili u upravnom postupku od strane PU FBiH, također bez znanja poreznog dužnika. Međutim, posmatrano kroz naplatu PU FBiH iz zakonske hipoteke, ovaj je problem zbog nedostatka rješenja u ZPU FBiH isključivo bio karakterističan za postupak realizacije zakonske hipoteke u upravnom postupku, a ne i sudskom izvršnom postupku, jer se prijedlog kojim se pokreće sudski izvršni postupak obavezno dostavlja vlasniku nekretnine kao izvršeniku, čime se on već u momentu pokretanja izvršnog postupka s njim upoznae.¹⁰

Zbog širokih posljedica koje su nastajale kao rezultat mogućnosti naplate zakonske hipoteke u upravnom postupku bez znanja poreznog dužnika, u toku 2011. godine je pokrenut postupak ocjene ustavnosti citirane odredbe iz člana 50. ZPU FBiH.

2.1.1. Uloga Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine sa stanovišta normiranja položaja zakonske hipoteke u postupku prinudne naplate poreza

Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine je presudom broj U-14/11 od 9. marta 2011. godine, prilikom ocjene da član 50. ZPU FBiH nije u skladu s Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine, istakao da "kada je riječ o prinudnoj naplati zakonske hipoteke, Zakon treba da obezbijedi princip pravne sigurnosti, na način da sadrži precizne odredbe o tome kada se zakonska hipoteka može prinudno naplatiti, koje ne ostavljaju mogućnost proizvoljnog odlučivanja PU FBiH. Pri tome poreznom dužniku mora biti omogućeno ne samo da se izjasni o postojanju i visini duga, nego i da onemogućiti realizaciju zakonske hipoteke i njene posljedice u slučaju prigovora na utvrđeni dug. Navedenom mora biti omogućena i sama zaštita njegovih prava u sudskom postupku".¹¹

U skladu s navedenom odlukom Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, donesene su izmjene i dopune ZPU FBiH u 2012. godini, koje su neposredno otklonile dio

navedenog problema kada je u pitanju realizacija (naplata) zakonske hipoteke od strane PU FBiH.

2.2. Postupak prinudne naplate poreza u svjetlu izmjena i dopuna ZPU FBiH iz 2012. godine

Izmjenama i dopunama ZPU FBiH u 2012. godini, onemogućeno je zasnivanje i naplata zakonske hipoteke od strane PU FBiH bez prethodnog znanja poreznog dužnika.¹²

Također, s navedenim izmjenama i dopunama izbrisana je i odredba u članu 50. ovog zakona, prema kojoj je PU FBiH imala pravo da upravno ili sudski naplati hipoteku. Naprotiv, izmijenjeni član 50. citiranog zakona sada uopšte više ne sadrži odredbu koja bi upućivala na određeni postupak, odnosno način naplate zakonske hipoteke od strane PU FBiH.

Zbog toga je nejasno da li je s navedenom izmjenom člana 50. ZPU FBiH prestala zakonska mogućnost da PU FBiH svoje potraživanje prema poreznom dužniku može namirivati u dva paralelno postavljena postupka (upravnom postupku ili sudskom postupku).

Ukoliko se analiziraju ostale pozitivne odredbe ZPU FBiH, odgovor bi morao glasiti da mogućnost namirenja PU FBiH u alternativno postavljenim postupcima i dalje postoji!

Da se realizacija zakonske hipoteke još uvijek može i dalje alternativno provoditi ili u upravnom ili u sudskom postupku, može se izvesti iz sadržaja još uvijek neizmijenjene odredbe iz stava 1. člana 43. ZPU FBiH. Ovom odredbom je određeno da se mjere prisilne naplate definiraju kao mjere koje se poduzimaju da bi se osiguralo izmirenje porezne obaveze, pri čemu se procedure i uvjeti za njihovu primjenu propisuju podzakonskim aktima. U tom pogledu podzakonski akt upravo predstavlja ranije spomenuti Pravilnik o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza,¹³ koji je još uvijek na snazi.

Navedenim pravilnikom je u poglavlju IV propisan postupak "skladištenja i prodaje zaplijenjene imovine poreznog dužnika", prilikom čega u dijelu koji se odnosi na prodaju zaplijenjene imovine, odredbe pravilnika propisuju uvjete i način prodaje imovine u upravnom postupku. S obzirom na odredbe navedenog pravilnika koje propisuju postupak prodaje imovine (koju između ostalog čine i nekretnine) poreznog dužnika koja je objekt zakonske hipoteke, nesporno je da se i nakon izmjena člana 50. ZPU FBiH u 2012. godini, zakonska hipoteka i dalje može naplatiti, bilo u upravnom postupku u skladu s odredbama Pravilnika o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza, bilo u izvršnom postupku u skladu s pozitivnopravnim propisima izvršnog prava Federacije Bosne i Hercegovine.

¹⁰ Član 10. ZIP FBiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 32/03, 52/03, 33/06, 39/09 i 35/12).

¹¹ Dio obrazloženja Presude Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj: U-14/11 od 9. 3. 2011. godine, tačke 8 i 9.

¹² Član 7. Zakona o izmjenama i dopuna ZPU FBiH ("Službene novine Federacije BiH", broj 37/12).

¹³ "Službene novine Federacije BiH", broj 50/02, 54/03 i 31/11.

To znači da konkurencija dva različita postupka u pogledu prinudne naplate na istoj nekretnini i dalje ostaje otvorena, kada su u pitanju pozitivnopravni propisi Federacije Bosne i Hercegovine, iako ne tako izričito kao što je to bio slučaj do navedenih izmjena i dopuna ZPU FBiH.

U navedenom pogledu, odluka Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine je od strane zakonodavne vlasti u cijelosti ispoštovana, barem što se tiče izmjene spornog člana 50. ZPU FBiH, ali je očigledno da je nerevidiranjem odredbi iz zakona i podzakonskih akata (koje, istina, nisu bile predmetom ocjene od strane Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, ali se nesporno nalaze u posrednoj vezi s predmetom odlučivanja Ustavnog suda), zakonodavac i dalje ostavio legitimnom mogućnost prinudne naplate PU FBiH i u upravnom postupku.

Ostaje upitnim da li je uopšte intencija zakonodavca bila da izmjenom spornog člana 50. ZPU FBiH, isključi mogućnost naplate PU FBiH putem dva različita paralelna postupka. Ukoliko jeste, ta naplata bi se i u ovom momentu mogla u cijelosti realizovati jedino na način da se izvrši usklađivanje podzakonskih akata s rješenjima iz izmijenjenog člana 50. ZPU FBiH, a koja se odnose na način/postupak naplate potraživanja od strane PU FBiH. U protivnom, i dalje ostaje otvorenim pitanje mogućnosti naplate PU FBiH iz zakonske hipoteke u upravnom i u sudskom postupku.

S obzirom na prethodno navedeno, u ovom momentu se teško može izvesti zaključak da opisani nedostatak izmjena i dopuna ZPU FBiH, odnosno neusklađivanje podzakonskih akata s navedenim izmjenama i dopunama ovog zakona, predstavlja nepoštivanje odluke Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine.

Odluka da li navedeno postupanje ipak predstavlja nepoštivanje odluke Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, koje bi imalo određene posljedice kako u pogledu već realizovanih naplata iz zakonskih hipoteka u upravnom postupku, tako i u pogledu same mogućnosti budućih naplata, može biti data isključivo od strane sudske vlasti u odgovarajućem sudskom postupku, a čije odluke u ovom momentu nije moguće prejudicirati.

2.3. Postupak prinudne naplate poreza iz zakonske hipoteke nastale na neuknjiženim nekretninama poreznog dužnika prema pozitivnopravnim propisima Federacije Bosne i Hercegovine

Mogućnost nastanka zakonske hipoteke i na neuknjiženim nekretninama poreznog dužnika, odnosno nekretninama koje predstavljaju njegovo "vanknjižno" vlasništvo zbog nepreciznosti odredbe iz stava 1. člana 50. ZPU FBiH i to u periodu do izmjena i dopuna navedenog zakona u 2012. godini, otvara pitanje da li se PU FBiH kao založni povjerilac uopšte može naplatiti iz tih nekretnina.

2.3.1. Izvršenje na nekretninama poreznog dužnika koje nisu upisane u zemljišne knjige

Prema odredbama ZIP FBiH, izvršenje na neuknjiženim nekretninama ne provodi se u kontinuitetu, već se s postupkom izvršenja zastaje do momenta upisa nekretnine u zemljišne knjige.

Opći uvjet za pokretanje sudskog postupka izvršenja na nekretninama je dokaz o vlasništvu izvršenika, što bi u odnosu na izvršenje iz zakonske hipoteke značilo dokaz o vlasništvu poreznog dužnika. Prema odredbi iz stava 2. člana 70. ZIP FBiH, to je aktuelni zemljišnoknjižni izvod u slučaju ažurne zemljišne knjige, a u slučaju da se radi o neuknjiženim nekretninama na kojima je izvršenik-porezni dužnik vanknjižni vlasnik, to je dokaz da su ispunjeni uvjeti za promjenu zemljišnoknjižnog stanja, odnosno za upis prava vlasništva u korist izvršenika-poreznog dužnika.

Upravo navedeni postupak izvršenja koje za predmet ima "neuknjižene" nekretnine, posmatrano iz ugla realizacije, odnosno naplate zakonske hipoteke, otvara i istovremeno daje rješenje [podvukao autor] "problema" mogućnosti naplate povjerilaca iz neuknjiženih nekretnina!

Prema odredbama ZIP FBiH, nadležni sud će na prijedlog tražioca izvršenja, u ovom slučaju PU FBiH, zajedno s dostavljenim dokazima da je izvršenik-porezni dužnik vlasnik nekretnina ili da postoje mogućnosti stjecanja vlasništva na strani izvršenika-poreznog dužnika, donijeti rješenje o izvršenju, a potom zastati s izvršenjem do okončanja postupka upisa vlasništva na nekretninama u korist izvršenika-poreznog dužnika, ukoliko takav upis nije u suprotnosti sa zakonom.¹⁴ Ukoliko bi navedeni upis bio u suprotnosti sa zakonom, nadležni sud će prema odredbi iz stava 6. člana 113. ZIP FBiH, obaviti pljenidbeni popis nekretnine za koju je od strane tražioca izvršenja – PU FBiH predloženo izvršenje i na ročište za pljenidbeni popis pozvati tražioca izvršenja – PU FBiH, izvršenika-poreznog dužnika i lica s čijim nekretninama se graniči ta nekretnina.¹⁵

To znači da nadležni sud zastaje s postupkom izvršenja do upisa nekretnine koja je predmet izvršenja u nadležnu zemljišnu knjigu, a sam pljenidbeni popis kao izvršna radnja prilikom izvršenja na neuknjiženim nekretninama, dolazi u obzir samo ukoliko postupak upisa nekretnine u zemljišne knjige nije u skladu sa zakonom.¹⁶

¹⁴ Član 113. stav 2., 3. i 4. ZIP FBiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 32/03, 52/03, 33/06, 39/09 i 35/12).

¹⁵ U članu 113. stav 7. i 8. ZIP FBiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 32/03, 52/03, 33/06, 39/09 i 35/12) je propisan dalji postupak nakon provedenog pljenidbenog popisa.

¹⁶ *Zaključak Općinskog suda u Zavidovićima*, broj: 42 0 I 001737 05 I od 15. februara 2012. godine, kojim se izvršenje određeno Rješenjem istog suda broj: 42 0 I 001737 05 od 21. marta 2010. godine ima nastaviti pljenidbenim popisom nekretnina koje su predmet izvršenja, budući da je očigledno da upis nekretnina koje su predmet izvršenja u zemljišnu knjigu u skladu s odredbama glave VIII Zakona o zemljišnim

Na ovaj način se postupak izvršenja koji započinje pljenidbenim popisom postavlja kao supsidijaran u odnosu na postupak upisa nekretnine u zemljišnu knjigu.¹⁷

Shodno naprijed navedenom, izvodi se zaključak da je realizacija, odnosno naplata zakonske hipoteke koja bi za objekt imala "neuknjižene" nekretnine poreznog dužnika, u svjetlu aktuelnog entitetskog izvršnog prava, moguća, čak i nesporna.

Međutim, upravo je sudska praksa uzrok problema kod izvršenja na "neuknjiženim" nekretninama, što je rezultat proizvoljne partikularne primjene odredbi iz ZIP FBiH od strane različitih izvršnih sudova!

Neusklađenost sudske prakse u pogledu načina izvršenja na neuknjiženim nekretninama, zbog koje su nastale poteškoće u naplati povjerilaca iz ugovornih (dobrovoljnih) hipoteka na "neuknjiženim" nekretninama, mogla bi se posmatrati i u vezi s izvršenjem "neupisanih" zakonskih hipoteka koje bi za objekt imale neuknjižene nekretnine.

U vezi s navedenim, poznato je da su odredbe iz člana 113. ZIP FBiH, a koje govore o prinudnom izvršenju na neuknjiženim nekretninama, izazvale dosta problema u praksi izvršnih sudova. Naime, poznati su primjeri izvršnih sudova koji su oklijevali da nastave izvršenje, odnosno supsidijarno primijene odredbu iz stava 6. člana 113. navedenog zakona, te da ukoliko je upis u zemljišne knjige u suprotnosti sa zakonom, da izvrše pljenidbeni popis i nastave izvršenje.¹⁸ Naprotiv, u nizu slučajeva se dalji postupak izvršenja u skladu s pravnim propisima izvršnog prava isključivo uvjetuje upisom u zemljišnu knjigu, gdje se, ukoliko upis u zemljišne knjige ne bi bio moguć, dalje izvršenje obustavlja bez pokušaja nastavka izvršenja

knjigama Federacije Bosne i Hercegovine, nije bio moguć.

¹⁷ Više o "izvršenju na nepokretnostima koje nisu upisane u zemljišnu knjigu" u: Meliha Powlakić, *Neuknjižene nekretnine kao predmet osiguranja kredita u svjetlu novih propisa izvršnog, zemljišnoknjižnog i notarskog prava*, Sarajevo, 2007, str. 400–405.

¹⁸ *Rješenje Općinskog suda u Bijaču*, broj: 17 0 Ip 049818 13 Ip od 10. decembra 2013. godine, kojim sud odbija kao neosnovan prigovor tražioca izvršenja izjavljen na rješenje istog suda kojim je izvršni postupak obustavljen u odnosu na neuknjiženu nekretninu izvršenika, s obrazloženjem da je stambeno-poslovna zgrada u kojoj se nalazi sporni poslovni prostor upisana u katastru, ali ne i u zemljišnim knjigama... da ne postoji mogućnost da se vlasnici stanova i poslovnih prostora u toj stambeno-poslovnoj zgradi upišu u zemljišnu knjigu... da vlasnicima poslovnih prostora koji su ranije bili u društvenom vlasništvu nije dozvoljeno niti polaganje ugovora u Knjigu položenih ugovora... da iz navedenih razloga nije bilo moguće udovoljiti prijedlogu tražioca izvršenja i prihvatiti predmetnu neuknjiženu nekretninu kao predmet izvršenja. Navedeni sud je naznačenom odlukom obustavio izvršni postupak u pogledu sporne "neuknjižene" nekretnine, bez upuštanja uopšte u dalje izvršenje na osnovu pljenidbenog popisa kao supsidijarnog postupka na koji upućuje član 113. ZIP FBiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 32/03, 52/03, 33/06, 39/09 i 35/12).

putem pljenidbenog popisa kao supsidijarno postavljenog postupka od strane pozitivnog izvršnog prava.¹⁹

To znači, da ukoliko bi PU FBiH pokrenula postupak izvršenja na neuknjiženim nekretninama poreznog dužnika kod nadležnog suda, ista bi morala računati na to da će nadležni sud, primjenom odredbe iz člana 113. ZIP FBiH, zastati s postupkom izvršenja do uspostavljanja zemljišne knjige za predmetnu nekretninu, te da je vrlo upitno da li će se u slučaju nemogućnosti upisa u zemljišnu knjigu, isti sud uopšte upustiti u supsidijarni postupak izvršenja na neuknjiženim nekretninama putem pljenidbenog popisa nekretnina (rezultat partikularne primjene odredbe iz člana 113. ZIP FBiH u sudskoj praksi, odnosno neusklađenosti postupanja izvršnih sudova u pogledu predmetne materije).

Shodno naprijed navedenom, nesporno izvedeni zaključak da postoji mogućnost nastanka "vanknjižne" zakonske hipoteke na neuknjiženim nekretninama poreznog dužnika, zbog (ne)postojanja pretpostavki za efikasnu naplatu potraživanja u sudskom postupku, dovodi u pitanje interes PU FBiH da te nekretnine uopšte uzima kao instrument naplate neizmirenog poreznog duga. Izvedeni stav neposredno potvrđuje i nepostojanje sudske prakse u izvršenjima u korist PU FBiH, a koja bi za predmet imala neuknjižene nekretnine poreznih dužnika.

Istovremeno, ostaje otvoreno pitanje, da li bi PU FBiH mogla u odgovarajućem upravnom postupku prinudne naplate realizirati zakonsku hipoteku koja je do momenta stupanja na snagu aktuelnih izmjena i dopuna ZPU FBiH nastala na neuknjiženim nekretninama poreznog dužnika. Navedeno pitanje se mora postaviti, ukoliko se uzme u obzir da i dalje postoji mogućnost da PU FBiH prinudnu naplatu neizmirenog poreznog duga ostvaruje alternativno ili u sudskom ili u upravnom postupku izvršenja (v. 2.1. i 2.2.).

U navedenom pogledu, prema odredbama Pravilnika o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza koji propisuje postupak pljenidbe, a potom i prodaje zaplijenjene imovine (pokretnina i nekretnina) poreznog dužnika, otvorena je mogućnost naplate ranije nastalih "neupisanih" zakonskih hipoteka iz neuknjiženih nekretnina poreznih dužnika!

Prema pozitivnim rješenjima navedenog pravilnika, PU FBiH će prije nego što pristupi pljenidbi nekretnina poreznog dužnika prikupiti informacije o nekretninama i to one informacije koje se, između ostalog, mogu dobiti i iz javnih registara.²⁰ To znači, da se PU FBiH prilikom prikupljanja informacija o nekretninama poreznog dužnika, ne ograničava isključivo na zemljišnu knjigu,

¹⁹ Više o "problematici zalaganja i izvršenja na neuknjiženim nekretninama po osnovu ugovornih vanknjižnih hipoteka" u: Meliha Powlakić, *Transformacija stvarnog prava u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 2009, str. 273–276.

²⁰ Član 29. stav 1. tačka 2. Pravilnika o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza ("Službene novine Federacije BiH", br. 50/02, 54/03 i 31/11).

već informacije crpi i iz ostalih javnih registara o nekretninama, pa tako i iz katastra koji predstavlja evidenciju o posjedovnom stanju nekretnina. S tim u vezi je upitan dalji postupak od strane PU FBiH ukoliko na osnovu pribavljenih informacija utvrdi da porezni dužnik posjeduje imovinu na kojoj je upisan kao posjednik, ali da za tu imovinu ne postoji uspostavljena zemljišnoknjižna evidencija.

Navedeni pravilnik niti ZPU FBiH ne sadrže odredbe kojima propisuju eventualni postupak izvršenja na neuknjiženim nekretninama poreznog dužnika, kao što to sadrži ZIP FBiH.

Međutim, i pored navedenog nedostatka, da zakonodavac kod izvršenja u upravnom postupku, kao predmet izvršenja nije imao u vidu samo one nekretnine koje predstavljaju formalnopravno vlasništvo poreznog dužnika, već i one nekretnine koje predstavljaju njegovo "vanknjižno" vlasništvo, dalo bi se izvesti iz člana 59. Pravilnika o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza. Prema navedenoj odredbi, porezni dužnik je u postupku prodaje zaplijenjene imovine, a na zahtjev PU FBiH, dužan dostaviti joj dokaz o vlasništvu nad imovinom. S obzirom na to da će se pribavljanje dokaza o vlasništvu kod "neuknjiženih" nekretnina najčešće svesti na pribavljanje isprave podobne za upis prava vlasništva u zemljišnu knjigu, a koja iz razloga nepostojanja zemljišne knjige za predmetne nekretnine nikada nije mogla biti formalno provedena, to bi se moglo zaključiti da bi zaplijenjenu imovinu poreznog dužnika mogle činiti i neuknjižene nekretnine poreznog dužnika.

Naravno, realizacija prodaje neuknjiženih nekretnina, iako sada normativno moguća, usljed izvedenih rješenja iz Pravilnika o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza, u samom upravnom postupku izvršenja bi bila teško procesno ostvariva.

Prilikom izvršenja iz neuknjiženih nekretnina poreznog dužnika, PU FBiH bi trebala prethodno doći do informacija o postojanju tih "neuknjiženih" nekretnina koje predstavljaju imovinu poreznog dužnika, jer ZPU FBiH do njegovih aktuelnih izmjena i dopuna, nastanak zakonske hipoteke nije uslovljavao prethodnim određivanjem nekretnina na kojima se uspostavlja zakonska hipoteka. Navedeno utvrđivanje imovine, odnosno nekretnina odlagano je do eventualnog postupka prinudne naplate. U tom pogledu, ukoliko za nekretnine poreznog dužnika pored nedostatka zemljišnoknjižne evidencije, istovremeno ne bi postojala niti katastarska evidencija, eventualno saznanje PU FBiH o postojanju tih nekretnina kao imovine poreznog dužnika ovisilo bi isključivo od volje [podvukao autor] samog poreznog dužnika da PU FBiH informiše o navedenim nekretninama.²¹

²¹ Član 29. stav 1. tačka 4. i član 59. Pravilnika o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza ("Službene novine Federacije BiH", br. 50/02, 54/03 i 31/11).

To znači da ukoliko porezni dužnik ne bi informisao PU FBiH o postojanju eventualnih neuknjiženih nekretnina koje predstavljaju njegovu imovinu, niti bi na zahtjev PU FBiH dostavio dokaze o svom vlasništvu na neuknjiženim nekretninama do čijeg je postojanja PU FBiH eventualno saznala iz drugih izvora, izvršenje na neuknjiženim nekretninama, koje bi u datom momentu zaista i postojale kao imovina poreznog dužnika, objektivno ne bi bilo moguće realizovati.

Iz navedenog razloga je vrlo upitno da li bi se PU FBiH isplatilo upuštanje u eventualni postupak prinudne naplate neizmirenih poreznih obaveza iz naprijed navedenih nekretnina poreznog dužnika, naročito ako se uzme u obzir da Pravilnik o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza, niti ZPU FBiH, ne sadrže eventualne sankcije, odnosno posebna rješenja u slučajevima da porezni dužnik ne dostavi ranije navedene podatke. Ukoliko bi se postupak ipak inicirao, pa se utvrdilo da porezni dužnik nema druge imovine (osim neuknjižene), vrlo je vjerovatno da bi se ovakav slučaj vremenom trebao podvesti pod pokušaj tzv. naplate porezne obaveze koja nema smisla, što bi u konačnici oslobađalo PU FBiH od daljih eventualnih radnji na naplati neizmirene porezne obaveze.²² Zbog toga se i samo pokretanje postupka prinudne naplate u ovom slučaju postavlja kao proceduralno moguće, ali realno upitno.

2.3.2. Izvršenje na nekretninama kada je u zemljišne knjige upisano drugo lice, a ne porezni dužnik

Mogućnost nastanka zakonske hipoteke u korist PU FBiH na nekretninama koje predstavljaju vanknjižno vlasništvo poreznog dužnika i pored činjenice da je u zemljišnim knjigama kao titular prava vlasništva upisano drugo lice, otvara pitanje mogućnosti naplate PU FBiH iz tih nekretnina.

Ukoliko postavljeni upit posmatramo kroz eventualni sudski postupak izvršenja, primjetno je da takva situacija u kojoj je nekretnina upisana u zemljišne knjige, ali je kao vlasnik upisano neko drugo lice, a ne izvršenik (vanknjižni vlasnik) nije niti može biti obuhvaćena odredbom iz člana 113. ZIP FBiH. Ova odredba se primjenjuje samo u slučaju kada nekretnina uopšte nije upisana u zemljišne knjige.

Navedena situacija je regulirana odredbom iz stava 2. člana 70. ZIP FBiH, koja određuje da će se izvršenje provesti ako su po utvrđenju izvršenikove imovine u skladu s članom 37. ovog zakona, ispunjeni uvjeti za promjenu zemljišnoknjižnog stanja.²³

To znači, da će realizacija zakonske hipoteke u sudskom postupku prinudne naplate, kada je kao predmet izvršenja

²² Član 82. stav 3. tačka 1. Pravilnika o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza ("Službene novine Federacije BiH", br. 50/02, 54/03 i 31/11).

²³ Više o "izvršenju na nepokretnostima kada je u zemljišne knjige upisano drugo lice a ne izvršenik" u: Meliha Powlakić, op. cit., 2007, str. 398–400.

određena nekretnina koja predstavlja “vanknjižno” vlasništvo izvršenika-poreznog dužnika, biti uslovljena ispunjenjem uvjeta za promjenu zemljišnoknjižnog stanja.

Navedeno rješenje implicira obavezu PU FBiH kao tražioca izvršenja da dokaže da su ispunjeni uvjeti za promjenu zemljišnoknjižnog stanja, a način na koji će to dokazati trebao bi se svesti na pribavljanje tabularne isprave, podobne za upis prava u zemljišnu knjigu u skladu s članom 3. Zakona o zemljišnim knjigama Federacije Bosne i Hercegovine.²⁴

Međutim, dalji postupak izvršenja nakon što bude utvrđeno da su ispunjeni uvjeti za promjenu zemljišnoknjižnog stanja, nije propisan u ZIP FBiH i ovaj nedostatak može predstavljati odlučujući problem kada je u pitanju mogućnost naplate iz zakonske hipoteke koja za predmet ima vanknjižne nekretnine izvršenika-poreznog dužnika. Ovaj nedostatak Zakona se ogleda u propustu da izričito predvidi mogućnost upisa prava vlasništva u korist izvršenika po službenoj dužnosti, kada se dokaže da su ispunjeni uvjeti za promjenu zemljišnoknjižnog stanja. Ukoliko ne postoji navedeni način postupanja od strane nadležnog suda koji vodi postupak izvršenja, dovodi se u pitanje i sama provedba navedenog izvršenja.

U tom pogledu poznat je stav doktrine da bi, ukoliko je nekretnina upisana na drugog, a ne na izvršenika, sud mogao, nakon što budu ispunjeni uvjeti za promjenu zemljišnoknjižnog stanja, odrediti izvršenje i upis zabilježbe na nekretnini.²⁵ Međutim, nedostatak sudske prakse ipak upućuje na to da zalaganje nekretnina koje predstavljaju samo “vanknjižno” vlasništvo založnog dužnika, a na kojima postoji upisano neko treće lice kao formalni titular prava vlasništva, predstavlja rijetkost kod zasnivanja ugovornog (dobrovoljnog) založnog prava na nekretninama.

Iz navedenog razloga ostaje otvorenim pitanje načina postupanja izvršnog suda u slučaju da se kao predmet izvršenja odredi “vanknjižna” nekretnina izvršenika, a za koju postoji zemljišnoknjižna evidencija koja nije tačna.

Isppravno bi bilo prihvatiti način postupanja na koji upućuje ranije navedena doktrina, koja je predmetni problem prepoznala i prije njegovog nastanka u praksi.

Shodno naprijed navedenom, nesporno je da će opisana problematika postojati i u slučaju eventualne realizacije zakonske hipoteke na vanknjižnim nekretninama poreznog dužnika, na kojima je u zemljišnim knjigama upisano treće lice, a ne porezni dužnik. Nedostatak sudske prakse, također i u ovom slučaju ukazuje na to da će naplata zakonske hipoteke koja u skladu s pozitivnim pravnim propisima može nastati na nekretninama u vanknjižnom vlasništvu izvršenika rijetko imati za predmet navedene nekretnine.

Ipak, ukoliko bi kao predmet izvršenja bile određene nekretnine na kojima je treće lice upisano u zemljišnim

knjigama, a za koje je nesporno od strane PU FBiH dokazano da predstavljaju vanknjižno vlasništvo poreznog dužnika i da su ispunjeni uvjeti za promjenu zemljišnoknjižnog stanja, sam postupak izvršenja bi trebao biti proveden prema odredbama ZIP FBiH, a na način na koji upućuje navedeni stav doktrine.

Istovremeno, postavlja se pitanje, da li bi PU FBiH mogla u odgovarajućem upravnom postupku prinudne naplate realizirati zakonsku hipoteku koja je nastala na nekretninama na kojima je u zemljišnu knjigu upisano treće lice, a ne porezni dužnik?

Navedeno pitanje se mora postaviti, ukoliko se uzme u obzir postojanje i dalje otvorene mogućnosti da PU FBiH prinudnu naplatu neizmirenog poreznog duga ostvaruje alternativno ili u sudskom ili u upravnom postupku izvršenja (v. 2.1. i 2.2.).

Odgovor je negativan!

Naime, Pravilnik o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza, koji propisuje postupak pljenidbe, a potom i prodaje zaplijenjene imovine (pokretnina i nekretnina) poreznog dužnika, određuje da će u slučajevima spornih imovinskih odnosa poreznog dužnika i drugih lica, naplatu hipoteke vršiti sud.²⁶

To znači, da bi naplata zakonske hipoteke iz nekretnina poreznog dužnika na kojima on nije upisan u zemljišnu knjigu kao titular prava vlasništva, s obzirom na postojanje neusklađenog zemljišnoknjižnog i stvarnog stanja u pogledu imovinsko-pravnih odnosa na predmetnim nekretninama, prema odredbi iz stava 3. člana 13. Pravilnika o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza, trebala biti jedino moguća u sudskom postupku.

3. Zaključak

U ovom radu raspravljalo se o postupku naplate po osnovu zakonske hipoteke u Federaciji Bosne i Hercegovine koja nastaje na osnovu propisa o poreskim pravima i služi osiguranju poreza i javnih prihoda koji su regulirani tim zakonima i onim faktorima koji su zakonsku hipoteku u Federaciji Bosne i Hercegovine učinili “jedinostvenim” institutom stvarnog prava.

Istraživanjem normativnih rješenja poreznog i izvršnog prava u Federaciji Bosne i Hercegovine utvrđeno je da zakonska hipoteka u ovom entitetu ima isključivo ulogu instrumenta zaštite države/vlasti pri naplati poreznih obaveza.

U fokusu pažnje ovog rada postavljen je jedan segment faktora koji su zakonsku hipoteku učinili “složenim” institutom stvarnog prava u pravnom sistemu Federacije Bosne i Hercegovine, a koji se ogleda u postojanju paralelnih pravnih propisa u ovom entitetu, koji su dozvolili da se naplata iz te hipoteke mogla i još uvijek

²⁴ *Ibid.*

²⁵ *Ibid.*

²⁶ Član 13. stav 3. Pravilnika o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza (“Službene novine Federacije BiH”, br. 50/02, 54/03 i 31/11).

može po izboru povjerioca realizirati u paralelno postavljenim postupcima (upravni i sudski). Izveden je stav, prema kojem u postojećem normativnom uređenju u Federaciji Bosne i Hercegovine zakonsku hipoteku karakterišu konture instituta kojim se nastojalo osiguranje javnog interesa u svakom pogledu pretpostaviti osiguranju privatnog interesa. U vezi s navedenim, analizom aktuelnih rješenja iz ZPU FBiH i ZIP FBiH, te komparacijom ranijih odredbi ZPU FBiH u odnosu prema ranijim i aktuelnim normativnim rješenjima materijalnog stvarnog i zemljišnoknjižnog prava, zaključeno je, da je postojanje određene normativne kolizije kontinuirano i najviše dovodilo u pitanje funkcioniranje zemljišne knjige. Nepouzdana zemljišna knjiga je potom rezultirala nesigurnim pravnim prometom nekretnina u ovom entitetu.

Također, u ovom dijelu rada pokazano je da ni novodonesene izmjene i dopune zakona u Federaciji Bosne i Hercegovine koje dotiču zakonsku hipoteku kao instrument obezbjeđenja i sredstvo naplate poreznih obaveza, ne zaslužuju uvijek pozitivnu ocjenu i da još uvijek uzrokuju probleme koji i dalje otežavaju poziciju prije svega kreditne privrede u ovom entitetu.

S obzirom na posljedice koje su rezultat nedostatnih normativnih rješenja važećeg ZPU FBiH i pripadajućih podzakonskih propisa, naročito s aspekta i dalje prisutne mogućnosti "realizacije" zakonskih hipoteka u paralelno postavljenim postupcima izvršenja, analizom relevantnih pozitivnopravnih propisa izvedeni su stavovi koji su za primaran cilj imali determiniranje žarišta aktuelnih problema vezanih za proces naplate na temelju zakonske hipoteke, s istovremenim prikazom eventualnog načina postupanja u cilju mitigiranja prepoznatih rizika.

Na kraju su metodološkim pristupom, s jasnom argumentacijom utemeljenom na važećim relevantnim pravnim propisima, izvedeni prijedlozi postupanja, kojima bi se položaj titulara prava na nekretninama koje su objekt zakonske hipoteke u Federaciji Bosne i Hercegovine, u vezi s postupkom realizacije naplate iz iste, trebao dovesti na stepen još uvijek potrebne i neupitno poželjne pravne sigurnosti.

Naravno, na kraju ostaje i prijedlog sigurno najefikasnijeg načina rješenja elaboriranog slučaja, prema kojem bi se prepoznati nedostaci, kao i otvoreni rizici vezani za aktuelni način naplate iz zakonske hipoteke u Federaciji Bosne i Hercegovine, otklonili putem novih i kreativnijih izmjena postojećih propisa iz materijalnog poreznog prava, tačnije ZPU FBiH i odgovarajućih podzakonskih propisa.

Mag. Rijad Hamidović

Die gesetzliche Hypothek als Mittel zur Beitreibung von Steuerschulden in der Föderation Bosnien und Herzegowina

(Zusammenfassung)

In dem vorliegenden Beitrag wird die gesetzliche Hypothek, die im Interesse der Steuerbehörde der Föderation BuH als Mittel zur Beitreibung von fälligen Steuerschulden begründet wird, analysiert.

Das diesbezügliche Hauptproblem besteht darin, dass die gesetzliche Hypothek in der FBuH, je nach Wahl des Gläubigers, in zwei alternativen Verfahren – einem Gerichtsverfahren und einem Verwaltungsverfahren – realisiert werden kann. Diese sind einerseits im Gesetz über die Steuerverwaltung der Föderation Bosnien und Herzegowina (Zakon o poreznoj upravi Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije BiH, kurz SN FBiH Nr. 33/02, 28/04, 57/09, 40/10, 27/12, 7/13, 71/14 und 91/15) und dem Regelwerk über das Verfahren zur zwangsweisen Beitreibung von steuerlichen Verpflichtungen (Pravilnik o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza, SN FBiH, Nr. 50/02, 54/03 und 31/11) sowie andererseits im Gesetz über das Vollstreckungsverfahren (Zakon o izvršnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, SN FBiH, Nr. 32/03, 52/03, 33/06, 39/09 und 35/12) geregelt.

Die Verwertung einer solchen Hypothek durch die Steuerbehörde zieht für alle anderen Teilnehmer im Liegenschaftsverkehr eine Reihe negativer Folgen nach sich. Im ersten Teil des Beitrags werden zunächst die relevanten Vorschriften vorgestellt. Im zweiten wird dann auf die angesprochene Kollision der beiden möglichen Verwertungsverfahren – dem einen entsprechend dem Gesetz über die Steuerbehörde FBuH und dem anderen entsprechend dem Gesetz über das Vollstreckungsverfahren FBuH – eingegangen. Die Parallelität der möglichen Verwertungsverfahren macht die Grundbücher unzuverlässig, was wiederum direkt zu fehlender Rechtssicherheit im Liegenschaftsverkehr in dieser Entität führt. Dies deshalb, da die Steuerbehörde dann, wenn sie die Vollstreckung im Verwaltungsverfahren wählt, vorrangig vor den sonstigen Gläubigern ist. Die bisherigen Änderungen und Ergänzungen des Gesetzes über die Steuerbehörde der FBuH, die sich auf die gesetzliche Hypothek beziehen, verdienen, nach Einschätzung des Autors, keine positive Bewertung, da sie das Problem der Zerstörung des Vertrauensschutzes in das Grundbuch nicht zu beheben vermochten. Diesbezüglich werden im Beitrag Vorschläge zur Lösung der bestehenden Probleme gemacht. Sollte der Gesetzgeber mit den bisherigen Änderungen das Ziel verfolgt haben, die Parallelität der Verfahren abzuschaffen, dann könnte dies nach momentaner Lage nur dadurch erreicht werden, dass auch die entsprechenden untergesetzlichen Akte über die Beitreibung von Steuerschulden durch die Steuerverwaltung geändert werden. Wenn dies nicht geschieht, bleiben weiterhin zwei alternative Verfahren bestehen.

Mag. Rijad Hamidović

The Legal Mortgage as a Means of Tax Debt Settlement in the Federation of Bosnia and Herzegovina

(Summary)

In this paper the legal mortgage, which is established in the interest of Tax Administration of Federation of Bosnia and Herzegovina (Abbreviated: FB&H) as a right which should secure settlement of tax debt, will be analysed.

The fact that legal mortgage in the FB&H can be enforced in two alternative procedures – a court procedure and an administrative procedure, depending on the choice of the creditor, represents the main problem. The administrative procedure for tax debts enforcement is regulated by the Law on Tax Administration of the Federation of Bosnia and Herzegovina (Zakon o poreznoj upravi Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije BiH, abbreviated SN FBiH, No. 33/02, 28/04, 57/09, 40/10, 27 / 12, 7/13, 71/14 and 91/15) and the Rulebook on Procedures for Compulsory Payment of Tax Obligations (Pravilnik o procedurama prinudne naplate poreznih obaveza, SN FBiH, No. 50/02, 54/03 and 31/11), and the court procedure is regulated by the Law on Enforcement Procedure (Zakon o izvršnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, SN FBiH, No. 32/03, 52/03,

33/06, 39/09 and 35/12). The enforcement of such mortgage in the administrative procedure by the tax authority itself draws a series of negative consequences for all other participants in legal transactions regarding real estate. In the first part of the article the relevant regulations are presented. In the second part the collision of the two mentioned enforcement procedures is discussed.

The parallelism of the enforcement procedures makes the land registers unreliable, which in turn leads directly to the lack of legal certainty in legal transactions regarding real estates in the Federation B&H. When the tax authority chooses to enforce legal mortgage in the administrative procedure, its security right has priority over other creditors, even if they have an earlier registration in the land registers. According to the author, although the Law on Tax Administration of FB&H has been amended in 2012, those amendments, which relate to the legal mortgage, do not deserve a positive assessment since they could not remedy the problem of the destruction of the protection of trust in the land registers. Concerning this matter the suggestions have been given in this paper in order to solve the existing problems. If these amendments aimed to abolish the parallelism of the procedures, this could be achieved in the current situation only if corresponding bylaws on enforcement of legal mortgage for tax debts are amended as well. If this does not happen, two alternative methods will remain.

Parlamentarni zakonodavni postupak u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji

Zsolt Szabó PhD, LL.M.

UDK: 342.53

1. Uvod

U ovom radu izvršena je komparativna analiza parlamentarnih zakonodavnih postupaka u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji.¹ Fokus studije je na postupku koji traje od predaje zakonskog prijedloga (prijedlog zakona) do konačnog usvajanja u parlamentu.

Tri analizirane države imaju dosta različito kulturološko i etničko naslijeđe, ali također i dosta zajedničkih crta.

¹ Šira analiza koja obuhvaća sve zemlje Zapadnog Balkana (uključujući Albaniju, Kosovo i Makedoniju) dostupna je u Jahrbuch für Ostrecht (2/2015). Ovaj rad je izvadak iz tog članka. Izdavači i redakcija NPR se zahvaljuju časopisu Jahrbuch für Ostrecht i izdavaču C. H. Beck na dozvoli za štampanje ovog prijevoda.

Sve tri čine napore ka uspješnom pridruženju Europskoj uniji nakon desetljeća socijalističke prošlosti. Sve su one nekadašnje države članice, dijelovi socijalističke federacije Jugoslavije. Nakon raspada Jugoslavije, parlamenti njezinih bivših zemalja članica normalno su usvojili savezni zakon, uvodeći ga kao domaći zakon u svoje pravne sisteme. Nakon ove početne faze, počeli su ga modificirati, prilagođavati svojim različitim potrebama, što je vodilo ka dezintegraciji nekadašnjeg zajedničkog jugoslovenskog prava. Ovaj postupak prilagodbe ili modifikacije stavio je veliki zakonodavni teret na parlamente, isto kao i trenutni naponi ka usvajanju europske pravne stečevine. Ovi zadaci trebaju demokratske, transparentne i djelotvorne parlamentarne zakonodavne postupke.

Složeni zakonodavni postupak, koji se sastoji od faza pripreme, nacrtu i usvajanju zakona, ne počinje u parlamentu. Parlament prima već razrađen nacrt od predlagača, koji traži odobrenje. Predlagač mora imati resurse za pravilnu formulaciju, sadržaj politika, strateški pristup, održivo i izvedivo, efikasno reguliranje. Glavna uloga parlamenta je da osigura demokratski legitimitet, transparentnost i s tim efikasne unutarnje postupke, poštujući prava opozicije. Ovaj opći okvir se razmatra u parlamentima u regiji.

Nakon uvida u opće karakteristike parlamenata u regiji, analiza zakonodavnog postupka prati općeniti unutarparlamentarni put zakonskog prijedloga: on počinje podnošenjem nacrtu zakona, nastavlja se daljnjim parlamentarnim zasjedanjem i komisijskim razmatranjima, te završava konačnim glasanjem na sjednici. Pravo predlaganja zakona, udio rada između komisija i plenarnog dijela, konsekvativni koraci u postupku, te brži načini donošenja zakonodavstva (izvanredni postupci) posebno su razmatrani. Na osnovu (pretežno kvantitativne) analize, utvrđene su neke zajedničke osobine i mogućnosti za poboljšanje zakonodavstva. Podaci o parlamentarnoj praksi prikupljeni su putem direktne korespondencije s relevantnim parlamentarnim službama istraživanja baziranog na internetu.

2. Opći pregled parlamenata u regiji

2.1. Uvod

Sve tri države karakterizira parlamentarni oblik vlasti: izvršna (vlada) je politički odgovorna za parlament, te stalno treba njegovu političku podršku. Crna Gora i Srbija imaju jednodomne parlamente, ali Bosna i Hercegovina je država sa izrazito kompleksnom strukturom: sastoji se od dvije glavne zakonodavne razine, parlamenata dvaju entiteta (Federacije Bosne i Hercegovine – FBiH, i Republike Srpske – RS) i državne zakonodavne razine (Parlamentarna Skupština BiH).² Sama FBiH sastoji se od deset kantona, s kantonalnim skupštinama, koji svi imaju i zakonodavnu vlast (kantoni su van fokusa ovoga rada).

Neki opći podaci o parlamentima tri države:

Država/entitet	Parlament	Broj zastupnika	Broj stalnih komisija	Broj članova u poslovniku
Crna Gora	Skupština Crne Gore	81	14	224
Srbija	Narodna skupština Republike Srbije	250	20	298
Bosna i Hercegovina	Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine			
	Predstavnički dom	42	7	187
	Dom naroda	15	3	184
Federacija Bosne i Hercegovine (FBiH)	Parlament Federacije Bosne i Hercegovine			
	Predstavnički dom	98	26	240
	Dom naroda	58	19	270
Republika Srpska (RS)	Narodna skupština Republike Srpske	83	20	318

² U Bosni i Hercegovini također funkcioniše i četvrti parlament. Skupština Brčko distrikta BiH (SBD) jednodomno je zakonodavno tijelo za oko 80.000 građana koji žive u gradu Brčkom, te je ujedno i općinsko vijeće. Ima 18 stalnih komisija, koje se u pravilu sastoje od pet članova, što implicira da su poslanici ujedno i članovi više komisija odjednom. Zakonski prijedlozi SBD-u mogu biti podneseni od strane gradonačelnika i svakog poslanika. U pravnim stvarima, Pravosudna komisija, nezavisno tijelo odgovorno za nadležnost u BD-u, također može podnijeti zakonski prijedlog. Prosječan broj usvojenih zakona je oko 30 godišnje.

Parlament FBiH također je dvodomno zakonodavno tijelo, dok parlament u RS-u ima samo jedan dom.³ Zastupnici u svih osam parlamenata regije biraju se na četvećgodišnji mandat.

Srbija je prva u pogledu broja zastupnika (250) te broja stalnih komisija (do 2012. bilo je 30 stalnih komisija, nakon čega je broj smanjen na 20). Broj komisija u bh. parlamentima je također veoma visok, posebno u PF BiH (26 u Zastupničkom domu i 19 u Domu naroda) i Narodnoj skupštini RS (20), u odnosu na ukupan broj zastupnika. Što se tiče sastava komisija, parlamentarne grupe su proporcionalno raspoređene u komisijama u svim zemljama regije.

U svim ovim parlamentima, važnost komisija je u porastu, djelokrug njihovih nadležnosti se proširuje, nezavisno od njihovog broja, organizacijskog modela ili veličine. Međutim, njihov rad može se značajno poboljšati, jer još uvijek ne obavljaju svoje uloge na zadovoljavajući način tijekom parlamentarnog postupka. Često se veća važnost pridaje održavanju parlamentarnih sjednica nego bitnoj, profesionalnoj raspravi koja bi se trebala održati na razini nadležnih komisija.⁴

Crna Gora i Srbija imaju svoje poslovničke o radu usvojene u proteklih deset godina, dok u bh. parlamentima, međutim, poslovnički usvojeni 1990-ih su još uvijek na snazi, ali su također i mijenjani mnogo puta u proteklom desetljeću. Ovi poslovnički čine parlamente sposobnim da funkcioniraju, da obavljaju svoju zakonodavnu nadležnost. Međutim, poslovnički se razlikuju u procedurama i detaljima. Srbija ima najdetaljniji poslovnički s gotovo 300 članova.

³ Iako je parlament u RS-u jednodomni, neke kontrolne funkcije gornjeg doma obavljaju se od strane Vijeća naroda (VN) RS, koje vrši svoje ovlasti štiteći vitalni nacionalni interes konstitutivnih naroda, kako je naznačeno u Ustavu RS-a. VN ne sudjeluje u postupku donošenja zakona, ali kontrolira zakone, propise i pravne akte prethodno usvojene u Narodnoj skupštini RS s ciljem definiranja da li usvojeni zakon, propis ili drugi pravni akt narušava vitalni nacionalni interes konstitutivnih naroda. Ovaj rad ne dotiče postupke i nadležnosti VN-a.

⁴ S. Penev (ed.), *Improving the process of economic reform legislation in Western Balkan countries* (OECD Investment Compact for South East Europe, GTZ and Economics Institute, Belgrade, 2008), str. 23.

2.2. Transparentnost rada parlamenta

Javnost djelovanja parlamenta općenito se može realizirati kroz širok spektar alata. Mogu se uočiti tri glavne grupe instrumenata za javnost:

1. Sudjelovanje javnosti u zakonodavnom postupku

Ova mogućnost uključuje prvo predlaganje zakona ili amandmana na nacrt zakona. Mogućnost građanske zakonodavne inicijative rasprostranjena je u regiji, ali unatoč tome vrlo je malo inicijativa i samo jedan ili dva zakona (jedan od njih u BiH – RS) u cijeloj regiji usvojenih na osnovu građanske inicijative. Ovaj oblik građanske angažiranosti nije mogao ispuniti svoj zadatak, te je ostao samo mogućnost na papiru. U Domu naroda PFBiH, općinska i gradska vijeća te predsjednici kantonalnih skupština također mogu podnositi zakonske prijedloge.

Država	Broj potpisa potrebnih za građansku zakonodavnu inicijativu
BiH	–
BiH – FBiH	–
BiH – RS	3.000
Crna Gora	6.000
Srbija	30.000

Još jedna mogućnost direktnog angažmana javnosti je sudjelovanje na raspravama parlamentarnih komisija. Ovaj alat također je široko korišten u navedenim parlamentima, čak i šire nego u zapadnim zemljama, gdje se javne konsultacije obavljaju od strane vlasti prije parlamentarne faze. Neki parlamenti čak i razlikuju vrste rasprave (npr. BiH – RS: stručna rasprava za eksperte i javna rasprava za običnu javnost). Međutim, potrebno je dublje analizirati koliko je efikasno provoditi sudjelovanje javnosti od strane parlamenata, imaju li kapacitet da se nose s ovom zadaćom i kako stranačka institucija (parlament) može podnijeti sudjelovanje javnosti na neutralnoj, stručnoj osnovi. Praksa pokazuje da javne konsultacije o sadržaju i utjecaju nacrt zakona često budu nedovoljne.⁵ Zaključci i drugi rezultati komisijskih rasprava navedeni u izvještaju nisu obavezujući za daljnji postupak.

Vlade u regiji inače imaju vlastita pravila o konsultacijama u zakonodavnom postupku, što obavezuje vladu da organizira konsultacije. Međutim, ova pravila ne vrijede ukoliko je pokretač član parlamenta.

2. Javnost aktivnosti parlamenta i njegovih tijela u tisku i medijima.

Ovo je vanjski faktor za parlamente, ali oni u svakom slučaju mogu olakšati izvještavanje tisku i medijima o njihovom radu. Ovaj faktor mogao bi biti predmet druge studije.

3. Transparentnost parlamentarnog rada

To se može ostvariti prije svega kroz otvorenost parlamentarnog postupka. Parlamentarne sjednice uglavnom su otvorene za javnost u cijeloj regiji, ali o zatvorenoj raspravi može se odlučiti najčešće putem glasanja običnom većinom. Televizijska oprema prisutna je u većini parlamenata, a u nekim državama sjednice su također dostupne i uživo online putem web-streama. Međutim, sjednice komisija u parlamentima regije nisu uvijek otvorene za javnost, a otvorenost ponekad ovisi o odluci predsjedavajućeg komisije. Također, i zapisnici sa sastanaka komisija trebaju biti više dostupni javnosti. Podaci na internetu bi se također mogli značajno poboljšati, jedva da bilo koja od zemalja ima pretraživu bazu podataka o zakonodavstvu gdje javnost može pratiti cijeli zakonodavni postupak i odluke u njemu.

Drugo, javnost parlamentarnih dokumenata je neophodna za transparentan parlamentarni rad. Ovo može uključivati dostupnost:

- dnevnih redova plenarnih i sjednica komisija,
- predloženih zakona i amandmana, eventualno amandmanskih dokumenata (skupine amandmana za komisijske rasprave),
- izvještaja komisija,
- zapisnika s komisijskih i plenarnih sjednica,
- rezultata glasanja,
- usvojenih zakona.

Mnogi od ovih dokumenata dostupni su na web-stranicama parlamenata u regiji, ali pretraživa baza podataka s logičnom strukturom još uvijek nedostaje. Objavljivanje rezultata glasanja s imenima zastupnika u parlamentu počelo je 2014. godine u BiH – RS, te je privuklo veliku pažnju medija i javnosti. Javnost sjednica komisije (objavljivanje zapisnika i izvještaja) je najzanemarenija oblast. Svih pet parlamenata imaju pretražive internet stranice, ali dostupnost engleskog jezika varira. Glavni izvor informacija i podataka analiziranih u ovom radu su internet stranice i korespondencija putem e-maila s parlamentarnim odjelima zaduženim za informiranje.

BiH	www.parlament.ba
BiH – FBiH	www.parlamentfbih.gov.ba
BiH – RS	www.narodnaskupstinars.net
Crna Gora	www.skupstina.me
Srbija	www.parlament.rs

3. Zakonski prijedlog

3.1. Ovlašteni predlagači

Parlamentarna faza zakonodavnog postupka počinje podnošenjem zakonskog prijedloga (prijedlog zakona), elaboriranog i predatog parlamentu od strane vanjskog tijela (npr. vlada) ili unutrašnjeg aktera (npr. član parlamenta, komisija), kako bi bio potvrđen na plenarnom zasjedanju. U svim parlamentima svijeta, najčešći predlagač je vlada, a ovo je slučaj i u analiziranoj regiji također. Uobičajeno

⁵ Serbia 2010 Progress Report (EU Commission).

je u svim zemljama da pored vlade, također i predsjednik države može podnijeti zakonski prijedlog.

Članovi parlamenta u svim ovim državama mogu i predlagati zakone. U Srbiji, ako grupa zastupnika predlaže zakon, jedan od njih bit će imenovan predstavnikom pokretača inicijative. Ukoliko se predstavnik ne imenuje, prvi član koji se potpisao na prijedlog bit će smatran za predstavnika. U PSBiH, oba doma mogu pokrenuti zakonodavni postupak u drugom domu. U Srbiji, ombudsman i Narodna banka Srbije također su ovlašteni da predlažu zakone iz svog djelokruga.

3.2. Predzakonska inicijativa

Osim formalnog postupka predlaganja zakona, u dva parlamenta u sklopu entiteta u BiH ne postoji mogućnost pokretanja neformalne inicijative za buduće zakonodavstvo od strane civilnog ili lokalnog društva (PSBiH, NSRS). Ovo znači da umjesto elaboriranog zakonskog prijedloga s normativnim tekstom, sudionici (pojedinci, skupine, organizacije) mogu podnijeti koncept za buduće zakonodavstvo. Odluka o tome hoće li i kakav nastavak uslijediti po pitanju inicijative u potpunosti je u rukama parlamentarne većine.

U PSBiH, kantonalne skupštine, gradska i općinska vijeća, građani, kompanije i druge fizičke i pravne osobe mogu pokrenuti inicijativu unutar svoje ustavne nadležnosti. Koncept se prosljeđuje vladi i nadležnim komisijama na ocjenu, a kao sljedeći korak, ZD ili DN mogu odlučiti da li ispratiti inicijativu i imenovati tijelo koje će sačiniti zakon.

Isto tako, i u NSRS predstavnici civilnog društva (lokalne vlasti, sindikati, kompanije, NVO-i, građani, itd.) mogu pokrenuti postupak "inicijative". Odgovorna radna tijela NSRS-a i Vlada dužni su predati svoja mišljenja na inicijativu unutar relativno dugog perioda od 90 dana. Unutar drugog perioda od 90 dana, Zakonodavna komisija RS donosi odluku o inicijativi. Ukoliko se složi s

inicijativom, predlaže parlamentu odluku o načinu u skladu s kojim će zakonski prijedlog biti elaboriran. U praksi, takve inicijative teško završe kao zakoni. Na osnovu inicijative, vlada ocjenjuje posljedice, te predlaže zakone ukoliko odluči tako.

U SBD-u, prednacrt zakona može biti elaboriran i poslan institucijama javne uprave na davanje mišljenja u roku od 15 dana, čak i prije nego što je poslan u formalni parlamentarni zakonski postupak.

3.3. Sudjelovanje vlade u fazi predlaganja

Vlada bi se u pravilu također trebala pitati za *ex-ante* mišljenje na zakonske prijedloge drugih predlagača. To znači da je izvršna vlast, na osnovu svoje stručnosti, uključena u ocjenjivanje prijedloga podnesenih zakonodavnoj. Međutim, potrebno je dodatno procijeniti u kojoj mjeri treba uzeti mišljenje vladine službe u obzir i da li ovaj mehanizam narušava parlamentarnu autonomiju i princip podjele vlasti.

U svim bh. parlamentima, ukoliko vlada nije predlagač, nacrt zakona bit će prosljeđen vladi po mišljenje, što je preduvjet za pokretanje parlamentarnog postupka. Vlada mora dati to mišljenje u PSBiH u roku od 20 dana od dana prijema prijedloga zakona. Ukoliko ne da odgovor unutar ovog roka, prijedlog zakona ulazi u razmatranje u skladu s uobičajenim postupkom. *Ex-ante* provjera u NSRS, koja je uvedena 2011. godine, uključuje provjeru ustavnosti, legalnosti, usklađenosti s EU zakonima i pravila izrade propisa. Isto tako, i u Srbiji je predviđeno *ex-ante* mišljenje od strane vlade u slučajevima nevladinih predlagača, ali to nije uvjet za parlamentarni proces. Vlada ima pravo ne samo da da mišljenje, već i da predloži parlamentu prihvatanje ili odbijanje prijedloga zakona prije parlamentarnog postupka. Pored nadležnih komisija, i vlada (ukoliko sama nije predlagač) daje mišljenje o tome prihvata li načelno prijedlog zakona, pet dana prije parlamentarnog zasjedanja.

Ovlašteni predlagači zakona

Država	Vlada	Predsjednik	Jedan član parlamenta	Komisija	Ostalo
BiH	da	da (Predsjedništvo)	da	da	bilo koji od dva doma
BiH – FBiH	da (premijer)	da (i potpredsjednici)	da	da	općinska i gradska vijeća, predsjednici kantonalnih skupština
BiH – RS	da	da	da	ne	ne
Crna Gora	da	da	da	ne	ne
Srbija	da	da	da	ne	skupština autonomne pokrajine

Broj predloženih zakona 2004–2013.

Država	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
BiH	nedostupno	nedostupno	nedostupno	74	89	117	64	27	53	35
BiH – FBiH	nedostupno	nedostupno	nedostupno	68	81	69	54	7	71	45
BiH – RS	nedostupno	nedostupno	nedostupno	147	136	103	85	107	83	110
Crna Gora	72	74	62	120	140	93	135	194	99	163
Srbija	166	150	124	149	186	316	207	209	239	208

3.4. Aktivnost u predlaganju propisa

Praksa zakonskih prijedloga u proteklih deset godina u regiji bila je sljedeća:

Aktivnost po pitanju predlaganja zakonskih propisa najviša je u Srbiji, a najniža u parlamentima Bosne i Hercegovine, posebno u PSBiH i PFBiH. Jedan mogući razlog ovome je podjela nadležnosti u BiH između državne razine i entiteta. Ali neaktivnost vlade zbog unutarnjih sukoba također je jedan od razloga ovako niskog broja. Općenito, broj zakonskih prijedloga niži je u regiji nego u drugim državama. Glavni razlog što je tomu tako leži u neaktivnosti članova parlamenta, posebno oporbe u predlaganju zakona. Kultura elaboriranja zakonskih alternativa kako bi bile predmetom javne rasprave čak i bez nade u usvajanje, još nije uspostavljena. Članovi parlamenta, bili dio vlasti ili oporbe, nemaju dovoljno resursa (stručnjaka, osoblja itd.) da elaboriraju i podnose zakonske prijedloge. Obično s krajem mandata prestaje i zakonodavni postupak koji je u tijeku.

3.5. Vladina uloga u predlaganju zakona

Naš trenutni zadatak nije analizirati kapacitete i aktivnosti vlada, ali je neophodno imati uvid u njihovu ulogu u predlaganju propisa, budući da rad parlamenta jako ovisi o vladinim aktivnostima. Prosječan udio prijedloga vlada dosta je visok u cijeloj regiji. Budući da u zakonodavnom postupku vladini prijedlozi češće postanu zakoni, udio vladinih prijedloga u sklopu ukupnog broja usvojenih zakona mnogo je viši nego udio zakonodavnih prijedloga. To pokazuje opći trend kako su prijedlozi oporbe u pravilu manje uspješni.

Vlada u pravilu usvaja program rada koji uključuje listu svih nacrtu zakona i drugih akata koji idu u parlament. Na osnovu toga, parlamenti pripremaju vlastite godišnje programe rada. Međutim, često se događa da zakonodavni prijedlozi, koji prethodno nisu bili uključeni u program rada vlade, budu iznijeti na razmatranje. Orijentacijski (probni) godišnji program rada u pravilu se usvaja od strane parlamenta, ali budući da dnevni red uglavnom ovisi o vladinim inicijativama, program se često ne izvršava na način kako je prvobitno planirano; mnoge stavke nisu ni raspravljane, dok su druge stavljene na dnevni red bez prethodnog plana.

U Srbiji, osim u dvije analizirane godine, udio vladinih prijedloga bio je oko 50%. U NSRS-u, unatoč relativno širokom spektru predlagača, zakone gotovo ekskluzivno predlaže vlada. Aktivnost pojedinačnih članova parlamenta u predlaganju zakona vrlo je slaba u NSRS-u. U Srbiji, PSBiH i PFBiH udio vladinih prijedloga jedva premašuje broj prijedloga drugih predlagača, a u nekim godinama čak je i niži. Naročito prijedlozi članova parlamenta mijenjaju vladine prijedloge zakona, ukoliko je brži postupak moguć na ovaj način ili ako vlada nije u mogućnosti predlagati zakone (npr. zbog krize u vladi ili sporog formiranja vlasti).

Bosna i Hercegovina je jedinstvena i u ovom pogledu također. Čak i ako je pokretač prijedloga vlada, često se događa da vlada ne može djelovati zbog unutarnje krize ili sukoba među članovima. U ovim slučajevima, ili nema aktivnosti vezanih za predlaganje zakona, ili prijedlog može poteći od strane člana parlamenta. Kao rezultat toga, aktivnosti vezane za predlaganje zakona od strane članova parlamenta, parlamentarnih komisija ili klubova zastupnika dosta su više u Bosni i Hercegovini nego u ostalim zemljama regije.

U praksi, parlamentarni rad u bh. parlamentima često je pod utjecajem političkih teškoća koje su poglavito etničke prirode. Kako je navedeno u jednom izvještaju EU, "zakonodavni rad PSBiH izložen je negativnom utjecaju nepomirljivih i etnički orijentiranih stavova koje su zauzeli politički lideri u državi".⁶ Zbog etničkih granica u oblasti politike, jasna koalicija i stabilna većina u parlamentu često ne postoje, a suradnja između vlade i parlamenta je nedovoljna. U nekim slučajevima, zakoni usvojeni od strane vlade poslije su blokirani u parlamentu od strane istih političkih aktera iz koalicije koja čini vlast. Povrh toga, u zakonodavnom postupku ne postoji odgovarajući mehanizam za koordinaciju između državnog parlamenta i entitetskih parlamenata.⁷

Uloga Visokog predstavnika za BiH (VP), pozicija stvorena odmah nakon Daytonskog mirovnog sporazuma 1995. godine s ciljem nadgledanja civilne implementacije sporazuma, također bi morala biti spomenuta. Njemu su dana ovlaštenja da nameće zakone potrebne za reintegraciju BiH u funkcionalnu državu, kao preduvjet za evropsku integraciju i integraciju u svjetske organizacije. VP imao je vrlo važnu ulogu u procesu kreiranja prijedloga većine

Udio vladinih prijedloga u periodu 2004–2013 (u odnosu na ukupan broj svih zakonodavnih prijedloga, izraženo u postocima)

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
BiH	nedostupno	nedostupno	nedostupno	43	45	66	64	78	49	59
BiH – FBiH	nedostupno	nedostupno	nedostupno	78	69	83	nedostupno	29	100	84
BiH – RS	nedostupno	nedostupno	nedostupno	84	99	99	100	97	99	99
Crna Gora	87	73	74	81	88	77	89	82	82	64
Srbija	49	79	40	46	25	83	nedostupno	25	50	51

⁶ Bosnia and Herzegovina 2009 Progress Report (EU Commission).

⁷ Bosnia and Herzegovina 2010 Progress Report (EU Commission).

zakona, posebno onih koji se odnose na izborna pravila, reformu sudske vlasti i ekonomsku reformu.⁸ Međutim, od 2006. godine, VP praktično nije koristio ništa od svojih prava i obaveza da nameće zakone i ostale propise, u sklopu pokušaja prijenosa vlasništva nad reformama na domaće kreatore politika. Jedini izuzetak su amandmani na poslovnik oba doma Parlamentarne skupštine BiH, ali čak i u tom slučaju, uloga VP-a bila je moderatorska i koordinacijska, u sklopu pokušaja prijenosa vlasništva nad reformama na domaće kreatore politika.

3.6. Uvjeti zakonodavnih postupaka

Sve tri zemlje imaju pravila po pitanju forme i sadržaja zakonskog prijedloga, ali se djelokrug razlikuje. Ti uvjeti općenito mogu biti vrlo zahtjevni za članove parlamenta, koji nemaju gotovo nimalo resursa (stručnih savjetnika) kako bi ih u potpunosti ispunili. U NSRS-u i Crnoj Gori, potrebno je samo pojašnjenje glavnih odredbi, osnovnih pravnih instrumenata. U Srbiji i Crnoj Gori, ukoliko zakonski prijedlog sadrži odredbe s retroaktivnim djelovanjem, pokretač ima obavezu objasniti zasebno razloge za ove odredbe.

Predviđene su i sankcije u slučaju nepridržavanja ovih pravila. U Srbiji i Crnoj Gori, ukoliko zakonodavni prijedlog nije kreiran u skladu s navedenim formalnim odredbama, predsjednik narodne skupštine će prije njegove podjele članovima parlamenta zatražiti (u Srbiji je rok

unutar tri dana) od pokretača da ga uskladi s odredbama poslovnika. Ako pokretač to ne učini u roku od 15 dana, smatrat će se kao da prijedlog nikada nije bio ni podnesen. Ako pokretač ne prihvati ovaj stav predsjednika, može podnijeti pisani zahtjev parlamentu da ogласi svoj stav u pogledu ovog pitanja na prvom idućem zasjedanju bez debate. Ova žalba parlamentu teško može biti uspješna budući da su obje instance na istoj političkoj strani.

3.7. Zakonodavna aktivnost parlamenata

Kao i broj zakonodavnih prijedloga, tako je i broj usvojenih zakona najviši u Srbiji, a najniži u parlamentima u Bosni i Hercegovini. U Srbiji, nakon 2008. godine, može se uočiti značajan porast u zakonodavnoj produktivnosti parlamenta, koji ponovno polako opada nakon 2011. godine. To se može objasniti činjenicom da nakon perioda opstrukcija, amandmani na Poslovnik bivaju usvojeni 2009. godine, omogućivši mnogo učinkovitije parlamentarne rasprave. To je dovelo do poboljšanja u funkcioniranju parlamenta, uključujući i prolazak zakona kroz zakonodavstvo. Uvjeti pod kojima se članovi parlamenta mogu pozivati na kršenje propisanih postupaka, glavni izvor prethodne prakse opstrukcija, dodatno su pojačani. Dnevni red i vrijeme održavanja parlamentarnih rasprava su pojednostavljeni. Došlo je do povećanja zakonodavne produktivnosti u parlamentu.⁹

Pregled potrebnog sadržaja pojašnjenja zakonskih prijedloga (X = obavezno, Op = opcionalno):

	SR	PABiH	PFBiH	NSRS	CG
ustavna osnova	X	X	X	X	X
ocjena predzakonodavne situacije	X	-	-	-	-
razlozi	X	X	X	X	X
ciljevi, namjere	X	X	X	-	-
financijske implikacije na državni budžet i javne financije	X	X	X	X	X
troškovi drugih sudionika	X	-	-	X	-
usklađenost s domaćim zakonom	-	-	-	-	-
usklađenost s EU zakonom	-	-	-	-	X
strana rješenja	-	-	-	-	-
zakoni koje je potrebno dopuniti	-	-	-	-	-
propisi koje treba usvojiti za njihovo provođenje	-	-	-	-	-
učinci na tržište	Op	-	-	-	-
mišljenje zainteresiranih stranaka	Op	X	-	-	-

Broj usvojenih zakona u periodu 2004–2013

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
BiH	nedostupno	nedostupno	nedostupno	40	41	61	27	13	23	16
BiH – FBiH	nedostupno	nedostupno	nedostupno	26	45	34	40	58	49	34
BiH – RS	nedostupno	nedostupno	14	74	103	95	68	98	79	88
Crna Gora	66	54	50	100	124	88	154	156	79	113
Srbija	88	120	52	72	48	265	260	205	130	147

⁸ Penev, op. cit., str. 51. (vidi fusnotu 4.).

⁹ Serbia 2009 Progress Report (EU Commission).

U Srbiji i Crnoj Gori, uzorak broja vladinih prijedloga prati onaj o stopi uspješnosti zakona (predloženih/usvojenih). To znači da ukoliko vlast predlaže više zakonskih prijedloga, parlament usvaja više zakona. Jedina iznimka je 2011. godina u Srbiji; unatoč tome što je vlast predložila samo četvrtinu svih prijedloga zakona, parlament je usvojio gotovo sve prijedloge.

U NSRS-u, unatoč gotovo ekskluzivnom predlaganju zakona od strane Vlade, stopa usvojenih propisa u poređenju s prijedlozima kreće se u rasponu od 80 do 95%. To se može objasniti dugim trajanjem postupaka, propisi često ne budu usvojeni u istoj godini kada su i predloženi.

U nekim parlamentima (posebno u PSBiH i PFBiH), prosječno trajanje uobičajenog zakonodavnog postupka premašuje godinu dana. U ovom slučaju, ne može se dati godišnja stopa odobravanja u ukupnom broju prijedloga. Tablica prikazuje godišnji broj prijedloga i odobravanja, neovisno jedno o drugome. To je razlog zašto je u nekim slučajevima broj odobrenih zakona viši od broja prijedloga, a stopa uspješnosti premašuje 100% (u PFBiH u 2011. godini parlamentu je bilo podneseno samo sedam prijedloga, ali je on usvojio 58 zakona, koji su uglavnom bili podneseni u prethodnoj godini). U nekim godinama bilo je moguće da se više zakona odobri nego predloži zbog postojanja zastoja iz prethodnih godina. Slična godina u Srbiji bila je 2010.

Općenito, nekih 70% predloženih zakona budu odobreni od strane PSBiH. Zbog nesuglasica etničke prirode unutar vlade, parlament često pokreće prijedloge zakona umjesto vlade. Prijedlozi članova parlamenta uglavnom

izbjegavaju doticati sukobe unutar vlada. U 2013. godini, naprimjer, od svih nacrt zakona razmatranih u Parlamentarnoj skupštini, 16 je usvojeno, od čega je devet bilo pokrenuto od strane Vijeća ministara, pet od strane zastupnika/delegata i jedan (Nacrt zakona o budžetu institucija BiH i međunarodnih obaveza BiH) od strane Predsjedništva BiH. U 2012. godini, od svih nacrt zakona razmatranih u Parlamentarnoj skupštini, 23 zakona su usvojena (od čega je 15 bilo pokrenuto od strane Vijeća ministara, dva od strane Predsjedništva BiH i šest od strane zastupnika/delegata). U istoj godini 17 nacrt zakona je odbijeno, dok su dva nacrt zakona povučena iz procedure. Veliki broj odbijenih zakona, gotovo nepoznata pojava u drugim državama, pokazuje unutarnju nestabilnost zemlje.

3.8. Amandmani na postojeće zakone

Gledajući na sadržaj zakonodavstva, ova analiza može samo pojasniti da li predloženi propisi imaju za cilj stvaranje novog zakona, ili izmjenu i dopunu postojećih zakona.

U PSBiH i PFBiH konstantno više od polovice svih usvojenih zakona imaju za cilj modificirati druge zakone. To s jedne strane pokazuje relativnu neaktivnost u predlaganju novih propisa, a s druge strane potrebu za poboljšavanjem i popravljavanjem prethodnog zakonodavstva. Gledajući tako mali broj zakonskih prijedloga u ovim parlamentima, čini se da se novi propisi ni ne predlažu, te da zakonodavni sustav većinom radi na izmjenama i dopunama postojećih.

*“Stopa uspješnosti” unutar svih zakonskih prijedloga u periodu od 2004–2013.
(postotak usvojenih zakona u poređenju sa svim predloženim zakonima)*

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
BiH	nedostup.	nedostup.	nedostup.	54	46	52	42	48	43	46
BiH – FBiH	nedostup.	nedostup.	nedostup.	38	55	49	74	828	69	75
BiH – RS	nedostup.	nedostup.	nedostup.	50	76	92	80	92	95	80
Crna Gora	86	73	81	83	89	96	nedostup.	80	80	69
Srbija	53	80	42	48	26	84	125	98	54	71

*Udio zakona koji nose izmjene i dopune drugih zakona u periodu 2004–2013.
(izraženo u postocima u odnosu na sve usvojene zakone)¹⁰*

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
BiH	nedostup.	nedostup.	nedostup.	73	61	66	63	92	74	91
BiH – FBiH	nedostup.	nedostup.	nedostup.	50	62	65	85	86	49	56
BiH – RS	nedostup.	nedostup.	nedostup.	nedostup.	nedostup.	nedostup.	nedostup.	nedostup.	nedostup.	nedostup.
Crna Gora	26	30	32	28	25	28	30	38	43	52
Srbija	nedostup.	nedostup.	nedostup.	nedostup.	nedostup.	nedostup.	nedostup.	nedostup.	nedostup.	nedostup.

¹⁰ U Srbiji i NSRS nije se moglo doći do statistike o ovom pitanju (udio amandmanskih zakona u broju svih usvojenih zakona).

U Crnoj Gori, od 2009. godine udio modificirajućih zakona među svim zakonima pokazuje stalnu tendenciju rasta, dostižući 52%. To ide zajedno s povećanim brojem usvojenih zakona: što je više zakona u primjeni to je više zakona za popraviti. Prethodno zakonodavstvo često se popravljalo tako što se donose izmjene i dopune zakona u regiji. Broj zakona koji nisu prošli izmjene i dopune u pravnom sustavu ovih država jako je mali.

Svi poslovnici zahtijevaju od prijedloga zakona po kojem su izmjene i dopune primijenjene na postojeći zakon, da zajedno sa zakonskim prijedlogom, također i odredbe postojećeg zakona koje trebaju biti promijenjene, tj. pretrpjati izmjene i dopune, budu podnesene. Amandmani se uvijek rade na osnovu "jedan po jedan" metode u svim parlamentima: jedan zakon može sadržavati amandmane na samo jedan važeći zakon. Amandmansko djelovanje istovremeno na nekoliko zakona nije predviđeno. U Srbiji, moguće je jedino ukinuti više zakona jednim zakonskim prijedlogom, ali više amandmana nije moguće. U praksi, ti međusobno povezani amandmani razmatraju se u zajedničkoj parlamentarnoj raspravi, ali formalno ostaju odvojeni zakoni, podložni odvojenom glasanju.

Zsolt Szabó, PhD, LL.M.

Das parlamentarische Gesetzgebungsverfahren in Bosnien und Herzegowina, Montenegro sowie Serbien

(Zusammenfassung)

Bei dem vorliegenden Beitrag handelt es sich um die Übersetzung des Aufsatzes, der in englischer Sprache in der Zeitschrift Jahrbuch für Ostrecht (JOR) Band 56 (2015), 2.Halbband, S.375 ff, erschienen ist. Englischsprachige Leser werden deshalb auf die Fassung in der genannten Zeitschrift verwiesen. Verlag und Redaktion der NPR bedanken sich beim Autor und beim Verlag C. H. Beck sowie der Redaktion des JOR für die freundliche Genehmigung diesen Beitrag in Übersetzung veröffentlichen zu dürfen.

Zsolt Szabó, PhD, LL.M.

The parliamentary legislative procedure in Bosnia and Herzegovina, Montenegro and Serbia

(Summary)

The article represents a translation of the paper „The parliamentary legislative procedure in Bosnia and Herzegovina, Montenegro and Serbia“ which was published in English in the legal journal Jahrbuch für Ostrecht (JOR) Band 56 (2015), 2.Halbband, p 375 et seq. English speaking readers are therefore referred to the original version of the paper. The advisory committee, editorial staff and the publisher of the NPR thank the author, the editorial board of the journal JOR and the publisher C. H. Beck for the permission to print this translation.

Aktuelnosti iz prava zemalja regiona

Aktuelnosti iz prava Bosne i Hercegovine

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o premjeru i katastru nekretnina Republike Srpske od 12. 12. 2016.

(*Službeni glasnik Republike Srpske 110/16*)

Prof. dr. Meliha Povlakić

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o premjeru i katastru nekretnina Republike Srpske (dalje: Zakon ili ZIDZPKN RS) mijenja izvorni tekst Zakona o premjeru i katastru nekretnina iz 2012. godine (dalje: ZPKN RS)¹ donoseći dijelom određene manje nomotehničke korekcije koje neće biti posebno prikazane, a dijelom značajnije izmjene izvornog zakonskog teksta. Neke od tih izmjena odnose se na određena slaba mjesta zakona koja su već bila detektovana u doktrini i koja su u praksi već prouzročila probleme. Nažalost, nekim od tih izmjena nije moguće postići namjeravani cilj i otkloniti propuste izvornog zakonskog teksta.

Predmet reguliranja ovog zakona je proširen i predviđeno je da će se njime urediti i vođenje registra cijena nepokretnosti (član 1. ZIDZPKN RS). Pouzdani podaci o vrijednosti nekretnina su ključni kada je u pitanju opozivanje, kreditiranje, izbjegavanje prevarnih i zeleniških ugovora kojima se zaobilaze propisi ili oštećuju interesi trećih lica, provođenje izvršenja, vođenje statistike i sl. Manjak objektivne procjene nekretnina se u cijeloj BiH, a time i u Republici Srpskoj, već pokazao kao problem. Razlozi za to su različiti, kao npr. nepostojanje certificirane neovisne službe procjenitelja, nepostojanje obaveze sistemskog evidentiranja podataka o cijenama postignutim u transakcijama nekretninama i sl.² Predmetna zakonska dopuna upravo ima za cilj uvođenje registra u koji će se sistemski evidentirati podaci o cijenama nekretnina. Ti će podaci biti prikupljeni na tržištu nepokretnosti i primarno se generirati iz podataka o ugovornoj cijeni iz kupoprodajnih ugovora. Detaljnije je registar cijena nekretnina uređen novim članom 118a Zakona. Njime je

¹ *Službeni glasnik Republike Srpske 6/2012.*

² U SR Njemačkoj su općine na osnovu § 199 st. 2 Zakona o građenju (verzija od 8. 12. 1986. objavljena u *Saveznom službenom listu – BGBl. I S. 2254*) obavezne formirati odbor eksperata s ciljem prikupljanja i obrade podataka o cijenama nekretnina.

propisano da registar cijena nepokretnosti osniva, vodi i održava Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove (dalje: Uprava). Cilj je registra istraživanje tržišta nepokretnosti, a on će služiti i kao osnov za realizaciju sistema procjene vrijednosti nepokretnosti Republike Srpske (tačnije bi bilo: u Republici Srpskoj). Krajnji je cilj da ovi podaci budu osnova za oporezivanje u skladu s posebnim propisima. Kako se podaci primarno generiraju iz kupoprodajnih ugovora, trebalo je predvidjeti obavezu notara da jednu kopiju ugovora (uz izostavljanje imena stranaka)³ dostave Upravi. Ovaj je registar namijenjen i javnosti i profesionalnim korisnicima, pri čemu se vodi računa o propisima kojima se uređuje zaštita ličnih podataka.

Jedna od ključnih zamjerki koja se isticala ZPKN RS, kao i općenito jedinstvenoj evidenciji nekretnina koju vodi organ uprave, bila je što je organ uprave u upravnom postupku odlučivao o vlasništvu i drugim stvarnim pravima.⁴ Izvorni član 11. ZPKN predviđao je samo primjenu upravnog postupka i sistema pravnih lijekova upravnog postupka na sve poslove osnivanja i vođenja katastra nekretnina, a time i na odluke o upisu, promjeni, brisanju stvarnih prava; sud se uključivao tek u upravnom postupku koji se vodio protiv konačnog upravnog akta.⁵ Zakon u Republici Srpskoj donosi značajnu izmjenu jasno određujući u kojim pitanjima odlučuje upravni organ, te određujući funkcionalnu nadležnost upravnih organa za pojedina pitanja. Osim toga, Zakon određuje da u slučaju spornih imovinskih prava u postupku osnivanja katastra nepokretnosti iz stvarne nadležnosti organa uprave rješava organ uprave, a u slučaju stvarne nadležnosti sudova rješava nadležni sud u parničnom ili vanparničnom postupku.

Član 5. ZIDZPKN RS mijenja izvorni član 15. koji je propisivao uvjete za sticanje geodetskih licenci. Izmjene su uvjetovane sistemom studiranja i u obzir su uzete promjene u studijskim ciklusima koje je donio bolonjski sistem visokog obrazovanja. Iste uvjete za stjecanje licence imaju lica sa završenim četverogodišnjim visokim obrazovanjem i lica koja su završila studij koji nosi 240 ECTS, što je opravdano, naročito ako ekvivalenciju nije propisao neki opći propis. Suprotno tome, nije opravdano da se trogodišnji studij od 180 ECTS izjednačava s ranije završenim studijama u trajanju od najmanje dvije godine.

³ Neovisno o tome što je izričito predviđeno da se u skladu s relevantnim zakonskim podacima ima osigurati zaštita ličnih podataka, nedostavljanje imena stranaka, koja nisu ni relevantna za podatak o cijeni, najsigurniji je način da se ti lični podaci neće zloupotrijebiti.

⁴ Izvorni član 11. ZPKN predviđao je samo primjenu upravnog postupka i sistema pravnih lijekova upravnog postupka na sve poslove osnivanja i vođenja katastra nekretnina.

⁵ Prigovor je uzet u obzir kod izrade Nacrta Zakona o premjeru i katastru nekretnina Federacije BiH broj: 02-02-1273/16 od 9. 6. 2016 (član 6). U međuvremenu je 8. 11. 2016. ovaj nacrt povučen iz parlamentarne procedure.

Članom 7. ZIDZPKN RS određeno je da se katastarsko klasiranje vrši na osnovu prirodnih i ekonomskih uslova proizvodnje postojeće kulture na zemljištu i služi za utvrđivanje naknade za pretvaranje poljoprivrednog zemljišta u nepoljoprivredne svrhe, kao i za druge naknade koje su utvrđene posebnim zakonima. Ovom je odredbom izmijenjeno tradicionalno pravilo prema kojem se klasiranje zemljišta vrši radi utvrđivanja katastarskog prihoda, što je bilo relevantno za poreske svrhe. Poslove katastarskog klasiranja i bonitiranja zemljišta obavljaju lica poljoprivredne i šumarske struke s položenim stručnim ispitom u Upravi i položenim stručnim ispitom za rad u organima uprave.

Najbitnije novine se ipak tiču onog dijela Zakona koji je regulirao katastar nekretnina (dio VI), a naročito odredaba o upisu prava na nekretninama i osnivanju katastra nekretnina.

Zakon je korigirao krupni propust izvornog zakonskog teksta u pogledu formuliranja načela evidencije nekretnina. Naime, osim što je načelima javnih registara posvećeno malo pažnje, što ova načela znače jasno odstupanje od ranijeg Zakona o zemljišnim knjigama Republike Srpske (dalje: ZZK RS)⁶ i što nisu u skladu sa načelom upisa i povjerenja koja su detaljno regulirana Zakonom o stvarnim pravima Republike Srpske,⁷ trebalo je dodati i to da je izvorno Zakon zaboravio predvidjeti jedno od temeljnih načela registra nekretnina, a to je načelo prvenstva. Taj propust je sada ispravljen (član 8 ZIDZPKN RS).⁸

Još je u izvornom tekstu ZPKN RS (član 71.), po ugledu na rješenja ZZK RS, bilo predviđeno praktično rješenje da je moguće uspostaviti javnu evidenciju nekretnina ne samo za cijelu ili dio katastarske općine, već i za samo jednu parcelu. Novost koju donosi ZIDZPKN RS je u tome da je sada izričito propisano da troškove takvog individualnog uspostavljanja snosi podnosilac zahtjeva (član 9 ZIDZPKN RS).

Novim izmjenama otklonjena je još jedna krupna manjkavost ranijih rješenja. Naime, izvorno je član 74. ZPKN predvidio da se od dana početka osnivanja katastra nepokretnosti neće više provoditi promjene u katastarskoj evidenciji, zemljišnoj knjizi i knjigama uloženih ugovora, a da će se neriješeni zahtjevi dostavljati Upravi da ih riješi u postupku osnivanja katastra. Navedeno rješenje je moglo dovesti do potpune blokade pravnog prometa nekretninama, jer je onemogućavalo promjene u postojećim evidencijama nekretnina, pri čemu nije bilo garancije da će u kratkom roku nova evidencija nekretnina biti uspostavljena u svim katastarskim općinama. To se nije ni desilo i novousvojeno potpuno suprotno rješenje

⁶ *Službeni glasnik Republike Srpske* 67/03, 46/04, 109/05 i 119/08.

⁷ *Službeni glasnik Republike Srpske* 124/08, 58/09 i 95/11, 60/15.

⁸ Više o kritici načela jedinstvene evidencije nekretnina vidjeti kod Povelkić, "Roll-back u nekim oblastima privatnog prava u Federaciji BiH" u *Aktuelna pitanja i problemi prava nekretnina u Bosni i Hercegovini*, specijalni dodatak uz NPR 1-2/2015, 11, 25 i dalje.

ukazuje na to koliko je izvorno rješenje bilo strano životu i pogrešno. Prema novom rješenju (član 11. ZIDZPKN RS) će se, dok se katastar ne uspostavi, vršiti promjene u svim evidencijama do isteka roka za osnivanje katastra nepokretnosti određenog u javnom oglasu. Obavještenja (tj. rješenja) o izvršenim izmjenama u postojećim evidencijama će biti dostavljena komisiji za izlaganje i uspostavu katastra nekretnina, tako da komisija može uzeti u obzir te nove promjene.

U izvornom zakonskom tekstu bilo je propisano da se u postupku izlaganja koji se odvija po katastarskim općinama prioritetno izlažu podaci o nekretninama u svojini Republike Srpske, jedinica lokalne samouprave i drugih nosilaca prava svojine javnog prava. Ovaj prioritet je ukinut, što bi bilo u skladu i s principijelnim opredjeljenjem ZSP RS koji proklamira načelo jednovrsnosti prava vlasništva. Vlasništvo subjekata javnog prava ne uživa posebnu zaštitu u odnosu na vlasništvo drugih subjekata (član 3. st. 2 i 22 ZSP RS).

Jedna od izmjena tiče se i situacije u kojoj se u postupku izlaganja pokaže da je jedno pravo sporno; izvorna zakonska odredba (član 85 ZPKN RS) koja je regulirala ovo pitanje je zamijenjena novom odredbom. Ipak, ovdje nije došlo do suštinske izmjene, a novousvojeno zakonsko rješenje je samo djelimično potpunije i preciznije. Kao i do sada, u slučaju da se u postupku osnivanja pokaže da je neko pravo sporno, komisija će uputiti stranku čije je pravo manje vjerovatno da u roku od 30 dana pokrene sudski postupak. Novo je što je sada izričito predviđeno da to pored parničnog može biti i vanparnični postupak. Novina se sastoji i u tome što komisija odmah vrši zabilježbu upućivanja na spor, a nakon što stranka u propisanom roku podnese dokaz da je spor pokrenula, vrši se zabilježba spora, što je bilo i dosadašnje rješenje. Brisana je odredba da komisija uprkos postojanju spora vrši upis prava u korist lica čije je pravo vjerovatnije. Iz te činjenice moglo bi se logičnim tumačenjem (*arguetum a contrario*) izvesti zaključak da se u slučaju pokretanja spora ne vrši upis prava, već da se evidentiraju samo zabilježbe koje upućuju na postojanje spora. Ovakvo bi rješenje bilo za pozdraviti s obzirom na činjenicu da se komisija za izlaganja sastoji samo od jednog pravnik, i da ne postoji garancija da bi komisija mogla pravilno ocijeniti koje je pravo više, a koje manje vjerovatno. Utoliko bi rješenje da nema upisa osnovnog prava do okončanja sudskog postupka bilo sigurnije za obje stranke. Sigurnost bi se mogla postići upisima zabilježbe zabrane otuđenja i opterećenja dok spor traje, ali to Zakon nije predvidio. Za razliku od situacije kada je sudski postupak pokrenut tek u postupku izlaganja, zakonodavac je i u izvornom i u novom tekstu na drugačiji način riješio situaciju u kojoj je postupak već bio pokrenut prije početka izlaganja, za šta se ne vidi opravdanje. U ZIDZPKN RS je i ova situacija riješena na novi način. U izvornom tekstu se u ovom slučaju postupak izlaganja prekida do okončanja sudskog postupka. Sigurno je

to rješenje bilo najsigurnije iako i najneefikasnije, jer je odlagalo uspostavu katastra nepokretnosti. Međutim, ono je cijelu odredbu činilo nesimetričnom. Ako spor nije bio pokrenut, komisija je prema svojoj ocjeni vjerovatnosti nekog prava vršila upis, a drugu stranku upućivala na spor. Do uspostave katastra nepokretnosti je moglo doći, a tužilac je bio zaštićen i treća lica opomenuta upisom zabilježbe. Zbog čega je situacija bila bitno drugačija ako je pravo već prije izlaganja bilo osporeno, nije moguće objasniti, a ipak je rješenje bilo dijametralno suprotno. U ovom potonjem slučaju postupak izlaganja se prekida. Kako je već navedeno, novo rješenje je nedorečeno u pogledu konsekvenci pokretanja postupka u toku izlaganja, a za situaciju kada je spor odnosno postupak postojao prije postupka izlaganja, dopušta se osnivanje katastra nepokretnosti uprkos postojećem sporu, ali samo u korist lica koje je upisano u javnim evidencijama u kojima se upisuju stvarna prava na nekretninama. Uzimanje u obzir stanja upisa u postojećim evidencijama i davanje prednosti takvim upisima zaslužuje pozitivnu ocjenu. Međutim, rješenje ima daljih nepreciznosti. Tako ono sadržava formulaciju "o čemu se vrši zabilježba u V listu privremenog lista nepokretnosti", ali budući da je predviđeno da se pravo upisuje, slijedi da se zabilježba može podnositi samo na postojanje spora. Veoma je važno da je Zakon ovdje prvi put dao prednost postojećem upisu u jednoj od relevantnih evidencija nepokretnosti. Općenito bi sigurnosti vlasnika i drugih titulara stvarnih prava doprinijelo da principijelno opredjeljenje zakonodavca nije bila uspostava katastra nekretnine *ab ovo*, već da je došlo do preuzimanja podataka iz postojećih evidencija gdje je to bilo moguće, kao što je to bio slučaj na osnovu člana 84. ZZK RS koji je regulirao preuzimanje podataka do tada postojećeg jedinstvenog katastra nekretnina u zemljišnu knjigu. Ipak, ni nakon novela nisu jednako tretirane situacije kada spor/postupak postoji prije postupka izlaganja i kada je nastao dok se on vodi; prije svega nije jasno zašto u slučaju da spor nastane u postupku izlaganja komisija odlučuje o tome koje je pravo vjerovatnije, umjesto, da ako je jedno pravo upisano njemu da prednost, a neupisano lice uputi u spor.

Ideju da postojeći upisi mogu bitno olakšati uspostavu katastra nekretnina slijedi i novi član 89a koji dopušta da komisija za izlaganje provede i skraćeni postupak u skladu sa Zakonom o opštem upravnom postupku u slučajevima da je nepokretnost već upisana u neku postojeću evidenciju nekretnina (npr. knjigu uloženi ugovora, zemljišnu knjigu, ali pod uvjetom da su podaci u zemljišnoj knjizi preuzeti iz katastarskog operata u skladu s odredbama ranije važećih zakona o premjeru i katastru nekretnina,⁹ te

⁹ Zakon o premjeru i katastru nekretnina Republike Srpske (*Službeni glasnik Republike Srpske* 19/96 i 15/00) i Zakon o premjeru i katastru nekretnina SR BiH (*Službeni list SR BiH* 22/84, 12/87, 26/90 i 36/90).

kada su podaci u zemljišnoj knjizi i katastarskom operatu identični, i to podaci o brojevima parcela, površinama parcela i nosiocima prava vlasništva u zemljišnoj knjizi i posjednicima u katastarskom operatu). Ideja o posebnom vrednovanju postojećih evidencija nije provedena do kraja budući da se na osnovu žalbe na rješenje doneseno u skraćenom postupku, provodi poseban ispitni postupak. Na ovaj način je negirana snaga javne isprave koju imaju izvodi iz važećih registara nekretnina.

U pogledu spora u postupku izlaganja, izvorni zakonski tekst je dopunjen novom odredbom člana 85a koja regulira situaciju da je u postupku izlaganja neko pravo sporno, a da se o tome ima odlučiti u upravnom postupku. Međutim, ovdje zakonodavac ne slijedi isti hodogram kao kada je u pitanju spor za koji je nadležan sud. U slučaju da je stranka već pokrenula postupak pred nadležnim organom uprave u cilju rješavanja spornih imovinskopravnih odnosa prije postupka izlaganja, komisija u privremenom listu nepokretnosti upisuje pravo na toj nepokretnosti u korist lica čije je pravo vjerovatnije (ovdje se ne daje prednost ranije upisanom pravu!) i u V listu privremenog lista nepokretnosti upisuje zabilježbu o pokrenutom upravnom postupku i zabilježbu zabrane otuđenja i opterećenja na toj nepokretnosti. Navedene zabilježbe rješavaju pitanje savjesnog sticanja na adekvatan način, ali uprkos tome nije jasno zašto zakonodavac za situaciju prava koje je osporeno u upravnom postupku donosi rješenje drugačije od onog koje važi za situaciju da je pravo osporeno u postupku pred sudom.

Sve situacije su trebale biti riješene po istom principu: u postupku izlaganja općenito, ili barem kada dođe do spora, neovisno o tome kada je do njega došlo i koji organ će o njemu odlučiti, ima se upisati ona stranka koja je upisana u evidenciji nekretnina, druga se stranka upućuje na to da pokrene odgovarajući postupak, a u privremeni list se upisuje zabilježba spora te zabilježba zabrane otuđenja i opterećenja predmetne nepokretnosti.

Novi član 85b regulira jedno važno pitanje koje do sada nije bilo regulirano, a to je pitanje neriješenih uzurpacija šumskog i poljoprivrednog zemljišta. Ovo je rješenje tim prije za pozdraviti jer je ZSP RS stavio van snage Zakon o uzurpacijama Republike Srpske¹⁰ (član 355. st. 2. i 356. st. 3. ZSP RS), što je u praksi otvorilo pitanje kako riješiti još nepriznate uzurpacije, a koje bi u skladu s propisima koji su regulirali uzurpacije mogle dovesti do stjecanja vlasništva. Zakonodavac je u predmetnim zakonskim rješenjima pronašao ravnotežu između interesa društvene zajednice (entiteta Republike Srpske) i interesa pojedinaca koji su imali ranije stečena prava po osnovu uzurpacija.

Sudski, upravni ili postupci uzurpacija mogu utjecati na postupak uspostave katastra nekretnina te je zakonodavac propisao da će se svi ovi postupci rješavati po hitnom postupku (član 87a). Namjera je jasna i razumljiva, ali njena provedba ne može zaslužiti pozitivnu ocjenu. Kada

zakonodavac propisuje za određene posebne parnične postupke da su hitni (npr. radni ili posjedovni sporovi),¹¹ on to izražava u pravilu kroz skraćanje redovnih zakonskih rokova za pojedine procesne radnje ili pravne lijekove. Generalna odredba da se različiti parnični, vanparnični, upravni postupci "rješavaju po hitnom postupku" može samo značiti da se ovi postupci rješavaju prioritetno, da sud odnosno nadležni organ o tome posebno vodi računa kod upravljanja postupkom. Nikakve druge posebnosti postupka citiranom odredbom nisu uvedene.

Član 88. ZPKN RS je brisan, tako da nije više moguće da se rješenje u opisu nepokretnosti i prava u katastar nekretnina izmijeni u roku od 90 dana nakon dostavljanja rješenja strankama, ako se o tome slože stranka koja je upisana i koja traži izmjenu upisa.

Dopunjena je odredba člana 106. koji se tiče upisa etažnog vlasništva. Odredbe o upisu etažnog vlasništva bile su kritizirane, budući da su suprotne stvarnom pravu Republike Srpske.¹² Ni aktuelna dopuna ne može dobiti pozitivne ocjene. Odredba govori o "imaocu stvarnog prava" pri čemu iz cjeline odredbe slijedi da se može raditi samo o vlasniku posebnog dijela objekta. Osim toga, odredba govori o posebnom dijelu objekta, a ne posebnom dijelu nekretnine, što bi bilo u skladu s novim konceptom etažnog vlasništva koji je usvojen u ZSP RS. Taj novi koncept ne poznaje posebna prava na posebnom dijelu nekretnine i zajedničkim prostorijama i zemljištu, dok je upravo to rješenje usvojeno i u izvornom i u izmijenjenom tekstu ZPKN RS, pri čemu se polazi od zajedničkog vlasništva na zajedničkim dijelovima zgrade i na zemljištu. ZSP RS uopće ne dopušta mogućnost postojanja zajedničkog vlasništva, već je cijeli koncept baziran na suvlasništvu.

Suprotnost sa zakonom koji regulira stvarna prava je jedna od ključnih zamjerki Zakonu o premjeru i katastru nekretnina, koji ne smije revidirati reformu stvarnog prava u Republici Srpskoj, pa bi bilo nužno otkloniti sva mjesta u Zakonu gdje je to slučaj.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o nasljeđivanju Republike Srpske od 28. 10. 2016.

(*Službeni glasnik Republike Srpske 91/16*)

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o nasljeđivanju Republike Srpske (dalje: ZIDZN RS) donosi određene izmjene i dopune Zakona o nasljeđivanju Republike Srpske iz 2009. godine (dalje: ZN RS),¹³ pri čemu one nisu

¹⁰ *Službeni glasnik Republike Srpske 70/06.*

¹¹ Članovi 420. i 424. Zakona o parničnom postupku Republike Srpske (*Službeni glasnik Republike Srpske 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09, 61/13*).

¹² Povlakić, "Die Bedeutung des Grundbuchs im Transformationsprozess in Bosnien und Herzegowina" u A. Wudarski (Hrsg.) *Das Grundbuch im Europa des 21. Jahrhunderts* (Berlin 2016) 495, 512.

¹³ *Službeni glasnik Republike Srpske 1/09 i 55/09.*

ni kvantitativno velikog obima ni suštinskog karaktera. Izmjene, s izuzetkom jedne koja se tiče razloga i oprosta nedostojnosti (član 150. ZN RS), gotovo isključivo su uvjetovane većim involviranjem notara u uređenje nasljedno-pravnih odnosa. Radi se prije svega o izmjenama koje se tiču notarskog testamenta, mogućnosti davanja određenih izjava osim na zapisnik pred sudom i u formi notarski obrađene isprave.

Zakonom se mijenja odredba člana 72. ZN RS o notarskom testamentu. Izvorno je bilo propisano kako se sačinjava notarski testament, s tim da su te odredbe važile ukoliko Zakon o notarima (dalje: ZNot RS)¹⁴ ne propisuje nešto drugo. Budući da je bilo razlika između ova dva zakonska teksta u pogledu pretpostavki za sačinjavanje notarskog testamenta, izmjena koja ide u pravcu detaljnijeg reguliranja notarskog testamenta mogla bi biti pozitivno ocijenjena. Ipak, namjera zakonodavca da otkloni protivrječnost dvaju zakona stvorila je novu. U slučaju sačinjavanja notarskog testamenta kao javne forme testamenta iz odredaba ZNot RS o postupku notarske obrade i čuvanja izvornika te izdavanja opravaka slijedi kako u tom slučaju ima postupati notar. Stoga je odredba prema kojoj notar sačinjava testament samo "u formi originala notarski obrađene isprave, koji stavlja u poseban omot, zapечатiti i čuva u svojoj arhivi ili ga predaje zavještaocu, na njegov zahtjev" suvišna, ali i donesena u nepoznavanju odredaba Zakona o notarima RS o postupku notarske obrade i čuvanju izvornika pravnih poslova *mortis causa*.¹⁵

Članom 2. Zakona izmijenjena je odredba člana 73. ZN RS i to tako što je propisano kako se testament predaje na čuvanje sudu; odredba je identična bez obzira na to o kojoj se vrsti testamenta radi. Prema dosadašnjem rješenju odredbe o predaji testamenta na čuvanje sudu odnosile su se na svojeručni testament, pisani testament pred svjedocima i sudski testament.

Član 3. mijenja član 74. ZN RS predviđajući iste uvjete za svjedoke za sve vrste pisanih testamenata za čiju valjanost je potrebno učešće svjedoka (testament pred svjedocima, sudski i notarski testament). Krug lica koja ne mogu biti svjedoci je proširen i obuhvata sve pretke kao i pobočne srodnike do četvrtog stepena srodstva.

U svim situacijama u kojim je ZN RS predviđao da sudija poduzima određene radnje u vezi s testamentom, sada je u Zakonu predviđeno da to može učiniti i notar. Notar je uvršten i u krug lica koja mogu sačiniti i čuvati međunarodni testament. U pogledu nasljednopravnih ugovora u ZN RS je već bilo predviđeno da se oni notarski obrađuju, a sada je tome dodata i notarska obrada izjave kojom bračni drug ili potomak umrlog davaoca izdržavanja daju svoj pristanak da nastave davati izdržavanje nakon što je prvobitni davalac izdržavanja umro (član 145. st. 2. ZN RS).

Jedna od rijetkih izmjena koje nisu vezane za nadležnost notara jeste izmjena koja se tiče razloga i oprosta nedostojnosti. Već je u izvornom tekstu novog ZN RS kao razlog nedostojnosti brisano napuštanje BiH da bi se izbjegla vojna obaveza i vršenje neprijateljske djelatnosti, a kao razlog nedostojnosti ostalo je napuštanje BiH da bi se izbjegla osuda za teže krivično djelo. ZIDZN RS briše sada u potpunosti član 149 tačku d) i time potpuno ukida ovaj razlog nedostojnosti. Međutim, iako je ovaj razlog nedostojnosti već ranije bio modificiran i brisane su odredbe o izbjegavanju vojne obaveze i vršenju neprijateljske djelatnosti kao razlozima nedostojnosti, ostala je bila neizmijenjena odredba koje je u takvim slučajevima isključivala mogućnost oprosta. Ovu neusklađenost otklonio je ZIDZN RS i to tako što je ograničenje oprosta nedostojnosti zbog navedenih razloga brisano.

Proširenje uloge notara ogleda se i u tome što je, osim mogućnosti odricanja od budućeg naslijeđa od strane ostaviočevih potomaka izjavom datom pred sudom, to isto moguće učiniti i izjavom datom pred notarom. Ipak, i dalje je ova mogućnost predviđena samo za potomke ostavioca, ali ne i za bračnog druga kao što je to slučaj u Federaciji BiH.¹⁶ Takođe se prenos nasljedničkih udjela među sanasljednicima može ubuduće vršiti i u formi notarski obrađene isprave. Međutim, notarska obrada je obavezna ako nasljedni dio ima za predmet i nekretnine.

Izmjene ZN RS nisu suštinske, ali su bile neophodne jer je involviranje notara u nasljednopravne predmete nužno zahtijevalo korekciju određenih zakonskih odredaba, posebno onih o posljednjim izjavama volje i nasljedničkim izjavama. Izmjene u cjelini zaslužuju pozitivnu ocjenu.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o vanparničnom postupku Republike Srpske od 28. 10. 2016. *(Službeni glasnik Republike Srpske 91/16)*

Istovremeno s izmjenama i dopunama Zakona o nasljeđivanju Republike Srpske usvojene su i izmjene i dopune Zakona o vanparničnom postupku Republike Srpske (u daljem tekstu: ZVP RS).¹⁷ Težište i ovih izmjena i dopuna tiče se u pravilu uloge notara u nasljednopravnim odnosima, odnosno u ostavinskom postupku. Osim dosljednijeg opredjeljenja zakonodavca da ostavinske postupke povjeri notarima, izmjene i dopune se tiču uvođenja jednog novog vanparničnog postupka uređivanja ličnih stanja – postupka utvrđivanja vremena i mjesta rođenja. Ovaj postupak uređuju novi članovi 73a do 73k.

Ovaj postupak pokreće lice koje nije upisano u matičnu knjigu rođenih, a mjesto i vrijeme svog rođenja ne može dokazati na način predviđen propisima kojima se uređuje

¹⁴ *Službeni glasnik Republike Srpske* 86/04, 2/05, 74/05, 76/05, 91/06, 37/07, 50/10, 78/11.

¹⁵ Vidjeti član 104. ZNot RS.

¹⁶ Član 167. st. 2. Zakona o nasljeđivanju Federacije BiH (*Službene novine Federacije BiH* 80/14).

¹⁷ *Službeni glasnik Republike Srpske* 36/09.

vođenje matičnih knjiga. Osim njega, aktivno legitimirani su i organ starateljstva i lica koja za to imaju neposredan pravni interes. Sud koji vodi postupak je obavezan saslušati dva punoljetna svjedoka, a može odrediti i vještačenje kako bi se utvrdile godine života lica čije se vrijeme rođenja utvrđuje. Ako sud na osnovu izvedenih dokaza ne može sa sigurnošću da utvrdi kada je rođeno lice čije se rođenje dokazuje, smatra se da je ono rođeno 1. januara u 00.01 sati one godine za koju se na osnovu izvedenih dokaza može uzeti da je vjerovatno godina njegovog rođenja. Pravosnažno rješenje sud dostavlja matičaru radi upisa činjenice rođenja u matičnu knjigu rođenih.

Ova novina u ZVP RS zaslužuje pozitivnu ocjenu. Nije moguće predvidjeti sve posebne vanparnične postupke za uređivanje ličnih stanja, stoga ZVP RS određuje da se njegove odredbe primjenjuju i u drugim pravnim stvarima iz nadležnosti sudova za koje zakonom nije izričito određeno da se rješavaju u vanparničnom postupku, a ne odnose se na zaštitu povrijeđenog ili ugroženog prava. Na osnovu ove odredbe bilo je moguće provesti i postupak utvrđivanja mjesta i vremena rođenja. Ipak će izričito uređenje ovog postupka olakšati rad sudovima. Odredbama se ni u sadržinskom smislu ne mogu staviti primjedbe; one su strukturirane i slijede logiku odredaba o proglašenju nestalog lica umrlim i dokazivanju smrti.

Izvorno je ZVP RS predviđao mogućnost povjeravanja ostavinskog postupka notararu (član 145. ZVP RS). Uvjet je bio da učesnik u ostavinskom postupku to zahtijeva, da u ostavinskom postupku u kojem učestvuje više nasljednika svi daju izjavu da su saglasni da se postupak povjeri notararu, da je notar saglasan i da se povjereni poslovi mogu opozvati iz opravdanih razloga. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o vanparničnom postupku (dalje: ZIDZN RS) predviđa suprotno rješenje. Ovo povjeravanje je obavezno za sud i notare, a jedino nasljednici mogu izričito zahtijevati raspravljanje zaostavštine od strane suda. O ovoj mogućnosti, koja se može koristiti najkasnije na prvom ročištu, notar je obavezan obavijestiti nasljednike prilikom pozivanja na prvo ročište. Odredba ne predstavlja najsretnije rješenje, budući da je do prvog ročišta notar već poduzeo određene radnje koje u pravilu mogu izazvati i određene troškove. Osim toga, veliki broj ostavinskih predmeta će se i završiti na prvom ročištu, tako da ovo vremensko ograničenje za optiranje da ostavinski postupak provede sud i nije praktično značajno. Zakonom nije riješeno pitanje sudbine već poduzetih procesnih radnji, te snošenja već nastalih troškova u slučaju da se stranke odluče da sud raspravlja zaostavštinu.

Opredjeljenje za obavezno vođenje postupka od strane notara je rješenje kojim se postiže veća izvjesnost i dosljednije rasterećuju sudovi. Dosadašnja odredba koja je predviđala fakultativno učešće notara u ostavinskom postupku uz nejasno definirane uvjete već je bila kritizirana.¹⁸

Notar je obavezan provesti povjereni mu ostavinski postupak. Ipak, on mu se može oduzeti iz Zakonom propisanih razloga, a ovi su razlozi u Zakonu izmijenjeni u odnosu na izvorni tekst (član 146. st. 2. do 4. ZN RS). Ti razlozi su nemogućnost notara da zbog bolesti ili nekog drugog razloga obavi povjereni posao, očito zanemarivanje zakonskih obaveza od strane notara ili drugi razlozi koji su važni prema ocjeni suda. Novo je što sud ne može oduzeti predmet po prigovoru nasljednika na prenos nadležnosti notara. Međutim, budući da nasljednik može izričito zahtijevati da se ostavinski predmet provede pred sudom, razlika i nije velika, osim što su nasljednici sada vremenski ograničeni (samo do zaključenja prvog ročišta). Ukoliko na datom području nema drugog notara, sud će u slučaju oduzimanja ostavinskog predmeta od notara sam provesti ostavinski postupak.

U ZIDZVP RS propisano je da se osim pred sudom nasljednička izjava može dati i pred notarom.¹⁹

Članom 8. Zakona izmijenjen je član 148. ZVP RS i precizirano da se na notara kao povjerenika suda shodno primjenjuju pravila postupka, pravila o izuzeću, dostavi pismena, pribavljanju podataka i dokumentacije, postupka pružanja pravne pomoći, kao i ostala pravila koja važe za sud u vršenju tih poslova. Ukinuta je odredba da notar o svakoj radnji mora podnijeti izvještaj sudu, što je već bilo kritizirano.²⁰ Ovdje bi se moglo postaviti pitanje da li bi bilo bolje da je zakonodavac u cjelini uređio postupanje notara umjesto što je uputio na analognu primjenu propisa koji važe za postupanje suda u ostavinskom postupku.

Nova je odredba člana 151a ZVP RS prema kojoj je notar dužan da ostavinski spis dostavi na dalje postupanje sudu u slučajevima pravosnažno okončanog ostavinskog postupka, uloženog prigovora i ako su među učesnicima sporne činjenice od kojih zavisi neko njihovo pravo (ovdje je bilo bolje predvidjeti da notar dostavlja spis sudu u svim slučajevima u kojima dolazi do upućivanja na parnicu), pri čemu je dužan sačiniti i zadržati prepis spisa. Kada ZVP RS govori o prigovoru, onda se ovdje može raditi samo o prigovoru na rješenje notara iz člana 151. ovog zakona, ali ne i o prigovoru na prenos nadležnosti sa suda na notara. Takav prigovor nije više predviđen, već mogućnost da stranke zahtijevaju da sud provede ostavinski postupak.

Izmijenjen je član 153. ZVP RS i propisan rok u kojem je notar dužan završiti ostavinski postupak. Taj rok ne određuje sud, kao što je to izvorno bio slučaj, već je on ustanovljen ZIDZN RS i iznosi 90 dana. Neokončanje postupka u tom roku povlači za sobom obavezu notara da o razlozima za prekoračenje roka obavijesti sud i Notarski komoru Republike Srpske. Sud može odrediti drugi rok ili oduzeti notararu predmet. Utvrđenje ovog roka Zakonom sigurno je bolje rješenje nego da u svakom slučaju rok određuje sud. Ipak, notarima je nametnut stroži režim nego sudovima. Nije poznato da li je određenju ovog roka

¹⁸ Više o tome Powlakić, "Nadležnost notara u Bosni i Hercegovini", *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 63(2) 2013, 245, 288.

¹⁹ Član 123. i 126. ZVP RS.

²⁰ Powlakić, op. cit., Fn 18, str. 289.

prethodilo utvrđivanje prosječnog trajanja ostavinskog postupka pred sudovima. Određena kontrola i disciplina mora biti uspostavljena, jer se samo tako mogu postići željeni efekti rasterećenja pravosuđa povjeravanjem ostavinskog postupka notarima. Ipak, rok od 90 dana u određenim situacijama može biti neprimjeren (npr. slučaj nepoznatih nasljednika, kada se javnim oglasom moraju pozvati nasljednici i kada taj poziv mora ostati otvoren godinu dana (član 124. ZVP RS)).

U pogledu nagrade za rad notara u ostavinskom postupku uvedeno je ograničenje da nagrada ne može biti veća od iznosa sudske takse koja bi se naplatila u ostavinskom postupku u skladu s propisom kojim se uređuju sudske takse.²¹ Zakon o sudskim taksama Republike Srpske²² sadrži taksenu tarifu. Prema tarifnom broju 8 taksa na raspravljanja zaostavštine plaća se zavisno od iznosa čiste vrijednosti zaostavštine. Najniži iznos je 50 KM, a najviši 5.000 KM. Sasvim je razumljivo da je tarifa za raspravljanje zaostavštine male vrijednosti srazmjerno niska. Međutim, i za raspravu zaostavštine male vrijednosti notari (kao i sud) mogu imati isti obim posla kao kada je u pitanju i znatno veća vrijednost zaostavštine. Razumljivo je da su tarife za zaostavštine do 5.000 KM određene niskima te da je, dok ih je raspravljao sud, u ovoj niskoj tarifi bio izražen i momenat socijalne skrbi; sudovi ne moraju profitabilno poslovati, a potrebna sredstva osiguravaju se iz budžeta. Međutim, nije logično da ovu funkciju socijalne skrbi preuzmu notari koji istovremeno vrše javnu službu, ali i privatnu profesiju, što znači da je vrše za svoj račun i na svoj rizik. Svaki postupak vođen pred notarom mora imati i svoj (pozitivni) ekonomski efekt. Nije izvjesno da li se to može ostvariti navedenom tarifom za ostavine male vrijednosti. Još je sporniji tarifni broj 9, prema kojem se za sastavljanje sudskog testamenta, čuvanje testamenta u sudu, opoziv testamenta sastavljenog pred sudom, prijedlog za vraćanje testamenta koji se nalazi na čuvanju u sudu i vraćanje testamenta koji se zamjenjuje plaća taksa u iznosu od 50 KM, neovisno o vrijednosti koja se raspoređuje testamentom. U slučaju testamentalnih raspolaganja koja mogu biti i milionske vrijednosti entitet je subvencionirao svoje građane, što je samo po sebi u situaciji ograničenosti budžetskih sredstava upitan postupak. Još je problematičnije kada se besplatno postupanje prenese na pripadnike javne profesije koja nije finansirana iz budžeta, ali mora poslovati ekonomski održivo.

Već je u izvornom zakonskom tekstu bilo predviđeno vođenje upisnika o sačinjenim, pohranjenim i proglašenim notarskim testamentima, a koje će voditi Notarska komora Republike Srpske (raniji član 207. ZN RS). Izmijenjene su odredbe o upisniku testamentata tako što je brisano ograničenje da se u njega dostavljaju samo notarski testamenti. Sada se u Registar testamentata upisuju sačinjeni,

pohranjeni, proglašeni testamenti, a takođe i opozvani testamenti, što je novina. Podatke o sačinjenim, pohranjenim, opozvanim i proglašenim testamentima u upisnik dostavljaju notari, advokati, sudovi i sva lica koja su sačinila testament. Odredba je formulirana tako da slijedi da je dostavljanje ovih podataka obavezno, ali nije propisana sankcija za protivno postupanje, niti riješeno pitanje ima li to utjecaja na valjanost testamentata, što je naprotiv slučaj u pravu Federacije BiH.²³

Odredbe o ostavinskom postupku su mijenjane punktuono, kako bi se izvršilo prilagođavanje odredaba o postupanju u nasljednim stvarima činjenici da će postupak u pravilu voditi notari. Za primjenjivača bi bilo jednostavnije, a zakonski tekst bio bi konzistentniji, da su odredbe izmijenjene u cjelini.

Prof. Dr. Meliha Povelkić

Aktuelles aus dem Recht Bosnien und Herzegowinas

(Zusammenfassung)

In diesem Beitrag werden drei Gesetzesänderungen in der Republika Srpska (im Folgenden: RS) vorgestellt, nämlich das Gesetz über Änderungen und Ergänzungen des Gesetzes über die Vermessung und das Immobilienkataster der RS vom 12.12.2016 (Gesetzblatt der RS Nr. 110/16), das Gesetz über Änderungen und Ergänzungen des Erbgesetzes der RS vom 28.10.2016 (Gesetzblatt der RS 91/16) und das Gesetz über Änderungen und Ergänzungen des Gesetzes über das nicht-streitige Verfahren der RS vom 28.10.2016 (Gesetzblatt der RS 91/16). Obwohl in keinem der Fälle umfangreiche oder systematische und strukturelle Änderungen erfolgten, ändern einige der Neuerungen den Gesetzestext in wesentlichen Teilen.

Die Änderungen des Gesetzes über die Vermessung und das Immobilienkataster, durch das im Jahre 2012 in der RS eine neue, von einem Verwaltungsorgan geführte, einheitliche Evidenz für Immobilien, eingeführt und das Grundbuch aufgegeben wurde, beziehen sich in der Regel auf die Eintragung der Sachenrechte an Immobilien und auf das Anlegungsverfahren. Außerdem stellt die Einführung eines Preisregisters, das die Republikverwaltung für geodätische und eigentumsrechtliche Angelegenheiten der RS führt, eine bedeutende Neuigkeit dar. Da die Angaben über die Preise aus den Kaufverträgen entnommen werden sollten, wird kritisiert, dass keine Verpflichtung der Notare, die Angaben der Verwaltung zu übermitteln, vorgeschrieben wurde.

Obwohl einige der Interventionen mit dem Ziel erfolgten, dies zu beseitigen, wird die Tatsache kritisiert, dass auch einige Änderungen, ebenso wie der ursprüngliche Text des Gesetzes über die Vermessung und das Immobilienkataster, weiterhin im Widerspruch zu Bestimmungen des Sachenrechtsgesetzes stehen (Bestimmungen über die Eintragung von Etageneigentum, Bestimmungen über den Erwerb aufgrund des guten Glaubens in das Grundbuch und Ähnliches). Positiv wird die Änderung des ursprünglichen Gesetzestextes über die Art des Schutzes von Rechten an Immobilien beurteilt. Einer der größten Kritikpunkte

²¹ Član 12. Zakona kojim se mijenja član 156. ZVP RS.

²² *Službeni glasnik Republike Srpske* 73/08.

²³ Član 124. stav 7. ZN FBiH.

an dem einheitlichen Immobilienregister war derjenige, dass ein Verwaltungsorgan im Verwaltungsverfahren über Eigentum und andere Sachenrechte entscheidet. Diesbezüglich wurde eine bedeutende Änderung verabschiedet, nach der die Gerichte über Rechtstreitigkeiten über Vermögensrechte entscheiden.

Die kritisierte Regelung des ursprünglichen Gesetzes, dass ab Einleitung des Anlegungsverfahrens in einer Katastargemeinde keine Änderungen im Grundbuch oder in anderen bestehenden Immobilienevidenzen mehr durchgeführt werden können, was den Immobilienrechtsverkehr paralyseren könnte, wurde beseitigt. Bis zur Anlage einer neuen Evidenz werden Änderungen in der bestehenden Evidenz durchgeführt und in die neue übertragen.

Das Erbgesetz und das Gesetz über das nicht-streitige Verfahren wurden vor allem deshalb geändert, weil man sich dazu entschieden hat, die Führung des Nachlassverfahrens den Notaren anzuvertrauen und sie stärker in die Regelung der erbrechtlichen Beziehungen einzubeziehen. Deshalb erfolgten

Änderungen der Bestimmungen über das notarielle Testament, es wurde vorgesehen, dass eine Erklärung über die Annahme oder Ausschlagung eines Erbes sowie andere Erklärungen im Nachlassverfahren auch vor dem Notar abgegeben werden können.

Im Unterschied zur Lösung des bisherigen Gesetzes über das nicht-streitige Verfahren der RS, die nur eine fakultative Übertragung des Nachlassverfahrens auf Notare vorsah (unter der Bedingung, dass dem der Notar und alle Erben zustimmten), wird das Nachlassverfahren nun verpflichtend den Notaren übertragen. Die Erben können jedoch ausdrücklich beantragen, dass das Nachlassverfahren vom Gericht durchgeführt wird; dieses Recht ist jedoch zeitlich beschränkt (spätestens im ersten Termin). Obwohl die neuen Lösungen der Gesetze aus dem Bereich des Erbrechtes unter rechtstechnischen Mängeln leiden, wird festgestellt, dass diese insgesamt eine positive Beurteilung verdienen.

Aktuelnosti iz prava Srbije

Kratak osvrt na pravni položaj istopolnih parova u Republici Srbiji i potencijalna rešenja *de lege ferenda* za neka međunarodno-privatnopravna pitanja istopolnih zajednica, zaključenih u inostranstvu

Mina Stančić¹

Uvod

Pojam emotivne veze, bračne ili vanbračne, danas ne mora nužno podrazumevati odnos dva lica različitog pola, pošto istopolni parovi nisu nepoznati našoj realnosti. Takvi parovi su postojali i u prošlosti, ali su zakonodavstva širom sveta odlučila da uredi njihov pravni položaj u poslednjih nekoliko decenija.² Sa druge strane, prema aktuelnoj materijalnopravnoj regulativi u Republici Srbiji (u daljem tekstu: RS) nije moguće zaključiti istopolan brak, niti registrovati partnerstvo, a pravo RS ne predviđa

ni institut istopolne vanbračne zajednice. Pored toga, aktuelna kolizionopravna regulativa u RS ne predviđa specijalne kolizione norme za istopolne zajednice. Sve ovo ćemo detaljnije prikazati i obrazložiti. Osvrnućemo se na i dve nove odredbe Nacrta novog Zakona o međunarodnom privatnom pravu (u daljem tekstu: Nacrt)³ koje mogu predstavljati potencijalni *de lege ferenda* za neka međunarodnoprivatnopravna pitanja istopolnih zajednica, zaključenih u inostranstvu.

Kratak uporednopravni prikaz materijalnopravnih i kolizionopravnih rešenja za istopolne zajednice

Uporedna analiza stranih propisa otkriva da postoji nekoliko oblika materijalnopravnog regulisanja zajednica lica istoga pola. Rešenja se kreću od postojanja istopolnog braka,⁴ preko postojanja istopolne (registrovane) zajednice,⁵

³ Nacrt je dostupan na <http://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>, posećeno 20. 10. 2016. godine.

⁴ Primera radi, istopolni brakovi su dopušteni u Holandiji, Belgiji, Španiji, Norveškoj, Švedskoj, Islandu, Portugalu, Danskoj i Francuskoj, vid. više A. Duraković, "Kolizionopravna problematika istospolnih zajednica života", u: Zbornik radova *Aktuelnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse* (ur. Silvija Petrić), br. 12, (Mostar, Pravni fakultet u Mostaru 2014), 143.; Zatim, nedavno su istopolni brakovi dozvoljeni i u Finskoj (od 2014. godine) i Luksemburgu (od 2014. godine), <http://www.freedtomarry.org/landscape/entry/c/international>, posećena 1. 5. 2015. godine.

⁵ Nakon Danske (1989), registrovano partnerstvo se legalizuje u Norveškoj (1993), Švedskoj (1994), na Islandu (1996), u Holandiji (1997), Belgiji (1999), Francuskoj (1999), Nemačkoj (2001), Finskoj (2001), Luksemburgu (2004), Engleskoj i Velsu (2004), Švajcarskoj (2004), Andori (2005), Sloveniji (2005), Češkoj (2006), Mađarskoj (2009), Irskoj (2010),

¹ Student doktorskih studija prava na međunarodno-privatnopravnoj užoj naučnoj oblasti, Pravni fakultet, Univerzitet u Kragujevcu.

² Prva država koja se odlučila da uopšte reguliše njihov pravni položaj je Danska koja je 1989. godine dala mogućnost istopolnim parovima da stupe u registrovanu zajednicu.

do pravnog normiranja *de facto* istopolne zajednice,⁶ za čiji nastanak nije predviđena nikakva formalna procedura, već nastaje prostom saglasnošću volja lica (istoga pola) koja žele da žive zajedno. Potpuno normativno nepriznavanje bilo kakvog oblika zajednice lica istoga polapostoji u RS, zato što, materijalno pravno gledano, naše zakonodavstvo ne dopušta zaključenje istopolnog braka, registrovane istopolne zajednice, niti normativno uređuje *de facto* zajednicu lica istoga pola.

Isticanje materijalno pravnih oblika uređivanja zajednica života istopolnih parova važno je jer ti oblici utiču na stvaranje pravnih kategorija, koje će kasnije odrediti merodavno pravo za različita statusna i imovinsko pravna pitanja koja mogu nastati iz nekog oblika istopolne zajednice. Sa kolizionopravnog aspekta, države u kojima je dozvoljeno zaključenje istopolnog braka predviđaju iste kolizivne norme za heteroseksualne i homoseksualne brakove.⁷ Za istopolne (registrovane) zajednice se, prema delu inostrane literature,⁸ mogu sresti tri tipa rešenja: (1) *lex loci registrationis* (primena prava države gde se istopolna zajednica registruje),⁹ (2) primena prava države "domaćina" (*law of the host country*), bez razmatranja prava države gde je zajednica zaključena,¹⁰ i (3) analogna primena kolizionih normi koje su predviđene za brak.^{11,12}

Istopolne zajednice i zakonodavstvo RS

Prema aktuelnim materijalno pravnim rešenjima u RS povodom ovih pitanja, u našoj državi postoji brak isključivo kao zajednica muškarca i žene (čl. 3. st. 1.

Porodičnog zakona RS,¹³ u daljem tekstu: PZ i čl. 62. st. 2. Ustava RS,¹⁴ u daljem tekstu: URS) i ove odredbe spadaju u krug domaćeg javnog poretka.¹⁵ Pored toga, u našem pravu ne postoji ni pravni institut "registrovane" zajednice, bila ona homoseksualna ili heteroseksualna. Pored pravnog instituta braka, naše pravo poznaje i vanbračnu zajednicu kao "trajnije zajednice života žene i muškarca, između kojih nema bračnih smetnji (vanbračni partneri)"¹⁶ i oni imaju prava i dužnosti supružnika pod uslovima određenim PZ.¹⁷ Zaključenje heteroseksualnog braka ili zasnivanje vanbračne heteroseksualne zajednice jedini su načini formalno pravnog uobličavanja jedne emotivne veze između dva lica u RS.

Sledstveno, u našem pravu nije moguće zaključiti istopolni brak u smislu čl. 3. PZ niti zasnovati istopolnu vanbračnu zajednicu u smislu čl. 4. PZ, koja bi proizvodila iste posledice kao i brak. Emotivna veza između dve žene ili dva muškarca nije "prepoznata" sa aspekta domaćeg zakonodavstva i njihov odnos ne bi proizvodio pravna dejstva. Ipak, prema jednom shvatanju u domaćoj teoriji, homoseksualnim partnerima trebalo bi priznati pravo na zaštitu od nasilja u porodici po osnovu postojanja emotivne ili seksualne veze.¹⁸

Kao što je već rečeno, neka zakonodavstva su odlučila da *de facto* istopolne zajednice pravno normiraju. Tako je u prethodno važećem Zakonu o istospolnim zajednicama Republike Hrvatske¹⁹ predviđeno da je istopolna zajednica životna zajednica dve osobe istog pola "koje nisu u braku, izvanbračnoj ili drugoj istospolnoj zajednici, a koja traje najmanje tri godine te koja se temelji na načelima ravnopravnosti partnera, međusobnog poštovanja i pomaganja, te emotivnoj vezanosti partnera".²⁰ Ovaj zakon je konstatovao pravne učinke istopolne zajednice: pravo na izdržavanje i pravo na sticanje i uređivanje međusobnih odnosa u vezi s imovinom, kao i pravo na uzajamno pomaganje.²¹

Austriji (2010), Lihtenštajnu (2011), Hrvatskoj (2014) i na Malti (2014), Vid. B. Krešić, *Zajednice života osoba istoga pola u pravu zemalja Evropske unije*, (Sarajevo, Sarajevski otvoreni centar 2015), 96–99.

⁶ Pravni institut koji postoji, na primer, u Portugalu. Vid. više G. Kovaček-Stanić, *Porodično pravo: partnersko, dečje i starateljsko pravo*, (Novi Sad, Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Centar za izdavačku delatnost 2014), 216.

⁷ Vid. A. Duraković op. cit., 4, 146.

⁸ Vid. P. Wautelet, *Private International law aspects of same-sex marriages and partnerships in Europe Divided we stand?*, *Legal Recognition of Same-sex relationships in Europe*, Intersentia, 2012, 28–38.

⁹ Ovakvu rešenje usvojeno je, na primer, u Belgiji, u članu 60. The Code of Private international Law Belgium (Law of 16 July 2004 holding The Code of Private International law), vid. P. Wautelet, op. cit., 8, 28–29.

¹⁰ Na primer, prema engleskom Civil Partnership Act (2004), registrovano partnerstvo zaključeno u inostranstvu i koje može biti priznato u Engleskoj, biće predmet "konverzije". Vid. P. Wautelet, op. cit., 8, 35–36.

¹¹ Takva je situacija, na primer, u švajcarskom pravu. Vid. P. Wautelet, op. cit., 8, 38.

¹² Što se tiče *de facto* zajednica parova istoga pola, prema portugalskom pravu se materijalni uslovi za stupanje u faktičko partnerstvo cene prema personalnom pravu partnera. Vid. više o tome A. Duraković op. cit., 4, 146.

¹³ *Službeni glasnik RS*, broj 18/2005 i 72/2011 – dr. zakon; Čl. 3. st. 1. PZ glasi: "Brak je zakonom uređena zajednica života žene i muškarca."

¹⁴ *Službeni glasnik RS*, broj 98/2006; Odredba čl. 62. st. 2. URS glasi: "Brak se zaključuje na osnovu slobodno datog pristanka muškarca i žene pred državnim organom."

¹⁵ Vid. A. Jakšić, *Međunarodno privatno pravo*, (DJB Diagonale, Beograd, 2008) 337.

¹⁶ Vid. čl. 4. st. 1. PZ.

¹⁷ Vid. čl. 4. st. 2. PZ.

¹⁸ Vid. više V. Vlašković, *Pravo na zaštitu od nasilja u porodici kao subjektivno građansko pravo*, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, 1(2009), (Beograd, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu 2009), 260.

¹⁹ *Narodne novine RH*, broj 116/03.

²⁰ Vid. čl. 2. prethodno važećeg Zakona o istopolnim zajednicama Republike Hrvatske.

²¹ Međutim, navedeni zakon prestao je sa važenjem donošenjem Zakona o životnom partnerstvu osoba istoga pola (*Narodne novine RH* broj 92/14). Potonji zakon uveo je registrovana partnerstva, ali sadrži i termin "neformalnog životnog part-

Glavna razlika između *de facto* zajednice i vanbračne zajednice bila je u polu partnera – kod istopolnih zajednica radi se o *de facto* zajednici dve osobe istog pola, dok se u vanbračnoj zajednici radi o *de facto* zajednici dve osobe različitog pola.²² Može se reći da je, barem na hrvatskom primeru, pojam “*de facto* istopolne zajednice” rezervisan za istopolne zajednice, a pojam “vanbračne zajednice” rezervisan za heteroseksualne parove.

Pošto naše pravo ne poznaje nijedan od pomenutih pravnih instituta, kolizionopravna rešenja u RS su sledeća: ne postoji specijalna koliziona norma za istopolni brak, ni za istopolnu (registrovanu) zajednicu, niti za *de facto* (istopolnu) zajednicu. Naš trenutno važeći Zakon o rešavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja,²³ u daljem tekstu: ZMPP poznaje pravnu kategoriju braka,²⁴ ali to otvara pitanje da li se ova kategorija braka odnosi i na istopolan brak. Kada je reč o zaključenju istopolnog braka u RS sa elementom inostranosti, takva mogućnost ne postoji, jer pored primene domaćih kolizionih normi za zaključenje braka (čl. 32.²⁵ i čl. 33.²⁶ ZMPP), mora doći do primene instituta javnog poretka iz čl. 4. ZMPP,²⁷ čak i kada je takav brak dopušten po pravu države čiji su državljani budući bračni partneri. Ako su partneri državljanin različitih država došlo bi do primene i prava čiji je državljanin jedan i države čiji je državljanin drugi bračni

---

nerstva” kao “zajednicu obiteljskog života dviju osoba istog spola, koje nisu sklopile životno partnerstvo pred nadležnim tijelom, ako zajednica traje najmanje tri godine i od početka je udovoljavala pretpostavkama propisanim za valjanost životnog partnerstva” (čl. 3, st. 1). Čl. 4, st. 1 propisano je da neformalno životno partnerstvo koje ispunjava navedene uslove iz čl. 3, st. 1 “stvara osobne i imovinske učinke na koje se na odgovarajući način primenjuju odredbe ovog zakona...”

²² Vid. D. Klasiček, *Zakonsko nasleđivanje istospolnih partnera u Republici Hrvatskoj u postojećem zakonskom okviru*, (Rijeka, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 34 No. 2, 2013), 964. Autorica navodi da vanbračni partneri, u skladu sa odredbama Zakona o nasleđivanju, jedan drugoga mogu naslediti kao zakonski naslednici, dok isto to nije omogućeno partnerima koji se nalaze u istospolnim zajednicama.

²³ *Sl. list SFRJ*, br. 43/82 i 72/82 – ispr. “*Sl. list SRJ*”, br. 46/96 i “*Sl. glasnik RS*”, br. 46/2006 – dr. zakon.

²⁴ Vid. npr. odredbe čl. 32–38. ZMPP.

²⁵ “U pogledu uslova za zaključenje braka merodavno je, za svako lice, pravo države čiji je ono državljanin u vreme stupanja u brak.

I kad postoje uslovi za zaključenje braka po pravu države čiji je državljanin lice koje želi da zaključi brak pred nadležnim organom Savezne Republike Jugoslavije (Srbije – M.S.), neće se dozvoliti zaključenje braka ako, u pogledu tog lica, postoje po pravu Savezne Republike Jugoslavije (Srbije – M.S.) smetnje koje se odnose na postojanje ranijeg braka, srodstvo i nesposobnost za rasuđivanje”.

²⁶ “Za formu braka merodavno je pravo mesto u kome se brak zaključuje.”

²⁷ “Ne primenjuje se pravo strane države ako bi njegovo dejstvo bilo suprotno Ustavom SRJ (Srbije – M.S.) utvrđenim osnovama društvenog uređenja.”

partner. Kumulacija je, u ovom slučaju, distributivna, ali bii u ovom slučaju došlo do primene čl. 4. ZMPP. Pojam heteroseksualnog braka u smislu pomenutih odredbi PZ i URS spada, kako smo to već naveli, u krug domaćeg javnog poretka.

Dakle, potpuno je jasno da naše pravo ne priznaje nikakav oblik istopolne zajednice. Međutim, ostaje dilema u postupanju u slučaju da se pred domaće sudove postavi neko pravno pitanje koje se tiče dejstva bilo kojeg oblika istopolne zajednice, a koja je zaključena (registrovana ili formirana) u inostranstvu? Da li će domaći sud biti potpuno indiferentan prema takvom jednom pravnom odnosu ili će otvoriti niz nedoumica koje se tiču mnogih aspekata međunarodnog privatnog prava? Zbog postojanja različitih materijalno-pravnih (a time i kolizionih) rešenja u uporednom pravu, jasno je da mogu nastati različiti problemi međunarodnog privatnog prava koji iziskuju konsultovanje nekih instituta opšteg dela (kao što su npr. pitanja kvalifikacije i supstitucije). Prvo i osnovno pitanje koje se postavlja jeste da li naš sud može imati međunarodnu nadležnost za raspravljanje o nekim statusnim ili imovinsko-pravnim pitanjima, koja nastaju iz nekog od oblika istopolne zajednice, nastale u inostranstvu? Sa tim u vezi je skopčano i pitanje kvalifikacije pravne kategorije da bi domaći sudija mogao znati koju kolizionu normu treba da primeni da bi odabrao merodavno pravo. Tačnije rečeno, šta će domaći sudija uraditi ako se ispred njega pojavi bilo koje pravno pitanje koje se odnosi na strani istopolni brak, zakonito zaključen u inostranstvu? Ili pravno pitanje koje se odnosi na registrovanu zajednicu, zakonito registrovanu u inostranstvu ili *de facto* zajednicu lica istoga pola koje strani zakonodavac normativno “prepoznaje”?

Mogući odgovori na neke od navedenih nedoumica mogu se pronaći u Nacrtu, koji je doneo dve nove odredbe koje se odnose na nadležnost i merodavno pravo za imovinske odnose u vanbračnoj zajednici. Mi ćemo se na te odredbe fokusirati u daljim izlaganjima. Istina, u trenutno važećem ZMPP postoji odredba o određivanju merodavnog prava za imovinske odnose lica koja žive u vanbračnoj zajednici, a to je čl. 39. ZMPP.²⁸ Međutim, Nacrt ova pitanja detaljnije uređuje.

Nacrt ZMPP

a. Međunarodna nadležnost

Prva od pomenutih odredbi je sadržana u članu 86. Nacrta koji se odnosi na međunarodnu nadležnost suda RS u vezi sa imovinskim odnosima u neregistrovanoj i

²⁸ Za imovinske odnose lica koja žive u vanbračnoj zajednici merodavno je pravo države čiji su oni državljani. Ako lica iz stava 1. ovog člana nemaju isto državljanstvo, merodavno je pravo države u kojoj imaju zajedničko prebivalište. Za ugovorne imovinske odnose između lica koja žive u vanbračnoj zajednici merodavno je pravo koje je u vreme zaključenja ugovora bilo merodavno za njihove imovinske odnose.

registrovanoj vanbračnoj zajednici. Prema čl. 86. st. 1. tač. a. Nacrta, ta nadležnost postoji za vreme trajanja vanbračne zajednice ili u slučaju njenog prestanka raskidom, u skladu sa čl. 78. Nacrta (nadležnost suda za odlučivanje o bračnoimovinskom režimu u ostalim slučajevima).²⁹ U tač. b. istog stava, ova nadležnost postoji i u slučaju prestanka vanbračne zajednice usled smrti vanbračnog partnera, u skladu sa čl. 76. Nacrta (nadležnost suda za odlučivanje o bračnoimovinskom režimu u slučaju smrti jednog od supružnika).³⁰ Dakle, prema navedenim odredbama dolazi do shodne primene odredaba o nadležnosti u slučaju odlučivanja o bračnoimovinskom režimu. Prema Nacrtu predviđen je i *prorogatio fori*, odnosno mogućnost prorogiranja nadležnosti suda RS, ako je izabrano pravo RS putem autonomije volje ili je ono, prosto, merodavno u odsustvu izbora.³¹

b. Merodavno pravo

Novost predstavlja i odredba čl. 87. Nacrta koja se odnosi na određivanje merodavnog prava za imovinske odnose u neregistrovanoj i registrovanoj vanbračnoj zajednici. Prema čl. 87. st. 1. Nacrta, na imovinske odnose u neregistrovanoj vanbračnoj zajednici analogno se primenjuje pravo određeno u skladu sa čl. 79. do 85. Nacrta (nadležnost i merodavno pravo kod bračnoimovinskog režima).³² Odredbe članova od 79. do 85. Nacrta su odredbe koje regulišu izbor i promenu izbora merodavnog

prava za odlučivanje o bračnoimovinskom režimu,³³ formu sporazuma o izboru merodavnog prava,³⁴ određivanje prava u odsustvu izbora,³⁵ formu bračnog ugovora,³⁶ obim merodavnog prava,³⁷ prilagođavanje nepoznatog

³³ Čl. 79. Nacrta, koji glasi:

1. Za bračnoimovinski režim supružnici ili budući supružnici mogu izabrati pravo države uobičajenog boravišta ili državljanstva jednog od njih u trenutku izbora.
2. Supružnici ili budući supružnici mogu promeniti raniji izbor i izabrati drugo merodavno pravo koje predviđa stav 1 ovog člana.
3. Promena merodavnog prava u toku trajanja braka nema povratno dejstvo, osim ako su se supružnici drugačije sporazumeli.
4. Ako su se supružnici sporazumeli da promena merodavnog prava ima povratno dejstvo, njihov sporazum ne utiče na punovažnost pravnih poslova preduzetih prema ranije merodavnom pravu niti na prava trećih lica stečena primenom tog prava.”

³⁴ Čl. 80. Nacrta, koji glasi:

1. Sporazum o izboru merodavnog prava mora biti sačinjen u pisanoj formi, datiran i moraju ga potpisati oba supružnika.
2. Sporazum sačinjen sredstvima elektronske komunikacije koja omogućavaju trajan zapis sporazuma smatra se jednakim sporazumu u smislu stava 1 ovog člana.
3. Sporazum mora da ispuni i formalne uslove prava merodavnog za bračnoimovinski režim ili prava države u kojoj se sporazum zaključuje.
4. Ako supružnici imaju uobičajeno boravište u istoj državi u trenutku izbora merodavnog prava, a ovo pravo predviđa dodatne uslove u pogledu forme, ti uslovi moraju biti ispunjeni.
5. Ako supružnici imaju uobičajena boravišta u različitim državama u trenutku izbora merodavnog prava, a ova prava predviđaju različite uslove u pogledu forme, moraju biti ispunjeni uslovi predviđeni pravom bilo koje od ovih država.

³⁵ Čl. 81. Nacrta, koji glasi: “Ako supružnici nisu izabrali merodavno pravo, na bračnoimovinski režim primenjuje se:

- a) pravo države zajedničkog uobičajenog boravišta supružnika u trenutku sklapanja braka, ili, ako to nije moguće
- b) pravo države prvog zajedničkog uobičajenog boravišta supružnika posle sklapanja braka; ili, ako to nije moguće
- v) pravo države zajedničkog državljanstva supružnika u trenutku sklapanja braka; ili, ako to nije moguće
- g) pravo države sa kojom supružnici imaju najbližu vezu, uzimajući u obzir sve okolnosti.”

³⁶ Čl. 82. Nacrta, koji glasi: “Za formu bračnog ugovora merodavno je pravo određeno u skladu sa čl. 80. ovog Zakona”.

³⁷ Čl. 83. Nacrta, koji glasi: “Pravo merodavno za bračnoimovinski režim, između ostalog, uređuje:

- a. utvrđivanje bračnoimovinskih režima u pogledu imovine supružnika stečene pre sklapanja braka i u toku trajanja braka;
- b. prenos imovine iz jednog u drugi režim;
- c. odgovornost supružnika za obaveze;
- d. pravo supružnika na raspolaganje tokom trajanja braka;
- e. prestanak bračnoimovinskog režima i deobu imovine;
- f. dejstvo bračnoimovinskog režima na pravne odnose jednog supružnika i trećeg lica na osnovu člana 85 ovog Zakona;

²⁹ Vid. čl. 86. st. 1. tač. a. Nacrta; Čl. 78. Nacrta glasi: “Osim u slučajevima predviđenim u čl. 76 i 77 ovog Zakona, sud Republike Srbije nadležan je za sporove o bračnoimovinskom režimu:

- a. ako je u trenutku pokretanja postupka uobičajeno boravište supružnika u Republici Srbiji; ili
- b. ako je poslednje zajedničko uobičajeno boravište supružnika bilo u Republici Srbiji, a jedan od njih i dalje ima uobičajeno boravište u Republici Srbiji u trenutku pokretanja postupka; ili
- c. ako su supružnici u trenutku pokretanja postupka državljanji Republike Srbije, ili
- d. ako se imovina koja je predmet tužbenog zahteva nalazi u Republici Srbiji.

Ako su za bračnoimovinski režim supružnici izabrali pravo Republike Srbije, mogu se sporazumeti o nadležnosti suda Republike Srbije u pogledu imovine koja je predmet bračnoimovinskog režima.

Ako za bračnoimovinski režim nije izabrano merodavno pravo, a pravo Republike Srbije bi bilo merodavno na osnovu člana 81 ovog Zakona, supružnici se mogu sporazumeti o nadležnosti suda Republike Srbije.

Sporazum iz st. 2 i 3 ovog člana mora biti sačinjen u skladu sa članom 27 osim stava 1 tač. b) i v) ovog Zakona.”

³⁰ Vid. čl. 86. st. 1. tač. b. Nacrta; Čl. 76. Nacrta glasi: “Sud Republike Srbije nadležan je za odlučivanje o bračnoimovinskom režimu u slučaju prestanka braka usled smrti jednog od supružnika ako je sud Republike Srbije nadležan za raspravljavanje zaostavštine preminulog supružnika u skladu sa članom 114. ovog Zakona.”

³¹ Vid. 86. st. 2. Nacrta.

³² Vid. čl. 87. st. 1. Nacrta.

stvarnog prava³⁸ i pravne odnose sa trećim licima.³⁹ Prema čl. 87. st. 2. Nacrta, na imovinske odnose u registrovanoj vanbračnoj zajednici ponovo se analogno primenjuje pravo određeno u skladu sa čl. 79. do 85. Nacrta.⁴⁰ Prema čl. 87. st. 3. Nacrta, vanbračni partneri mogu izabrati, pored prava iz čl. 79. Nacrta, i pravo države u kojoj je vanbračna zajednica registrovana. U skladu sa čl. 87. st. 4. Nacrta, ako pravo koje su vanbračni partneri izabrali kao merodavno, ne poznaje ustanovu registrovane vanbračne zajednice, primenjuje se pravo koje je određeno u skladu sa čl. 81. Nacrta (merodavno pravo za bračnoimovinski režim u odsustvu izbora).⁴¹ Ipak, prema čl. 87. st. 5. ako pravo koje je određeno u skladu sa čl. 81. Nacrta ne poznaje ustanovu registrovane vanbračne zajednice, primenjuje se pravo države u kojoj je ona registrovana. Na kraju, Nacrt rešava i problem ako je vanbračna zajednica registrovana u više država. Rešenje se, prema čl. 87. st. 6, svodi na merodavno pravo države u kojoj je ona poslednji put registrovana.

c. Potencijalna *de lege ferenda* rešenja?

Navedene odredbe predstavljaju potencijalni *de lege ferenda* pravni okvir, u kojem se vanbračna zajednica (registrovana i neregistrovana) prepoznaje kao pravna kategorija. Stupanjem na snagu ovog nacrta, izložene odredbe predstavljaju zakonski okvir i prostor u okviru kojeg će domaći sudija morati da se kreće. Ako se ispred njega postavi pitanje imovinskog odnosa u vanbračnoj istopolnoj zajednici (registrovanoj ili neregistrovanoj) koja je punovažno zasnovana u inostranstvu, moraće da konsultuje Nacrt, jer je reč o privatnopravnom odnosu sa elementom inostranosti. Redosled postupanja domaćeg sudije bi podrazumevao utvrđivanje da li postoji međunarodna nadležnost za odlučivanje o raspodeli imovine proistekle iz istopolne vanbračne zajednice (bilo da je ona registrovana ili neregistrovana), pa zatim određivanje merodavnog prava. Međutim, oba ova koraka bivaju otežani određenim

brojem problema. Prvi problem nastaje iz razloga što naše pravo ne poznaje istopolnu registrovanu vanbračnu zajednicu (registrovano partnerstvo). Drugi problem je u tome što u pravnom sistemu RS postoji samo vanbračna zajednica između muškarca i žene (čl. 4. PZ). Ovaj član je neophodan da bi se konkretizovala odredba URS koja navodi da se vanbračna zajednica izjednačava sa brakom, u skladu sa zakonom.⁴² Iz tog razloga, može se smatrati da je vanbračna zajednica dva lica istoga pola suprotnadomaćem javnom poretku i da je upravo to razlog zbog koga takva zajednica u RS ne proizvodi pravna dejstva. "Da bi postojao brak ili vanbračna zajednica mora nužno da postoji različitost polova."⁴³ Treći problem je to što naše pravo uopšte ne poznaje institut "partnerstva", ni heteroseksualnog, a još manje homoseksualnog.⁴⁴

Moguće je zamisliti da stranka podnese tužbu pred domaćim sudom za spor u vezi s imovinskim odnosima u neregistrovanoj i registrovanoj (istopolnoj) vanbračnoj zajednici za vreme njenog trajanja, na primer, pozivajući se na to da stranke imaju svoje uobičajeno boravište u RS⁴⁵ ili barem po osnovu toga da su se vanbračni partneri sporazumeli o nadležnosti suda RS, ako je kao merodavno pravo izabrano pravo RS.⁴⁶ Čitajući Nacrt, stranka u postupku će očekivati da se može zasnovati nadležnost suda u RS. Pitanje je vrlo sporno, zbog gore izloženih problema. Ipak, na prvi pogled nam se čini da neće biti problema da domaći sud zasnuje nadležnost jer je reč o jednom imovinskopravnom, a ne statusnom pitanju, koje proizilazi iz istopolne vanbračne zajednice, punovažno zasnovane u inostranstvu. Sa druge strane, odbijanje zasnivanja nadležnosti može otvoriti pitanje uskraćivanje strancu prava pristupa sudu,⁴⁷ što se naravno odnosi i na domaće državljanke. Ipak, ostavljamo ovo pitanje i dalje otvorenim.

Ako i odluči da međunarodna nadležnost postoji, domaći sudija mora odrediti merodavno pravo, što

g. dopuštenost ugovora, davanja povodom sklapanja braka, poklone između supružnika, uključujući i poništaj ovih pravnih poslova."

³⁸ Čl. 84. Nacrta, koji glasi: "Kada se lice poziva u Republici Srbiji na stvarno pravo stečeno na osnovu prava merodavnog za bračnoimovinski režim, a to pravo nije poznato u pravu Republike Srbije, ono će, ako je to potrebno i u meri u kojoj je to moguće, biti upodobljeno stvarnom pravu koje mu je najbliže prema cilju, dejstvima i funkcijama a koje pravo Republike Srbije poznaje."

³⁹ Čl. 85. Nacrta, koji glasi:

"1. Za dejstva bračnoimovinskog režima na pravni odnos između jednog supružnika i trećeg lica merodavno je pravo koje se primenjuje na bračnoimovinski režim.

2. Izuzetno od stava 1 ovog člana, ako su u trenutku zasnivanja pravnog odnosa supružnik i treće lice imali uobičajeno boravište u istoj državi, merodavno je pravo te države."

⁴⁰ Vid. čl. 87. st. 2. Nacrta.

⁴¹ Vid. odredbu navedenu u fn 34.

"g) pravo države sa kojom supružnici imaju najbližu vezu, uzimajući u obzir sve okolnosti."

⁴² Vid. čl. 62. st. 4. URS.

⁴³ A. Jakšić, op. cit., 15, 385.

⁴⁴ Na primer, francuski PACS odnosi se ne samo na istopolne parove, već i na heteroseksualne zajednice, vid. M. Forkert, *Eingetragene Lebenspartnerschaftern im deutschen IPR: Art. 17b EGBGB*, J.C.B. Mohr (Tübingen, Paul Siebeck 2003), 54.

⁴⁵ Vid. čl. 86. st. 1. tač. 1. Nacrta.

⁴⁶ Vid. čl. 86. st. 2. Nacrta.

⁴⁷ Pravo stranaca na slobodan pristup sudovima u Srbiji proističe iz čl. 32. st. 1. URS, prema kojem svako ima pravo da nezavisno, nepristrasno i zakonom već ustanovljen sud, pravično i u razumnom roku, javno raspravi i odluči o njegovim pravima i obavezama. Na osnovu čl. 22. svako ima pravo na sudsku zaštitu ako mu je povređeno ili uskraćeno neko ljudsko ili manjinsko pravo zajemčeno Ustavom, kao i pravo na otklanjanje posledica koje su povredom nastale. Čl. 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima govori o pravu na pravičan postupak, vid. više o tome M. Stanivuković, M. Živković, *Međunarodno privatno pravo – opšti deo*, (Beograd, Službeni glasnik 2010), 145–146.

podrazumeva kvalifikaciju pravne kategorije koja će odvesti do merodavnog prava. Međutim, već izneti problemi ponovo otežavaju postupak kvalifikacije. Pri tome, sporno je i koju kvalifikaciju primeniti: kvalifikaciju po *lex fori*, kvalifikaciju po *lex causae* i stepenastu, funkcionalnu kvalifikaciju, kvalifikaciju pomoću autonomnih pojmova.⁴⁸ Da li će strani istopolni brak podvesti pod kategoriju braka, a *de facto* istopolne zajednice pod kategoriju vanbračnih zajednica?⁴⁹ Problem može nastati i sa registrovanim zajednicama, kao novim formama zajednica života.

Zaključak

Iz sprovedene analize nameće se zaključak da u RS nije moguće formalnopravno zasnovati nijedan oblik istopolne zajednice. Nacrt, u čl. 86. i 87, donosi neka nova i detaljna rešenja koja tangiraju pitanja međunarodne nadležnosti i određivanja merodavnog prava za imovinska pitanja registrovanih i neregistrovanih vanbračnih zajednica. Da li se te odredbe i u kom obimu mogu odnositi na istopolna registrovana partnerstva i *de facto* istopolne zajednice, zakonito zaključene u inostranstvu, pitanje je koje ostavljamo otvorenim, iščekujući dalji razvoj domaće doktrine i, stupanjem na snagu zakona, sudske prakse.

Mina Stančić

Eine kurze Betrachtung der rechtlichen Situation gleichgeschlechtlicher Paare in der Republik Serbien und potentielle Lösungen *de lege ferenda* für einige internationalprivatrechtliche Fragen hinsichtlich im Ausland eingegangener gleichgeschlechtlicher Lebensgemeinschaften

(Zusammenfassung)

*Der Beitrag enthält eine kurze Betrachtung der rechtlichen Situation gleichgeschlechtlicher Paare in der Republik Serbien, wobei die gegenwärtigen materiellrechtlichen und kollisionsrechtlichen Lösungen in der Republik Serbien dargestellt werden. In der Republik Serbien ist es nach den gegenwärtig geltenden materiellrechtlichen Vorschriften nicht möglich, eine gleichgeschlechtliche Ehe einzugehen oder eine gleichgeschlechtliche Lebensgemeinschaft zu registrieren. Auch kennt die serbische Gesetzgebung keine *de facto* gleichgeschlechtliche Lebensgemeinschaft. Im Einklang damit besteht in dem serbischen Kollisionsrecht keine spezielle Kollisionsnorm für irgendeines dieser Rechtsinstitute. Einen diesbezüglichen Fortschritt stellen zwei Bestimmungen des Entwurfes des Gesetzes über das Internationale Privatrecht (im weiteren Text: Entwurf) dar, die sich auf die Begründung einer internationalen Zuständigkeit und die Bestimmung des*

*anwendbaren Rechts für Vermögensverhältnisse in (registrierten und nicht registrierten) außerehelichen Gemeinschaften beziehen. Dies sind die Art. 86 und 87 des Entwurfs. Die grundlegende Frage bezüglich dieser Bestimmungen ist, ob sie sich auch auf (registrierte oder nicht registrierte) gleichgeschlechtliche Lebensgemeinschaften, die im Ausland eingegangen wurden, beziehen bzw eine potenzielle *de lege ferenda* Lösung darstellen. Die Autorin des Beitrages bejaht die vorstehenden Fragen, da es die Absicht der Arbeitsgruppe für die Ausarbeitung des Entwurfes gewesen sei, in diese Richtung zu gehen. Dadurch, dass der Gesetzgeber nur den Begriff "außereheliche Lebensgemeinschaft" benutzt hat, hat er eine neutrale Bestimmung formuliert. Im Zusammenhang damit wird auf Probleme und die Zweifelsfälle hingewiesen, die entstehen können, wenn über die internationale Zuständigkeitsbestimmung des anwendbaren Rechtes über Fragen der vermögensrechtlichen Verhältnisse in einer im Ausland eingegangen (registrierten oder nicht registrierten) außerehelichen Lebensgemeinschaft entschieden wird. Diese Probleme und Zweifel betreffen die Frage, wie die internationale Zuständigkeit festgestellt und das anwendbare Recht für Vermögensverhältnisse in einer solchen (gleichgeschlechtlichen) außerehelichen Lebensgemeinschaft, die das serbische Recht nicht kennt, bestimmt werden soll. Obwohl diese Fragen noch unbeantwortet sind, müssen die Vermögensverhältnisse in einer gleichgeschlechtlichen Lebensgemeinschaft mit ausländischem Element unter die für außereheliche Gemeinschaften geltenden außerordentliche Normen über die Zuständigkeiten und die Kollisionsnormen des Entwurfs subsumiert werden.*

⁴⁸ O načinu rešenja problema kvalifikacije vid. više T. Varadi *et al. Međunarodno privatno pravo*, (Beograd Službeni glasnik, 2010), 124–128.

⁴⁹ Vid. više A. Duraković *op. cit.*, 4, 150.

Aktuelnosti iz evropskog prava

Prof. dr. Zlatan Meškić

U ovom prvom izdanju redovne rubrike Aktuelnosti iz evropskog prava u 2017. godini fokus će biti na oblastima u kojima trenutno stvarno ima najviše promjena i razvoja u evropskom pravu, a to su pravo azila i pravo interneta. U obje oblasti sve veću ulogu zauzima Povelja osnovnih prava EU, koja na našem govornom području još nije dovoljno poznata. Ipak, početak ćemo s nečim što svakodnevno zanima, ali i stavlja pod pritisak domaće sudove, a to je dužina trajanja sudskog postupka. Uvijek je zanimljiva tema da vidimo da li se Sud EU i drugi organi EU koji upozoravaju nacionalne sudove da pravo na fer postupak podrazumijeva i donošenje presude u razumnom roku i sami pridržavaju rokova koje postavljaju. Stoga počinjemo s kratkom informacijom o trajanju postupka prethodnog odlučivanja, a nakon toga i s kratkom informacijom o veoma žustro diskutovanom sporazumu CETA. Nakon toga u ovom izdanju svjesno se promoviraju dvije najaktuelnije oblasti prava, pravo azila i pravo interneta, kako bi se ukazalo na potrebu da se i u domaćoj nauci i struci posveti veća pozornost ovim tematskim cjelinama.

Pravo na efikasan postupak pred organima EU

Kraće trajanje postupka prethodnog odlučivanja pred Sudom EU

Sud EU je 17. februara 2017. godine objavio svoju sudsku statistiku za 2016. godinu. Iz nje je vidljivo da je trajanje najvažnijeg postupka pred Sudom EU, postupka prethodnog odlučivanja, smanjeno na 15 mjeseci u prosjeku, uprkos rekordnom broju postupaka prethodnog odlučivanja u 2016. godini. To je najkraći prosjek trajanja ovog postupka u posljednjih 30 godina. Skraćivanje postupka prethodnog odlučivanja od presudnog je značaja, ako se uzme u obzir da on predstavlja samo "međupostupak", u kojem nacionalni sud zastaje sa svojim postupkom dok ne dobije prethodnu odluku Suda EU o tumačenju neke odredbe prava EU, koja je od značaja za donošenje odluke pred nacionalnim sudom.

Cjelokupna statistika na hrvatskom jeziku može se naći ovdje:

<http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2017-02/cp170017hr.pdf>

Sud EU odredio kaznu EU zbog predugog postupka pred Općim sudom EU

Prvi put u historiji Suda EU u predmetu T-577/14 određena je kazna zbog predugog postupka pred Sudom EU, tačnije pred Općim sudom EU u sporu o pravu konkurencije. Dva preduzeća tužila su protiv odluke Komisije koja je na temelju propisa o pravu konkurencije preduzećima naložila plaćanje novčane kazne. Postupak pred Općim sudom EU trajao je od februara 2006. godine do novembra 2013. godine, što je Sud EU u svojoj odluci od 10. januara 2017. godine ocijenio predugim te odredio naknadu kako materijalne tako i nematerijalne štete. Kao pravni osnov služilo je pravo na primjereno trajanje postupka prema čl. 47. Povelje osnovnih prava EU.

Cjelokupan tekst presude na francuskom jeziku može se naći ovdje:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=186675&pageIndex=0&doclang=FR&mode=lst&dir=&cc=first&part=1&cid=569852>

Međunarodni sporazumi EU

Podržan CETA sporazum pred Evropskim parlamentom

Sveobuhvatni ekonomski i trgovinski sporazum između EU i Kanade, dobio je potrebnu većinu glasova pred Evropskim parlamentom 15. februara 2017. godine. S obzirom na to da se u pojedinim dijelovima radi o mješovitom sporazumu, koji spada kako u nadležnosti EU tako i u nadležnosti država članica, CETA kako bi u cjelini stupila na snagu mora proći ratifikaciju od strane svih 28 država članica. U onom dijelu u kojem spada u isključivu nadležnost EU sporazum je već stupio na snagu. CETA kao i gotovo paralelno pregovarani sporazum TTIP između EU i SAD, izazvali su do sada mnoge diskusije, a najveća je svakako o institucionalizovanom mehanizmu rješavanja investicionih sporova. Zbog promjena u američkoj administraciji mnogo su manje šanse da će doći do ratifikacije TTIP.

Osnovne informacije o sporazumu CETA između EU i Kanade možete na hrvatskom jeziku naći ovdje:

https://ec.europa.eu/croatia/node/310_en

Sveobuhvatne informacije o sporazumu CETA na engleskom ili njemačkom jeziku možete naći ovdje:

<http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ceta/>

Pravo azila

Izručenje iz Slovenije u Hrvatsku u slučaju teške bolesti azilanta

Sud EU u predmetu C-578/16 donio je 16. februara 2017. godine odluku prema kojoj teška bolest azilanta jeste prepreka za izručenje u nadležnu državu. U konkretnom predmetu radilo se o izručenju para s novorođenom bebom iz Slovenije u Hrvatsku, pri čemu je majka nakon rođenja patila od teške depresije i prema nalazu psihijatra imala i suicidalne tendencije. Sud EU je odlučio da izručenje nije dozvoljeno, iako u skladu s mjerodavnim čl. 3. st. 2. Uredbe Dublin III nisu ispunjeni izuzeci od obaveze izručenja u državu u kojoj je prvo podnesen zahtjev za međunarodnu zaštitu, jer to nalaže čl. 4. Povelje osnovnih prava Evropske unije o pravu na integritet osobe zbog trenutnog stanja u kojem se majka nalazi.

Cjelokupan tekst Uredbe Dublin III br. 604/2013 na hrvatskom jeziku možete naći ovdje:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32013R0604>

Cjelokupan tekst presude Suda EU samo na francuskom jeziku možete naći ovdje:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?ext=&docid=187916&pageIndex=0&doclang=FR&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1091587>

Humanitarne vize u slučaju opasnosti od mučenja

Generalni advokat Suda EU Mengozzi donio je mišljenje u predmetu C-638/16 PPU prema kojem su države članice obavezne da izdaju humanitarnu vizu u slučaju da postoji opasnost od mučenja u državi porijekla. U konkretnom slučaju radi se o porodici iz Sirije koja je u belgijskoj ambasadi u Libanu tražila vizu, koja je odbijena. Prema mišljenju generalnog advokata na ovaj slučaj primjenjuje se Uredba EU br. 810/2009 o Zakoniku o vizama koji ne daje samo ovlaštenje državam članicama da izdaju vizu, nego ih na to i obavezuje. Naime, navedena uredba ima se tumačiti u svjetlu čl. 4. Povelje temeljnih prava koja zabranjuje neljudski tretman, a u konkretnom slučaju jedan član porodice već je bio podvrgnut mučenju u Siriji zbog svoje pravoslavne vjeroispovijesti. Mišljenja generalnog advokata nisu obavezujuća za Sud EU, ali ih on u velikoj većini slučajeva slijedi.

Cjelokupan tekst Uredbe o uspostavi Zakonika o vizama na hrvatskom jeziku možete naći ovdje:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32009R0810>

Cjelokupan tekst mišljenja generalnog advokata na francuskom jeziku možete naći ovdje:

<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62016CC0638&lang1=en&type=TEXT&ancre=>

Usvojena nova Direktiva o suzbijanju terorizma

EU je 16. februara 2017. godine usvojila novu Direktivu o suzbijanju terorizma. Direktiva inkriminira pripreme radnje i planiranje terorističkih radnji, te putovanja u svrhu činjenja terorističkih djela. Izmjene prethodnih okvirnih odluka Vijeća koje su regulisale ova pitanja, svakako treba posmatrati u svjetlu terorističkih radnji na teritoriji EU u protekloj godini. Direktiva nadalje inkriminiše veličanje terorizma ili njegovo pravdanje, npr. putem videoobavijesti na internetu. Države članice imaju 18 mjeseci da implementiraju ovu direktivu u nacionalno zakonodavstvo.

Cjelokupan tekst usvojene direktive u suzbijanju terorizma na hrvatskom jeziku možete naći ovdje:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P8-TA-2017-0046+0+DOC+PDF+V0//hr>

Pripadnost terorističkoj skupini isključuje pravo na azil

Iako se čini samo po sebi razumljivo da pripadnost terorističkoj skupini isključuje pravo na azil, Sud EU je imao o ovom pitanju odlučiti u predmetu C-573/14 u kojem nisu postojali dokazi da je konkretni podnositelj zahtjeva za azil ikada počinio terorističke radnje. Naime, podnositelj zahtjeva za azil u Belgiji, nakon što mu je azil već odbijen u Njemačkoj, bio je pripadnik tzv. Islamske skupine marokanskih boraca. Čak je bio vodeći član ove skupine, koja je kao skupina od međunarodnog značaja u 2002. uvrštena na popis Ujedinjenih naroda koji određuje osobe i subjekte koji su zbog terorističkih aktivnosti predmet sankcija. Iako konkretni podnositelj zahtjeva za azil nije nikada osuđen za neko terorističko djelo, Sud EU je u svojoj odluci od 31. januara 2017. godine potvrdio da sama pripadnost terorističkoj skupini koja se nalazi na ovom popisu Ujedinjenih naroda opravdava odbijanje azila u smislu Direktive Vijeća 2004/83/EZ iz 2004. godine o minimalnim standardima za kvalifikaciju i status državljanina treće zemlje ili osoba bez državljanstva kao izbjeglica ili osoba kojima je na drugi način potrebna međunarodna zaštita te o sadržaju odobrene zaštite.

Cjelokupan tekst presude Suda EU u predmetu C-573/14 na hrvatskom jeziku možete naći ovdje:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?ext=&docid=187322&pageIndex=0&doclang=HR&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=272842>

Pravo interneta

Umjetna inteligencija i građansko pravo

Pravni odbor Evropskog parlamenta usvojio je 12. januara 2017. godine inicijalni izvještaj s preporukama Evropskoj komisiji o građanskopravnoj regulaciji u oblasti robotike. U izvještaju se Komisiji sugeriše da počine pronalaziti odgovore na pravna pitanja koja sa sobom

nosi tehnički razvoj npr. u pogledu odgovornosti za štetu auta koja sama voze ili mogućeg pravnog subjektiviteta “elektronskih osoba” u pogledu odgovornosti za štetu koju nanese ili u kojoj donose inteligentne odluke u interakciji s trećim licima.

Cjelokupan izvještaj Evropskog parlamenta na njemačkom jeziku može se naći ovdje:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-582.443+01+DOC+PDF+V0//DE&language=HR>

Neselektivno zadržavanje ličnih podataka suprotno je čl. 7 i 8 Povelje osnovnih prava EU

Pitanje zadržavanja ličnih podataka Sud EU temeljno je odlučio u predmetu C-293/12, *Digital Rights Ireland*, kada je cjelokupnu Direktivu 2006/24/EZ o zadržavanju podataka dobivenih ili obrađenih u vezi s pružanjem javno dostupnih elektroničkih komunikacijskih usluga ili javnih komunikacijskih mreža, proglasio ništavom, jer je suprotna osnovnom pravu na privatnost i pravu na zaštitu ličnih podataka u smislu čl. 7 i 8. Povelje osnovnih prava. Tada je utvrdio da Direktiva zahtijeva obavezno zadržavanje podataka od strane pružatelja javno dostupnih elektronskih komunikacijskih usluga ili javnih komunikacijskih mreža, koji su potrebni za pronalaženje i identifikaciju izvora i odredišta komunikacije, onih za utvrđivanje datuma, vremena, trajanja i vrste komunikacije, komunikacijske opreme korisnika kao i za otkrivanje lokacije opreme za pokretnu komunikaciju, podataka o broju koji osobito sadrže ime i adresu pretplatnika ili registrovanog korisnika, telefonskog broja s kojeg se poziva i koji se poziva kao i adresa IP-a za internetske usluge. Ti podaci, uzeti zajedno, prema stavu Suda EU u ovom predmetu mogu omogućiti donošenje vrlo preciznih zaključaka o privatnom životu osoba čiji su podaci zadržani, kao što su svakodnevne navike, mjesta trajnih ili privremenih boravaka, dnevna ili druga kretanja, obavljane aktivnosti, društveni odnosi i društvene sredine koje su te osobe posjećivale. S obzirom na to da je Direktiva propisivala obavezno zadržavanje ovih podataka neselektivno i općenito, nadalje da nije ograničila pristup nacionalnih tijela koja bi ove podatke koristila, Sud EU je ovu direktivu već 8. aprila 2014. godine proglasio ništavom.

Postavilo se pitanje koje posljedice ima ova presuda po nacionalne propise, koji su uz određeni diskrecioni prostor nacionalnih zakonodavaca, ovu direktivu implementirali. U spojenim predmetima C-203/15 i C-698/15, *Tele2 Sverige AB*, Sud EU je u odluci od 21. 12. 2016. godine potvrdio da su jednako kao i Direktiva i nacionalni propisi koji nalažu neselektivno zadržavanje ličnih podataka suprotni čl. 7. i 8. Povelje osnovnih prava zbog neproporcionalnosti cilju koji slijede. U konkretnom predmetu švedski pružatelj

komunikacijskih elektronskih usluga odlučio je prestati zadržavati podatke nakon objave presude u *Digital Rights Ireland*, nakon čega su ga nadležne švedske vlasti opomenule da im mora nastaviti dostavljati ove podatke, jer su smatrali da švedski propis nije suprotan pravu EU. Sud EU je tumačeći čl. 7 i 8. Povelje osnovnih prava zaključio suprotno i time uzrokovao da će sada mnoge države članice EU morati uskladiti svoje zakonodavstvo s ovom presudom.

Cjelokupna presuda u predmetu *Tele2 Sverige AB* na hrvatskom jeziku može se naći ovdje:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?ext=&docid=186492&pageIndex=0&doclang=HR&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=580669>

Prof. Dr. Zlatan Meškić

Aktuelles aus dem Europarecht

(Zusammenfassung)

In dieser Ausgabe der Rubrik Aktuelles aus Europarecht wird vornehmlich über Neuigkeiten in zwei Rechtsgebieten berichtet, die in der EU derzeit am meisten Entwicklung erfahren, das Asylrecht und das Datenschutzrecht. In beiden Rechtsgebieten stützt sich der EuGH bei der Auslegung vermehrt auf die EU-Grundrechtecharta, die in Südosteuropa noch nicht genügend bekannt ist. Die Rubrik beginnt mit einem Thema, das ebenfalls auf der Grundrechtecharta beruht, und zwar der Verfahrensdauer vor dem EuGH und dem Recht auf effektiven Rechtsschutz gemäß Art 47 EU-Charta. Einerseits gelang es dem EuGH die Dauer des Vorabentscheidungsverfahrens in 2016 auf im Durchschnitt 15 Monate zu verkürzen, andererseits wurde auch erstmals zwei Unternehmen Schadenersatz für zu langes Verfahren vor dem EuGH zugesprochen, da ein Verfahren im Bereich des Wettbewerbsrechts über 6 Jahre andauerte. Als allgemeine und wichtige Entwicklung wird weiter über die breite Unterstützung für das CETA-Abkommen vor dem EU Parlament informiert. Im Bereich des Asylrechts ergingen im Januar und Februar 2017 zwei Entscheidungen des EuGH, sowie die Schlussanträge des Generalanwalts zur obligatorischen Erteilung eines humanitären Visums zum Zweck eines späteren Asylantrags im Falle der nachgewiesenen Foltergefahr im Heimatland des Visumantragstellers. In einer der Entscheidungen, in der Rs C-573/14, unterstützt der EuGH die Ablehnung des Asylantrags im Fall der Mitgliedschaft in einer terroristischen Vereinigung, auch wenn dem Asylbewerber keine konkreten Handlungen vorgeworfen werden können. Dazu werden zugleich die Neuerungen in Grundzügen aufgezeigt, die mit der neuen Richtlinie zur Terrorismusbekämpfung angenommen wurden. Im Bereich des Datenschutzrechts wird die meiste Aufmerksamkeit der wichtigen EuGH-Entscheidung in der Rs Tele2 Sverige gewidmet, in der nach Digital Rights Ireland, nun auch für nationales und nicht nur für EU-Recht gilt, dass anlasslose Vorratsdatenspeicherungspflicht unverhältnismäßig in das Grundrecht auf Privatrecht und den Schutz personenbezogener Daten gemäß Art 7 und 8 EU-Grundrechtecharta eingreift.

Manje vladavine (i prava) a više pravne države u Europskoj uniji – pravna polemika

Dr. Stefan Pürner

Povod za ovaj prilog

Europski parlament je nedavno donio rezoluciju kojoj je svrha jačanje demokracije, pravne države i temeljnih prava. Njemački naslov te odluke glasi:

Entschließung des Europäischen Parlaments vom 25. Oktober 2016 mit Empfehlungen an die Kommission zur Einrichtung eines EU-Mechanismus für Demokratie, Rechtsstaatlichkeit und die Grundrechte (2015/2254(INL))

Odgovarajuće glasi i slovenski naslov tog dokumenta:

Rezolucija Evropskega parlamenta z dne 25. oktobra 2016 s priporočili Komisiji o uvedbi mehanizma EU za demokracijo, pravno državo in temeljne pravice (2015/2254(INL))

Na češkom i slovačkom naslov glasi:

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 25. října 2016 obsahující doporučení Komisi o vytvoření mechanismu EU pro demokracii, právní stát a základní práva (2015/2254(INL))

odnosno

Uznesenie Európskeho parlamentu z 25. októbra 2016 s odporúčaniami pre Komisiu o zriadení mechanizmu EÚ pre demokraciu, právny štát a základné práva (2015/2254(INL)),

a bugarski se pravnici bave

Резолюция на Европейския парламент от 25 октомври 2016 г., съдържаща препоръки към Комисията относно създаването на механизъм на ЕС за демокрацията, принципите на правовата държава и основните права (2015/2254(INL))

Nasuprot tomu, hrvatski se kolege mogu baviti proučavanjem

Rezolucije Europskog parlamenta od 25. listopada 2016. s preporukama Komisiji o uspostavi mehanizma EU-a za demokraciju, vladavinu prava i temeljna prava (2015/2254(INL)).

Pažljivi čitaoci će, i bez poznavanja svih tih jezika, uočiti razliku između svih prethodno navedenih verzija (i drugih verzija koje ovdje nisu navedene) te hrvatske verzije.

Naime, sve ove verzije govore o “pravnoj državi”, a samo hrvatska spominje “vladavinu prava”.

Pritom se ne radi nužno o pogrešci u prijevodu budući da postoji i engleska verzija te rezolucije naslov koje glasi:

European Parliament resolution of 25 October 2016 recommendations to the Commission on the establishment of an EU mechanism on democracy, the rule of law and fundamental rights (2015/2254(INL))

A, osim toga, hrvatski se Ustav u članku 3., koji god bio razlog za to, ne poziva na pravnu državu, već na vladavinu prava kao najvišu vrednotu ustavnog poretka Republike Hrvatske i temelja za tumačenje Ustava.

Daljnja pitanja

S tom bi konstatacijom ovo pitanje moglo biti riješeno. No, pravo je nešto što se događa na temelju određene tradicije i određene kulture. Ovdje se postavlja pitanje što je navelo Hrvatsku da ne spominje pravnu državu (što bi zapravo bilo preporučljivo na temelju pravne tradicije), već vladavinu prava. Ali pitanja koja se mogu postaviti na temelju gore navedenih razlika u formuliranju idu još dalje i odnose se na današnju Europsku uniju, ali i na države koje se tek pripremaju za ulazak u EU.

Izgleda da je definitivno da će Velika Britanija napustiti Europsku uniju. To je žalosno, jer će se to odraziti i na samu europsku ideju. Budući da Europska unija nije samo ekonomsko udruženje, već je i, nakon dva strašna svjetska rata, u velikoj mjeri doprinijela mirnom i prijateljskom suživotu ljudi u Europi, a posljedice Brexita nadilaze sama ekonomska pitanja. Osim toga je time vjerojatno oslabljena i vanjskopolitička uloga involviranih država (dakle: onih koje su ostale u Europskoj uniji, kao i one koja istupa). Europi je, dakle, u vrijeme raznovrsnih povijesnih promjena smanjena mogućnost utjecaja.

Ipak, kao i kod razvoda od životnog partnera s kojim ste živjeli u zajedničkom stanju, nema smisla samo plakati za prošlošću, već bi se u takvim situacijama trebala planirati i budućnost. Pritom je prvi korak da se u dosadašnjem zajedničkom stanju provjeri što je od opreme nabavljeno možda samo zbog toga što je to partner obavezno htio – i da se te stvari onda izdvoje.

No, vratimo se na Europsku uniju: nakon Brexita se postavlja i pitanje što učiniti s terminološkim, ali i sadržajnim nasljeđem Velike Britanije u Europskoj uniji. Pritom upotreba (ili izbjegavanje) pojma “vladavine prava” igra centralnu ulogu.

Ali pitanje je još i šire. Mnoge se direktive i uredbe temelje na kompromisu između koncepcija *common lawa* i kontinentalno europske pravne tradicije. Budući da je Velika Britanija bila snažan pregovarački partner, udio tako nastalih odredaba inspiriranih *common lawom* je vjerojatno procentualno veći od onoga što bi odgovaralo postotku stanovništva Velike Britanije (i Irske) u Europskoj uniji. Sa stajališta prakse upravo takva rješenja, koja miješaju poznato s nepoznatim (i često: neshvaćenim) predstavljaju

znatne probleme. Zbog toga bi “iseljenje Velike Britanije iz zajedničkog stana” zapravo trebao biti dovoljan povod za takvu inventuru čitavog *acquisa* (“*post-Brexit inventura acquisa*”). U skladu s time bi se zemlje koje se tek pripremaju za ulazak u Europsku uniju u diskrecijskom prostoru, koji naprimjer daju direktive, trebale ravnati primarno prema implementacijskim modelima koji su oslonjeni na kontinentalno europske tradicije.

Pritom bi, s obzirom na buduću sastav Europske unije i pravne tradicije preostalih država, koja dolazi do izražaja u jedinstvenoj primjeni pojma “pravna država” u naslovima uvodno navedene rezolucije, kao orijentir trebala služiti pravna država – te bi se ona i trebala nazvati tako.

Dr. Stefan Pürner

Weniger Herrschaft (auch des Rechts) und mehr Rechtsstaat in der EU – Eine juristische Polemik

(Zusammenfassung)

Anlass dieses Betrags ist die Entschließung des Europäischen Parlaments vom 25. Oktober 2016 mit Empfehlungen an die Kommission zur Einrichtung eines EU-Mechanismus für Demokratie, Rechtsstaatlichkeit und die Grundrechte (2015/2254(INL)).

*Anders als in den Sprachfassungen der weitaus meisten kontinentaleuropäischen Mitgliedstaaten der EU, einschließlich solcher mit slawischen Sprachen wie Bulgarien, Slowakei, Slowenien und Tschechien, ist im kroatischen Titel dieses Dokuments nicht von (übersetzt) “Rechtsstaat”, sondern von “Herrschaft des Rechts” die Rede. Dieselbe Formulierung enthält auch die kroatische Verfassung. Dies nimmt der Autor zum Anlass für einige grundsätzliche Überlegungen. Dabei vertritt er die Auffassung, dass der aus vielen Gründen bedauerliche Brexit auch Anlass sein sollte, das “britische Erbe” im *acquis* zu ermitteln. Im Anschluss daran sollten Regelungen, die auf britisches Drängen zustande kamen, durch solche ersetzt werden, die für kontinentaleuropäische Rechtssysteme adäquater und praktikabler sind (“post-Brexit-Inventur des *Acquis*”). Entsprechend sollten diejenigen Länder, die sich erst auf einen Beitritt vorbereiten, bei der Harmonisierung ihres Rechtes innerhalb der Spielräume, die beispielsweise Richtlinien lassen, sich primär an Umsetzungsmodellen orientieren, die sich an kontinentaleuropäischen Traditionen orientieren.*

Aktuelnosti iz njemačkog prava

Aktuelne presude njemačkog Saveznog vrhovnog suda (Bundesgerichtshof)

Dr. Stefan Pürner

Slikovno izvještavanje o poznatim ličnostima

Sudovi se redovito bave izvještavanjem o privatnom životu poznatih. Pritom je redovno sporna točka pitanje u kojim se slučajevima smiju objaviti fotografije iz privatnog života poznatih. Tim se pitanjem u predmetima princeze Caroline od Hannovera više puta bavio njemački Vrhovni sud (Bundesgerichtshof), njemački Ustavni sud (Bundesverfassungsgericht) i Evropski sud za ljudska prava. Sada je njemački Vrhovni sud u presudi od 27. septembra 2016. godine – VI ZR 310/14 odlučio o tužbi bivšeg gradonačelnika Berlina, Klause Wowereita, protiv novina Bild-Zeitung.

Činjenično stanje

Klaus Wowereit je dugo vremena bio gradonačelnik (to u drugim saveznim zemljama odgovara funkciji

premijera) grada Berlina. U tom se vremenu u medijima, osim o njegovoj političkoj djelatnosti, u velikoj mjeri pisalo i o njegovom privatnom životu. A posebno zbog njegovog uživanja u noćnom životu njemačke metropole Berlina. To je dovelo do toga da su ga mediji nazivali “gradonačelnikom partijanerom”, na što se on nije bunio.

Onda je zbog odgođenog otvaranja novog Berlinskog aerodroma, koji do danas nije pušten u rad, kritiziran njegov rad u svojstvu predsjednika nadzornog odbora društva koje je vodilo te radove. To je dovelo do toga da je opozicija u zastupničkom domu u Berlinu tražila glasanje o nepovjerenju.

Večer prije glasanja o nepovjerenju Wowereit je proveo u lokalnu “Paris-Treff” koji je poznat kao mjesto gdje se okupljaju poznati. Nakon toga je u berlinskom izdanju novina Bild-Zeitung pod naslovom “Od gradonačelnika-partijanera do pilota čiji se avion srušio” objavljen kritički osvrt na njegovu političku karijeru koja je obilježena kao “*pad u 11,5 godina*”. U tom su članku objavljene i slike Wowereita tijekom tog posjeta lokalnu. A ispod slike je pisalo

“Veče prije glasanja u parlamentu gradonačelnik djeluje očito opušteno (...) te si je priuštio piće u Paris-Baru (Kantstraße).”

Tok postupka

Wowereit je podnio tužbu radi neobjavlivanja tih slika.

Postupak je bio obilježen “cik-cakom”: u prvoj instanci je Zemaljski sud prihvatio tužbu radi neobjavlivanja navedenih slika. Žalbeni sud je odbio žalbu tuženika. A sada je njemački Savezni vrhovni sud, na temelju revizije tuženika, odbio Wowereitovu tužbu.

Argumentacija suda

U ovom se postupku posebno primjenjuju sljedeći propisi njemačkog prava:

§ 22. reč. 1. Zakona o autorskom pravu za djela likovne umjetnosti i fotografije (KunstUrhG). *Slike se smiju širiti ili javno izlagati samo uz suglasnost osobe koja je na njima prikazana.*

(§ 22 Satz 1 KunstUrhG. *Bildnisse dürfen nur mit Einwilligung des Abgebildeten verbreitet oder öffentlich zur Schau gestellt werden.*)

§ 23. stavak 1. toč.1. KunstUrhG. *Bez suglasnosti koja je potrebna prema § 22. širiti i javno izlagati smiju se: slike iz područja suvremene povijesti.*

(§ 23 Absatz 1 Nr. 1 KunstUrhG. *Ohne die nach § 22 erforderliche Einwilligung dürfen verbreitet und zur Schau gestellt werden: Bildnisse aus dem Bereiche der Zeitgeschichte.*)

§ 23. stavak 2. KunstUrhG. *To se ovlaštenje međutim ne odnosi na širenje i prikazivanje kojim se krše opravdani interesi osobe koja je prikazana na slikama ...*

(§ 23 Absatz 2 KunstUrhG. *Die Befugnis erstreckt sich jedoch nicht auf eine Verbreitung und Schaustellung, durch die ein berechtigtes Interesse des Abgebildeten ... verletzt wird.*)

Odlučujuće za ovaj slučaj bilo je pitanje da li se kod objavljenih fotografija radi o fotografijama iz područja suvremene povijesti u smislu § 23. st. 1. toč. 1. KunstUrhG i da li su se zbog toga prema § 22. KunstUrhG mogle objaviti i bez suglasnosti tužitelja budući da time nisu povrijeđeni nikakvi opravdani interesi prikazane osobe.

U središtu razmišljanja njemačkog Saveznog vrhovnog suda vezano za ocjenjivanje recentnih zbivanja bio je kontekst osporavanih slika. Njemački Vrhovni sud je, za razliku od Visokog zemaljskog suda, bio mišljenja da je pravo javnosti na informiranje u ovom konkretnom slučaju prevagnulo nad privatnim interesima Wowereita jer su slike pokazivale kako se političar Wowereit u predvečerje mogućeg kraja svoje političke karijere nosi s tim opterećenjem. Zbog toga je sud ovdje slobodi medija, koja

je zaštićena čl. 5. i 1. Temeljnog zakona (GG), dao prednost pred pravom tužitelja na privatnost.

Sud je, osim toga, izričito utvrdio da osporenim slikovnim izvještavanjem nisu povrijeđeni ni opravdani interesi tužitelja u smislu § 23. st. 2. KunstUrhG jer su ga, naime, prikazivali u bezazlenoj situaciji pri večeri u poznatom restoranu, u koji zalaze poznate osobe. Pod tim okolnostima – upravo u predvečerje glasanja o nepovjerenju – nije mogao računati s time da neće biti u žiži javnosti i medija.

Zaključak

Presuda bi se mogla nasloviti kao “*Tko vapi za pozornicom, na njoj se smije i prikazati*”. Objektivno gledano Wowereit je trebao računati s time da će ga predstavnicima medija promatrati i fotografirati u tom lokalnu. No, ostaju i određene dvojbe. Jer, isto tako objektivno gledano, poznata ličnost poput Wowereita vjerojatno baš i nema mogućnost da se prilikom posjeta lokalnu sakrije od pogleda javnosti. Čak i da je umjesto lokalnu u koji zalaze poznate ličnosti posjetio jedan od običnih berlinskih lokalnu koji su nepoznati javnosti, vjerojatno bi ga tamo prepoznali. Vjerojatno bi tamo kao jedini poznati gost čak i više bio izložen pogledima javnosti nego u Paris-Baru, gdje su (stvarne i navodno) poznate ličnosti uobičajeni posjetioci.

Obavijest za medije vezano za te presude na njemačkom jeziku pronaći ćete na adresi: <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=pm&Datum=2016&Sort=3&nr=76056&pos=7&anz=174>. Opsežna presuda još nije bila objavljena u trenutku zaključivanja izdanja.

Dr. Stefan Pürner

Aktuelles aus dem deutschen Recht

(Zusammenfassung)

In der Rubrik Aktuelles aus dem deutschen Recht wird dieses Mal das Urteil des BGH vom 27. September 2016 – VI ZR 310/14 zur Bildberichterstattung über Prominente (Fall Klaus Wowereit) vorgestellt.

Deutschsprachige Leser werden zum Inhalt dieses Urteils auf die Internetseite des BGH (<http://juris.bundesgerichtshof.de>) verwiesen. Wie in dieser Rubrik üblich werden auch die wichtigsten Bestimmungen des deutschen Rechts, die in der Entscheidung angesprochen werden, in Übersetzung wiedergegeben, um es den Lesern zu ermöglichen, zu überprüfen, inwieweit die Entscheidungen zu Vorschriften ergangen sind, die denjenigen ihres Heimatstaates entsprechen. Außerdem werden die links zu den deutschen Originaltexten der Urteile und zu den betreffenden Pressemitteilungen des Gerichts angegeben.

Propisi i materijali

Njemačka: Zakon protiv dopinga u sportu (Antidopinški zakon – AntiDopG)

Tekstualna dokumentacija s pravnom klasifikacijom,
Robert von Rymon Lipinski*

I. Uvod¹

Sport je u Njemačkoj od izrazito velikog društvenog značaja jer je utjelovljenje pozitivnih vrijednosti, kao što su očuvanje zdravlja, spremnost na ostvarivanje rezultata, fer ponašanje i timski duh. Ujedno mladima daje i uzore, a sportašice i sportaši su sa svojim vrhunskim rezultatima istovremeno i promotori Njemačke u svijetu. Iz tog ga razloga savez, savezne zemlje i jedinice lokalne samouprave potpomažu velikom količinom javnih sredstava. Pored toga, sport je i važan ekonomski faktor. Zbog javnog značaja sporta neke su savezne zemlje zaštitu sporta čak propisale i u svojim zemaljskim ustavima (npr. čl. 6. Ustava Savezne Zemlje Donje Saske).

Pred tom pozadinom, naravno, postoji veliki interes javnosti da se sport zaštiti od negativnih utjecaja i razvoja.

Međutim, sportska natjecanja, uvijek nanovo, potresaju slučajevi dopingiranja i to ne samo u skijanju i biciklizmu ili u atletici. I u drugim sportovima sportašice i sportaši dopingom pokušavaju sebi osigurati neopravdane prednosti pred drugim sportašima. A takvim ponašanjem ugrožavaju integritet sportskog natjecanja i time dovode u pitanje njegove osnove, kao što je fer ponašanje i jednakost šansi. Time doping duboko zadire u etičke i moralne temeljne vrijednosti sporta te mu uzima njegovu vjerodostojnost i funkciju uzora. Dopingom se ne dovode u zabludu i oštećuju samo konkurenti u sportskim natjecanjima, već i organizatori, sportski klubovi, sponzori i gledatelji koji, vjerujući u fer sportsko natjecanje, u njih ulažu značajna sredstva.

Primjena dopinških sredstava i metoda u svrhu dopinga u sportu ne temelji se na nikakvoj medicinskoj indikaciji te dovodi do intervencije u tijelo koja, s medicinskog stajališta, nema nikakvo opravdanje, a sa sobom nosi velike opasnosti

po zdravlje samih sportašica i sportaša koji ih koriste. Brojni smrtni slučajevi u prošlosti te ozbiljne naknadne posljedice sustavnog dopingiranja dokaz su za njegovu štetnost, a to ne pogađa samo sportašice i sportaše, već i javnost koja snosi troškove liječenja preko zdravstvenih osiguranja te je tako izložena znatnom opterećenju.

Ilegalna trgovina dopinškim sredstvima u međuvremenu je postigla alarmantne razmjere. Postoje organizirani prodajni kanali i strukture preprodavača slične organiziranoj trgovini opojnim sredstvima. Preprodavači nabavljaju dopinška sredstva iz inozemstva ili od ilegalnih laboratorija te ih onda, uz ogromne marže, prodaju na internetu. Prije svega u području bodibildinga i teške atletike dopinška se sredstva konzumiraju u velikim količinama, bez liječničke kontrole i uz velike zdravstvene rizike. Dopinška sredstva mogu nabaviti čak i maloljetne sportašice i sportaši koji ih i uzimaju, unatoč posebnim opasnostima po zdravlje koje korištenje tih sredstava upravo kod mladih ljudi nosi sa sobom.

Mjere postojećeg sustava dopinške kontrole u organiziranom sportu, s mogućnostima sankcija na temelju propisa o organiziranom sportu važan su temelj u borbi protiv dopinga u Njemačkoj. Pored napora pojedinih sportskih saveza, posebno treba istaknuti rad Fondacije Antidopinška agencija Njemačke (Stiftung Nationale Anti Doping Agentur Deutschland – NADA) čiji rad u velikoj mjeri podržavaju i država i sport.

No, s obzirom na razmjere koje je doping poprimio u sportu te s obzirom na organizirani kriminalitet u vezi s dopinškim mjerama u organiziranom sportu, kako kvantitativno, tako i kvalitativno, mjere koje poduzima sam organizirani sport nisu dovoljne. Država, sredstvima koja joj stoje na raspolaganju, mora doprinijeti zaštiti zdravlja i integriteta sporta, kao i suzbijanju kriminaliteta u području dopinga. S obzirom na velike opasnosti po zdravlje, s jedne strane treba poduzeti ozbiljne mjere za suzbijanje ilegalnog tržišta za dopinška sredstva. A s druge strane, države moraju poduzeti mjere protiv dopinga u organiziranom sportu kako se ne bi uništile njegove etičke i moralne temeljne vrijednosti, a time i same njegove osnove. Postupanje države potrebno je i pred pozadinom velikih javnih sredstava koja se ulažu u sport, a koja se mogu opravdati samo ako je osigurano da ta sredstva idu u sport u kojem nema dopinga. Pored toga, Savezna Republika Njemačka i na temelju Međunarodne konvencije od 19. oktobra 2005. godine protiv dopinga u sportu (Sl. l. 2007 II str. 354, 355) te Konvencije od 16. novembra 1989. protiv dopinga (Sl. l. 1994. II str. 334, 335) ima međunarodnopravnu obvezu poduzeti mjere za suzbijanje dopinga.

* Pripravnik u Njemačkoj fondaciji za međunarodnu pravnu suradnju (Deutsche Stiftung für Internationale Rechtliche Zusammenarbeit e.V. – IRZ), projektno područje središnja Jugoistočna Europa (dr. Stefan Pürner).

¹ Ukoliko nije drukčije označeno, uvodni je tekst preuzet iz nacrtu zakona Savezne vlade, a može se pronaći na adresi: <http://217.79.215.188/dip21/btd/18/048/1804898.pdf>

Pokazalo se da postojeće regulative nisu bile dovoljne, a kazneni propisi specifični za doping sadrže praznine vezane za zaštitu i često se ne odnose na sportašice i sportaše.

Zakonom protiv dopinga (Anti-Doping-Gesetz – AntiDopG) koji je 10. 12. 2015. izglasao njemački Bundestag, a koji je 18. 12. 2015. stupio na snagu, donesen je paket mjera u borbi protiv dopinga. Nova kaznena obilježja omogućuju obuhvatno kaznenopravno sankcioniranje. Pritom se kaznena obilježja odnose kako na aktere u pozadini i njihove kriminalne mreže, tako i – pod određenim uvjetima – protiv samih sportašica i sportaša koji su koristili dopinška sredstva. No, kriminalizacija čistog amaterskog sporta pritom nije predviđena. Pored toga se zakonodavnim mjerama podržava rad NADA-e u borbi protiv dopinga u sportu.

Zakon protiv dopinga stvoren je s ciljem da se učinkovitije suzbije doping u sportu. Time se borba protiv dopinga u Njemačkoj nanovo uređuje iz samih temelja. Novi zakon objedinjuje pravne propise o suzbijanju dopinga i sadrži znatne novine, posebice nova kaznena obilježja. Zakon, između ostaloga, predviđa sljedeće:

- preuzimanje zabrana i zapriječenih kazni, koje su do sada bile sadržane u Zakonu o lijekovima (Arzneimittelgesetz – AMG), u Zakon protiv dopinga;
- proširenje zabrana, koje su do sada bile uređene u AMG-u, kroz nove načine počinjenja djela te kroz izričito obuhvaćanje metoda dopinga;
- uvođenje zabrane samodopinga, za koju je zapriječena kazna, kojom se po prvi put ciljano obuhvaćaju vrhunske sportašice i sportaši koji pomoću dopinga namjeravaju sebi osigurati prednosti u natjecanjima organiziranog sporta;
- uvođenje kažnjivosti za stjecanje i posjed sredstava za doping, i u malim količinama, ukoliko je sportaš time namjeravao sebe dopingirati;
- proširenje dosad posebnih teških slučajeva i njihovo definiranje kao obilježja kaznenog djela, što ima za posljedicu da postaju prikladna prethodna djela za obilježje pranja novca iz § 261. Kaznenog zakonika (Strafgesetzbuch);
- uvođenje nove ovlasti za prijenos podataka od strane sudova i tužilaštva NADA-i;
- stvaranje propisa za NADA-u u svrhu prikupljanja, obrade i korištenja osobnih podataka,
- definiranje dopustivosti arbitražnih sporazuma u ugovorima između sportskih saveza te sportašica i sportaša.

II. Pravna klasifikacija

Središnji dio Zakona protiv dopinga je kažnjivost samodopinga sportaša, što je po prvi put predviđeno u Njemačkoj. S obzirom na sudovanje sportskih saveza, to se djelomično proglašava bespotrebno, a kaznenopravno se time nije potreba za kažnjavanjem samodopinga. Zakon

protiv dopinga je navodno izraz prekomjerne motivacije zakonodavca koja će vjerojatno dovesti do toga da će zakon doživjeti neuspjeh pred ustavnopravnim granicama zabrane prekomjernog reguliranja.²

Posebno su sporna dva aspekta penalizacije samodopinga: pitanje zaštićenog pravnog dobra te odnos državnih kazni za kaznena djela u odnosu na kazne sportskih saveza.³

a. Zaštićeno pravno dobro

U Zakonu protiv dopinga se zaštićenim pravnim dobrima, s jedne strane, smatraju zdravlje sportaša te, s druge strane, jednakost prilika u sportu, § 1. Zakona protiv dopinga.

Zdravlje je priznato pravno dobro koje, međutim, u pravilu ne treba biti zaštićeno od samouništenja. U području samodopinga se, naime, ne radi o zaštiti od zadiranja trećih osoba, već o kontroli postupaka samog nositelja temeljnog prava.⁴ Zbog toga se i postavlja pitanje vezano za ustavnopravnu dopustivost zaštite ljudi od samih sebe. I u kontekstu čl. 2. st. II Temelnog zakona⁵ je Savezni ustavni sud zaniijekao paternalistički suverenitet državnih tijela nad razumom nositelja temeljnih prava, a iznimku je dopustio samo onda ako se radi o “nesposobnosti za uvidavnost koja je uvjetovana bolešću ili nesposobnosti za uvidavno ponašanje”.⁶ Za to, međutim, nije dovoljno da nositelj temeljnog prava odstupa od prosječnih preferencija, da iz vanjske perspektive djeluje nerazumno ili suprotno moralnim/vjerskim predodžbama. Sportaš koji uzima dopinška sredstva zna što radi, a on to i želi. Prihvaća štetne posljedice povezane s dopingom koje će prouzročiti sam sebi. Stoga ovdje nisu primjenjive obveze zaštite iz članka 2. stavka II. Temelnog zakona.⁷

Fer ponašanje i *fairplay* u sportu su obveze iz etike i iz toga se ne može bez daljnega izvesti kaznenopravno dobro.

Nasuprot tomu se, s obzirom na kaznenu normu koja je usmjerena protiv samodopinga, a kojom se želi zaštititi pravno dobro, jednakost šansi u (natjecateljskom) sportu čini onim centralnim dobrom koje treba štiti. Jednakost šansi svih sudionika nije samo srž svakog sportskog natjecanja, već iza toga stoje i pravne obveze i zabrane, kao što su mogućnost korištenja samo određenih pomagala. A budući da se kod pravila za natjecanje koja su esencijalna za određenu vrstu sporta, kao što je zabrana dopinga, radi

² Steiner, ZRP 2015, 51.

³ Heger, ZRP 2015, 218.

⁴ Zbirka odluka Saveznog ustavnog suda (BVerfGE) 58, 208 (224); Zbirka odluka Saveznog ustavnog suda 128, 282 (308).

⁵ Temeljni zakon Savezne Republike Njemačke, može se preuzeti na adresi: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gg/gesamt.pdf>

⁶ Zbirka odluka Saveznog ustavnog suda (BVerfGE) 58, 208 (225).

⁷ Zuck, NJW 2014, 276.

o temeljnim odredbama ideološki i materijalno značajnog društvenog podsustava, dopustivo je da zakonodavac jednakost šansi podigne na razinu pravnog dobra.⁸

b. Kazneni sudovi protiv arbitražnih sudova sportskih saveza

Kada bi sportski savezi upravo velike dopinške slučajeve razjašnjavali unutar kratkog vremenskog roka, a ne tek nakon završetka karijere sportaša i kada bi ih onda brzo sankcionirali preko međunarodnih sportskih sudova, kazneno pravo ne bi bilo potrebno kao *ultima ratio* zaštite pravnih dobara. Ako pogledamo trenutnu situaciju, sportski sudovi bi nakon presude Visokog zemaljskog suda (OLG) u Münchenu u predmetu Pechstein⁹ u velikim dijelovima mogli ostati bez svog monopolističkog položaja, koji s obzirom na samu prirodu stvari ima smisla. Otkrića iz prošlosti pak pokazuju da u sportskim klubovima i savezima borba protiv dopinga nije bila na vrhu njihove agende. Sportovi u kojima se navodno nisu koristila dopinška sredstva, kao primjerice nogomet, došli su u žižu javnosti; za nekoliko velikih dopinških slučajeva iz proteklih godina saznalo se, unatoč dopinškim kontrolama i postupcima sportskih saveza, tek nakon intervencije državnih tijela. To je primjerice slučaj kod afere Festina, kada je 1998. francuska policija tijekom Tour de Francea pokrenula istragu zbog dopinga, kao i kod afere Fuentes, u okviru koje su i neki njemački sportski idoli pali u nemilost. Čak i zabrana natjecanja koju je USADA zbog dopinga izrekla Lanceu Armstrongu uslijedila je tek nakon istražnog postupka tužilaštva i nije bila posljedica pozitivnih dopinških kontrola od strane predstavnika sportskih saveza.¹⁰

Međutim, prema volji zakonodavca, državni kazneni postupak ne stupa na mjesto postupaka sportskih saveza (vidi § 11. Zakona protiv dopinga), već se ova dva postupka trebaju nadopunjavati. Tako da se i nadalje mogu dogoditi osuđujuće presude sportskih saveza na temelju neosporenog dokaza *prima facie*, što je iz kaznenopravne perspektive nemoguće. I u konačnici je priznato da u slučajevima, u kojima oba postupka vode do kaznene sankcije, ne vrijedi zabrana dvostrukog kažnjavanja tako da se oba postupka mogu voditi paralelno jedan s drugim ili jedan za drugim.¹¹

Kao globalno važeća regulativa za borbu protiv dopinga postoji Svjetski antidopinški kodeks (World Anti-Doping Code – WADC)¹² Svjetske antidopinške agencije (World Anti-Doping Agency – WADA) kojeg su u njegovoj

prvoj verziji donijeli međunarodni sportski savezi na 2. svjetskoj konferenciji protiv dopinga u Kopenhagenu. Taj se opsežni propis temelji na striktnoj nultoj toleranciji za doping. Prema čl. 2. dokaz o doping, bez obzira na krivnju sportaša, postoji već samom prisutnošću zabranjene tvari u njegovom uzorku.

Ako zbog dopinga dođe do sporova između sportskog saveza i sportaša, nakon iscrpljivanja pravnog puta unutar sportskog saveza ne odlučuju redovni sudovi, već nedržavni arbitražni sudovi za sport. Na međunarodnoj razini i u posljednjoj instanci odlučuje Court of Arbitration for Sport (CAS) sa sjedištem u Lausannei,¹³ a za nacionalne sporove od 2008. godine postoji Njemački arbitražni sud za sport (Deutsches Sportschiedsgericht)¹⁴ pri Njemačkoj instituciji za arbitražno sudovanje (Deutsche Institution für Schiedsgerichtsbarkeit – DIS) u Kölnu. Da vrhunski sportaši prihvaćaju arbitražno sudovanje postiže se zaključivanjem posebnih sporazuma o arbitraži uz sporazume koje sportaši zaključuju vezano za svoje sportske aktivnosti, a koji u slučaju sporova zbog povrede antidopinških propisa isključuju redovno sudovanje te upućuju na arbitražno sudovanje za sport.¹⁵

Ako uzmemo u obzir da je prema pravilima WADC/NADC-a povreda sportaša protiv zabrane dopinga utvrđena već samim time što postoji uzorak koji je pozitivan na doping, te da sa zabranom zbog dopinga prijete sankcija koja je istovjetna zabrani obavljanja profesionalne djelatnosti, onda začuđuje da do sada još nije postavljeno pitanje usklađenosti antidopinške regulative i postojećeg arbitražnog sudovanja s ustavnim pravom ili da to pitanje barem nije postavljeno s potrebnim intenzitetom.¹⁶

Arbitražnim sporazumima se sportaši, kao strukturno slabije ugovorne strane, višestruko dovode u nepovoljniji položaj. Naime, odriču se prava na zakonskog suca prema čl. 101 I 2 Temeljnog zakona i prava na pristup pravosuđu iz čl. 2. I Temeljnog zakona u vezi s načelom pravne države kao i čl. 6. I Europske konvencije o ljudskim pravima.¹⁷ Sporazum o arbitražnom sudovanju utječe na pridržaj funkcije iz čl. 92. Temeljnog zakona kada se relevantno područje života i gospodarstva, poput područja profesionalnog sporta, odvoji od općeg pravnog poretka. U svakom slučaju, sportsko sudovanje u svom trenutnom obliku nije jednakovrijedna zamjena, jer ima deficite s obzirom na načela pravne države.¹⁸

Sporazumi sportaša, odnosno arbitražni sporazumi zaključuju se kao ugovori privatnog prava u privatnoj

¹³ <http://www.tas-cas.org/en/index.html>

¹⁴ <http://www.disarb.org>

¹⁵ Steiner, HStR IV, § 87. rub. nap. 3.

¹⁶ Bleistein/Degenhart: Sportschiedsgerichtsbarkeit und Verfassungsrecht (Sportsko sudovanje i ustavno pravo), NJW 2015, 1353.

¹⁷ http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_eng.pdf

¹⁸ Bleistein/Degenhart: Sportschiedsgerichtsbarkeit und Verfassungsrecht (Sportsko sudovanje i ustavno pravo), NJW 2015, 1353.

⁸ Heger, ZRP 2015, 218.

⁹ Visoki zemaljski sud (OLG) u Münchenu, presuda od 15. 1. 2015., JZ 2015, 355.

¹⁰ Heger, ZRP 2015, 218.

¹¹ Heger, ZRP 2015, 218.

¹² Može se preuzeti na adresi: <https://wada-main-prod.s3.amazonaws.com/resources/files/wada-2015-world-anti-doping-code.pdf>

autonomiji sukladno temeljnim pravima. No, ona u temeljnim pravima ima i svoje granice, jer je kao objektivni vrijednosni poredak obilježena granicama ovlasti oblikovanja ugovora u slučaju poremećenog ugovornog pariteta ili “strukturno nejednake pregovaračke moći”.¹⁹ To može utemeljiti potrebu za ustavnopravnom korekcijom ugovora.²⁰

Kaznenopravne ili kaznama slične sankcije su, kao najintenzivnije intervencije u temeljna prava, razmjerno samo ako su potaknute skrivljenim ponašanjem. To je neizostavna srž javnog pravnog poretka, a s time je nespojiva generalna odgovornost neovisno o krivnji. Arbitražne sporazume kojima se sportaš kao podređena ugovorna strana podvrgava postupku u kojem nisu ispunjeni temeljni ustavnopravni zahtjevi s obzirom na nepristranost suda, teret dokazivanja i, prije svega, obvezno postojanje krivnje za sankcije, zakonodavac ne smije prihvatiti, a posebno ih ne smije pozitivno priznati.²¹

Sportskim savezima prema tomu ne preostaje ništa drugo nego da sportsko sudovanje što je moguće prije oblikuju u skladu s Temeljnim zakonom, s tim da nipošto ne mogu biti alternativa državnim sudovima.

Zakonodavac bi pak § 11. Zakona protiv dopinga trebao modificirati tako da je u skladu s Ustavom. U protivnom će biti na sudskoj praksi da riješi problem oblikovanja sportskog arbitražnog sudovanja u skladu s Ustavom.

III. Tekst zakona²²

Zakon protiv dopinga u sportu (Antidopinški zakon – AntiDopG)**

§ 1. Svrha zakona

Svrha ovoga zakona je suzbijanje dopinških sredstava i metoda u sportu kako bi se zaštitilo zdravlje sportašica i sportaša, osiguralo pošteno natjecanje i jednakost šansi u sportskim natjecanjima te kako bi se na taj način doprinijelo očuvanju integriteta sporta.

§ 2. Nedozvoljeno korištenje dopinških sredstava, nedopuštena primjena dopinških metoda

(1) Zabranjeno je dopinško sredstvo kod kojeg se radi o sredstvu iz Priloga I Međunarodne konvencije od 19.

¹⁹ Zbirka odluka Saveznog ustavnog suda (BVerfGE) 89, 214 (234).

²⁰ Bleistein/Degenhart: Sportschiedsgerichtsbarkeit und Verfassungsrecht (Sportsko sudovanje i ustavno pravo), NJW 2015, 1353.

²¹ Bleistein/Degenhart: Sportschiedsgerichtsbarkeit und Verfassungsrecht (Sportsko sudovanje i ustavno pravo), NJW 2015, 1353.

²² Može se preuzeti na adresi: <https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/antidopg/gesamt.pdf>

** Datum proglašenja: 10. 12. 2015. Puni citat: “Antidopinški zakon od 10. decembra 2015. (Sl. l. BGBl. I str. 2210)”.

oktobra 2005. godine protiv dopinga u sportu (Sl. l. 2007 II str. 354, 355) u verziji objavljenoj od Saveznog ministarstva unutarnjih poslova u Saveznom službenom glasilu II. dio (Bundesgesetzblatt Teil II) ili dopinško sredstvo koje sadrži takvu tvar, a u svrhu dopinga ljudi u sportu.

1. proizvoditi,
2. trgovati,
3. prodavati, bez da se time trguje, davati ili na drugi način staviti na tržište ili
4. prepisati

(2) Zabranjeno je

1. dopinško sredstvo koje je kao takvo navedeno u Prilogu I Međunarodne konvencije protiv dopinga ili koje sadrži takvu tvar ili
2. dopinšku metodu iz Priloga I Međunarodne konvencije protiv dopinga primijeniti kod druge osobe u svrhu dopinga u sportu.

(3) Dopinško sredstvo kod kojeg se radi o sredstvu iz Priloga uz ovaj zakon ili koje sadrži takvo sredstvo zabranjeno je stjecati u nemalim količinama, posjedovati ili prevesti u ili kroz područje važenja ovoga zakona u svrhu dopinga ljudi u sportu.

§ 3. Samodoping

(1) Zabranjeno je

1. dopinško sredstvo kod kojeg se radi o sredstvu iz Priloga I Međunarodne konvencije protiv dopinga ili koje sadrži takvo sredstvo, ukoliko to sredstvo prema Prilogu I Međunarodne konvencije protiv dopinga nije zabranjeno samo u određenim sportovima ili
2. dopinšku metodu iz Priloga I Međunarodne konvencije protiv dopinga, bez medicinske indikacije primijeniti ili dati primijeniti kod sebe u namjeri da se stekne prednost na natjecanju organiziranog sporta. Zabrana iz reč. 1. ne vrijedi ako se dopinško sredstvo koristi izvan natjecanja organiziranog sporta te ako se kod dopinškog sredstva radi o sredstvu ili isto sadrži sredstvo koje je prema Prilogu I Međunarodne konvencije protiv dopinga zabranjeno samo kod natjecanja.

(2) Također je zabranjeno uz primjenu dopinškog sredstva iz stavka 1. reč. 1. toč. 1. ili dopinške metode prema st. 1. reč. 1. toč. 2. sudjelovati u natjecanju organiziranog sporta, ukoliko je njegova primjena bez medicinske indikacije i u namjeri da se stekne prednost u natjecanju.

(3) Natjecanje organiziranog sporta u smislu ovoga propisa je svaka sportska manifestacija

1. koju organizira nacionalna ili međunarodna sportska organizacija ili se ista organizira po njihovom nalogu ili uz njihovo priznanje i
2. kod koje se moraju poštovati pravila koja je donijela nacionalna ili međunarodna sportska organizacija s obvezujućim učinkom za sve organizacije članice.

(4) Zabranjeno je stjecanje ili posjedovanje dopinškog sredstva u skladu sa st. 1. reč. 1. toč. 1. kako bi se isto, bez medicinske indikacije, primijenilo kod sebe ili dalo primijeniti te kako bi se time stekla prednost u natjecanju organiziranog sporta. Stavak 1. reč. 2. primjenjuje se na odgovarajući način.

§ 4. Kaznene odredbe

(1) Kaznom zatvora do tri godine ili novčanom kaznom kaznit će se osoba koja

1. suprotno § 2. st. 1., a u vezi s pravilnikom prema § 6. st. 2., proizvodi dopinško sredstvo, njime trguje ili, bez da njime trguje, prodaje, predaje, na drugi način stavlja u promet ili prepisuje,
2. suprotno § 2. st. 2., a u vezi s pravilnikom prema § 6. st. 2., dopinško sredstvo ili dopinšku metodu primjenjuje kod druge osobe,
3. suprotno § 2. st. 3. u povezanosti s pravilnikom prema § 6. st. 1. reč. 1. toč. 1., a u vezi s pravilnikom prema § 6. st. 2. reč. 1. toč. 2. ili reč. 2. stekne, proda ili prevozi,
4. suprotno § 3. st. 1. reč. 1. na sebi primijeni ili da primijeniti dopinško sredstvo ili dopinšku metodu ili
5. suprotno § 3. st. 2. sudjeluje u natjecanju organiziranog sporta.

(2) Kaznom zatvora do dvije godine ili novčanom kaznom kaznit će se osoba koja suprotno § 3. st. 4. stekne ili posjeduje dopinško sredstvo.

(3) I pokušaj u svim slučajevima iz st. 1. je kažnjiv.

(4) Kaznom zatvora od jedne do deset godina kaznit će se osoba koja

1. kroz jednu od radnji iz st. 1. toč. 1., 2. ili toč. 3.
  - a) ugrozi zdravlje velikog broja ljudi,
  - b) drugu osobu izloži opasnosti od smrti ili teških ozljeda ili šteta po zdravlje ili
  - c) iz grube vlastite koristi za sebe ili druge osobe stekne veliku imovinsku korist ili
2. u slučajevima iz st. 1. toč. 1. ili toč. 2.
  - a) dopinško sredstvo proda ili da osobi mlađoj od 18 godina, prepíše ga takvoj osobi ili kod takve osobe primijeni dopinško sredstvo ili dopinšku metodu ili
  - b) postupa komercijalno ili kao član zločinačke organizacije koja je stvorena radi kontinuiranog počinjenja takvih djela.

(5) U manje teškim slučajevima iz st. 4. kazna zatvora iznosi od tri mjeseca do pet godina.

(6) Ako počinitelj u slučajevima iz st. 1. toč. 1., 2. ili toč. 3. postupa s nepažnjom, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine ili novčanom kaznom.

(7) Prema st. 1. toč. 4., 5. i st. 2. kaznit će se samo osoba

1. koja je vrhunski sportaš organiziranog sporta;

vrhunskim sportašem organiziranog sporta u smislu ovoga zakona smatra se osoba koja kao dio *poola* za testiranje podliježe kontrolama na treningu u okviru sustava dopinške kontrole, ili

2. koja iz bavljenja sportom neposredno ili posredno ostvaruje prihode koji nisu neznatne visine.

(8) Prema st. 2. ne kažnjava se osoba koja se dobrovoljno odrekne stvarnog raspolaganja dopinškim sredstvom prije nego što ga primijeni ili ga da primijeniti.

§ 5. Oduzimanje i prošireno oduzimanje

(1) Na slučajeve iz § 4. st. 4. točke 2. lit. b primjenjuje se § 73.d Krivičnog zakona.

(2) Predmeti na koje se odnosi kazneno djelo iz § 4. mogu se oduzeti. Primjenjuje se § 74.a Krivičnog zakona.

§ 6. Ovlasti za donošenje pravilnika

(1) Savezno ministarstvo za zdravstvo se ovlašćuje da u suradnji sa Saveznim ministarstvom unutarnjih poslova, a nakon konzultacija s vještacima, pravilnikom uz suglasnost Bundesrata (Donjeg doma njemačkog Parlamenta)

1. odredi nemalu količinu tvari navedenih u Prilogu uz ovaj zakon,
2. u Prilog uz ovaj zakon uključi i daljnje tvari koje su prikladne za doping u sportu, a primjena kojih je opasna kod neterapeutske namjene.

Pravilnikom iz reč. 1. mogu se brisati sredstva iz Priloga uz ovaj zakon ako pretpostavke iz reč. 1. toč. 2. više nisu ispunjene.

(2) Savezno ministarstvo za zdravstvo se ovlašćuje da u dogovoru sa Saveznim ministarstvom unutarnjih poslova te uz suglasnost Bundesrata pravilnikom odredi daljnja sredstva ili dopinške metode na koje se primjenjuje § 2. st. 1. i 2., ukoliko je to primjereno, kako bi se spriječila neposredna ili posredna opasnost po zdravlje ljudi zbog dopinga u sportu.

§ 7. Obaveza informiranja

(1) Uputa o lijeku i stručne informacije o lijeku kod kojih se radi o sredstvima iz Priloga I Međunarodne konvencije protiv dopinga ili koji sadrže takva sredstva mora sadržavati sljedeće upozorenje: "Primjena lijeka [navesti naziv lijeka] može dovesti do pozitivnih rezultata kod dopinških kontrola." Ako iz pogrešne upotrebe lijeka u svrhu dopinga u sportu može nastati opasnost po zdravlje, isto također treba navesti. Rečenice 1. i 2. ne primjenjuju se na lijekove koji su proizvedeni prema homeopatskom postupku pripravljanja lijekova.

(2) Ako se neko sredstvo ili grupa sredstava uključi u Prilog I Međunarodne konvencije protiv dopinga, lijekovi, koji su u trenutku objave izmijenjenog Priloga I u službenom glasilu Bundesgesetzblatt dio II. dopušteni i sadrže jedno

od tih sredstava, smiju se staviti u promet i bez upozorenja u uputi o lijeku i stručnoj informaciji o lijeku farmaceutskih poduzeća iz st. 1. ovoga članka do sljedećeg produljenja dozvole, no najdulje do isteka jedne godine nakon objave izmjena Priloga I u službenom glasilu Bundesgesetzblatt II. dio.

§ 8. Razmjena informacija

(1) Sudovi i tužiteljstva po službenoj dužnosti fondaciji Nacionalna antidopinška agencija Njemačke (Nationale Anti Doping Agentur Deutschland) smiju dostavljati osobne podatke iz krivičnih postupaka, ukoliko je to, po mišljenju službe koja ih dostavlja, potrebno za disciplinske mjere u okviru sistema dopinške kontrole fondacije Nacionalna antidopinška agencija Njemačke te isto nije u suprotnosti s interesima osobe o čijim se podacima radi, a koje treba štiti.

(2) § 477. st. 1., 2. i 5. te § 478. st. 1. i 2. Zakona o krivičnom postupku primjenjuju se na odgovarajući način. Odgovornost za dopustivost dostave podataka snosi tijelo koje ih dostavlja.

§ 9. Način korištenja osobnih podataka

Fondacija Nacionalna antidopinška agencija Njemačke ovlaštena je prikupljati, obrađivati i koristiti osobne podatke, ukoliko je to potrebno za provedbu njezinog sistema dopinške kontrole:

1. ime i prezime sportašice ili sportaša,
2. spol sportašice ili sportaša,
3. datum rođenja sportašice ili sportaša,
4. nacionalnost sportašice ili sportaša,
5. vrsta sporta ili sportski savez sportašice ili sportaša, uključujući i razvrstavanje u vrhunski kadar,
6. pripadnost sportašice ili sportaša određenom treninškom stožeru i grupi za trening,
7. ime i prezime osoba koje se brinu za atletičare,
8. povrede pravila prema sistemu dopinške kontrole i
9. podaci o dostupnosti i mjestu boravka, ukoliko sportašica ili sportaš spadaju u krug onih koji je od strane fondacije Nacionalna antidopinška agencija Njemačke unaprijed određen, a koji će biti podvrgnuti kontrolama na treningu.

§ 10. Postupanje sa zdravstvenim podacima

(1) Fondacija Nacionalna antidopinška agencija Njemačke ovlaštena je u okviru sistema dopinške kontrole prikupljati, obrađivati i koristiti sljedeće zdravstvene podatke, ukoliko je to potrebno za provedbu njezinog sistema dopinške kontrole:

1. vrijednosti krvi i urina te vrijednosti dobivene iz drugih tjelesnih tekućina i tkiva koje su potrebne

kako bi se dokazala primjena zabranjenih dopinških sredstava ili dopinških metoda,

2. podatke potrebne za izdavanje iznimne medicinske dozvole za primjenu zabranjenih dopinških sredstava ili dopinških metoda.

Analizu dopinških uzoraka moraju provoditi laboratoriji koji su akreditirani ili priznati od Svjetske antidoping agencije.

(2) Fondacija Nacionalna antidopinška agencija Njemačke ovlaštena je rezultate dopinških uzoraka i disciplinskih postupaka u okviru sistema dopinške kontrole te izdanu iznimnu medicinsku dozvolu u skladu sa st. 1. reč. 1. toč. 2. dostaviti drugoj nacionalnoj antidopinškoj organizaciji, međunarodnom sportskom savezu, međunarodnom organizatoru sportskih natjecanja ili Svjetskoj antidoping agenciji, ukoliko su iste nadležne za borbu protiv dopinga prema sistemu dopinške kontrole fondacije Nacionalne antidopinške agencija Njemačke i Svjetske antidoping agencije te je dostava tih podataka potrebna za provedbu tog sistema dopinške kontrole. Zdravstveni podaci koje fondacija Nacionalna antidopinška agencija Njemačke dobije kod podnošenja zahtjeva za izdavanje iznimnih medicinskih dozvola za dozvoljenu primjenu zabranjenih dopinških sredstava ili metoda, smiju se Svjetskoj antidoping agenciji dostaviti samo na poseban zahtjev iste.

§ 11. Arbitraža

Sportski savezi te sportašice i sportaši, kao preduvjet za sudjelovanje sportašica i sportaša na organiziranim sportskim natjecanjima, mogu zaključiti arbitražne sporazume o rješavanju pravnih sportova u odnosu na to sudjelovanje ako ti arbitražni sporazumi sportske saveze te sportašice i sportaše uključuju u nacionalne ili međunarodne sportske organizacije te u cijelosti omogućuju, potiču ili osiguravaju organizirano izvođenje sporta. To je posebno onda slučaj kada se arbitražni sporazumi trebaju provesti prema odredbama Kodeksa Svjetske antidoping agencije.

§12. Koncentracija sudske prakse u dopinškim predmetima; ovlast za donošenje pravilnika

Vlade saveznih zemalja se ovlašćuju da krivičnopravne postupke prema para. 4. koji spadaju u nadležnost više prvo- ili drugostupanjskih sudova, pravilnikom stave u nadležnost jednom od tih prvostupanjskih ili drugostupanjskih sudova, ako bi to služilo unapređenju ili bržem rješavanju postupaka. Ovlaštenje prema reč. 1. vlade saveznih zemalja pravilnikom mogu prenijeti i na zemaljske pravosudne uprave.

Prilog (uz § 2. st. 3.)

(Izvor: Sl. l. BGBl. I 2015, 2213–2215)

Sredstva prema § 2. st. 3. su:

I) Anabolna sredstva**1. Anabolni androgeni steroidi****a) Egzogeni anabolni androgeni steroidi**

1-androstendiol
 1-androstendion
 bolandiol
 bolasteron
 boldenon
 boldion
 kalusteron
 klostebol
 danazol
 dihidroklorometil-testosteron
 dezoksimetiltestosteron
 drostanolon
 etilestrenol
 fluoksimesteron
 formebolon
 furazabol
 gestrinon
 4-hidroksitestosteron
 mestanolon
 mesterolon
 metandienon
 metenolon
 metandriol
 metasteron
 metildienolon
 metil-1-testosteron
 metilnortestosteron
 metiltestosteron
 metribolon, sinonim metiltrienolon
 miboleron
 nandrolon
 19-norandrostendion
 norboleton
 norklostebol
 noretandrolon
 oksabolon
 oksandrolon
 oksimesteron
 oksimetolon
 prostanazol
 kinbolon
 stanozolol
 stenbolon
 1-testosteron
 tetrahidrogestrinon
 trenbolon
 i druga s anabolnim androgenim steroidima
 srodna sredstva

b) Endogenianabolni androgeni steroidi

androstendiol
 androstendion

androstanolon, sinonim dihidrotestosteron
 prasteron, sinonim dehidroepiandrosteron
 (DHEA)
 testosteron

2. Ostala anabolna sredstva

klenbuterol
 selektivni modulatori androgenskih receptora
 (SARM)
 tibolon
 zeranol
 zilpaterol

II) Peptidni hormoni, faktori rasta i srodna sredstva**1. Sredstva za stimulaciju eritropoeze**

humani eritropoetin (EPO)
 epoetin alfa, beta, delta, omega, teta, zeta i
 analogni rekombinantni humanieritropoetin
 darbepoetin alfa (dEPO)
 metoksi polietilen glikol-epoetin beta, sinonim
 PEG-epoetin beta, kontinuirani aktivator
 eritropoetinskih receptora (CERA)
 peginesatid, sinonim hematid

2. Koriongonadotropin (CG) i luteinizirajući hormon (LH)

koriongonadotropin (HCG)
 koriogonadotropin alfa
 lutropin alfa

3. Kortikotropini

kortikotropin
 tetrakosaktid

4. Hormoni rasta, faktori otpuštanja, peptidi otpuštanja i faktori rasta

somatropin, sinonim ljudski hormon rasta,
 GrowthHormone(GH)
 somatrem, sinonim somatotropin (metionil),
 human
 faktori otpuštanja hormona rasta, sinonim
 Growth Hormone Releasing Hormones
 (GHRH)
 sermorelin
 somatorelin
 peptidi za otpuštanje hormona rasta, sinonim
 Growth Hormone Releasing Peptides (GHRP)
 mecasermin, sinonim 1-faktor rasta sličan
 inzulinu, Insulin-like Growth Factor-1 (IGF-1)
 IGF-1-Analoga

III) Hormoni i modulatori razmjene tvari**1. Inhibitor aromataza**

Aminoglutetimid
 Anastrozol
 Androsta-1, 4, 6-trien-3, 17-dion, sinonim
 Androstatriendion
 4-Androsten-3, 6, 17-trion (6-okso)
 Eksemestan
 Formestan
 Letrozol
 Testolakton

2. Selektivni modulatori estrogenskih receptora**(SERMs)**Raloksifen
Tamoksifen
Toremifen**3. Druge antiestrogene tvari**Klomifen
Ciklofenil
Fulvestrant**4. Tvari koje modificiraju miostatini**Inhibitor miostatina
Stamulumab**5. Modulatori metabolizma**Inzulini
PPAR δ agonisti (receptora za aktivator
proliferacije peroksisoma δ), sinonim PPAR-
delta-agonisti GW051516, sinonim GW 1516
AMPK (PPAR δ -AMP-aktivirane protein kinaze)
AICAR

Popis uključuje i razne soli, estere, etere, izomere, mješavine izomera, komplekse ili derivate.

Textdokumentation mit rechtlicher Einordnung,
Robert von Rymon Lipinski

Vorschriften und Dokumente**Deutschland: Gesetz gegen Doping im Sport (Anti-Doping-Gesetz – AntiDopG)**

(Zusammenfassung)

In diesem Beitrag wird eine Übersetzung des deutschen Gesetzes gegen Doping im Sport abgedruckt. Darüber hinaus werden erläuternde Hinweise gegeben.

In diesen Rahmen wird insbesondere darauf hingewiesen, dass mit dem Gesetz in Deutschland erstmals eine Strafbarkeit des Selbstdopings eingeführt wird und dass geschützte Rechtsgüter sowohl die Gesundheit des Sportlers wie die Fairness und die Chancengleichheit im Sport sind. Detaillierter ausgeführt wird das Verhältnis zwischen staatlicher Strafgerichtsbarkeit und Verbandsschiedsgerichtsbarkeit.

Prikazi knjiga

Prof. dr Slavko Đorđević

Prikaz knjige

**Walter Gierl/Dr. Andreas Köhler/
Prof. Dr. Ludwig Kroiß/Harald Wilsch,
Internationales Erbrecht
– EuErbVO / IntErbRVG**

Nomos, MANZ, 1. Auflage, Baden-Baden, 2015, 336 S.

Knjiga *Internationales Erbrecht – EuErbVO/IntErbRVG*, koju je napisala grupa nemačkih autora, posvećena je Uredbi (EU) br. 650/2012 Evropskog parlamenta i Saveta od 4. jula 2012. g. o nadležnosti, merodavnom pravu, priznanju i izvršenju odluka i prihvatanju i izvršenju javnih isprava u naslednim stvarima i uvođenju evropskog sertifikata o nasleđivanju (u daljem tekstu: Uredba o nasleđivanju), Zakonu o međunarodnom naslednom pravu i izmenama propisa o potvrdi o nasleđivanju kao i izmenama ostalih propisa koje je donela SR Nemačka kao država članica EU u cilju sprovođenja uredbe. Uredba o nasleđivanju predstavlja najvažniji pravni akt EU u oblasti međunarodnog naslednog prava, te sigurno i jedan od najznačajnijih koraka u daljem razvoju i unifikaciji međunarodnog privatnog prava EU. Takođe, važno je

napomenuti da su sudovi i drugi organi država članica EU počeli sa primenom ove uredbe 18. avgusta 2015. godine, a da je knjiga, koju prikazujemo u ovom prilogu, objavljena nekoliko sedmica pre toga, što je čini veoma važnim naučno-stručnim delom koje će, bez sumnje, uticati na praktičare i organe primene prava kada budu tumačili i primenjivali odredbe Uredbe o nasleđivanju.

Knjiga se sastoji iz tri dela. Prvi i istovremeno najobimniji deo posvećen je samoj Uredbi o nasleđivanju, drugi deo nemačkom Zakonu o međunarodnom naslednom pravu, a treći deo izmenama drugih propisa nemačkog prava radi usklađivanja sa odredbama Uredbe o nasleđivanju. Osnovni zadatak autora bio je da odredbe Uredbe o nasleđivanju i odredbe nemačkog prava, koje su usvojene radi njenog sprovođenja, prikažu na celovit, pregledan i razumljiv način, vodeći računa da knjiga treba da služi pre svega pravnicima praktičarima, ali i naučnicima. Osobeni kvalitet knjige jeste to što nije preobimna – knjiga sadrži 336 stranica i korisna je kako onima koji se profesionalno bave ovom materijom, tako i onima koji se prvi put sa njom susreću. Inače, knjiga je pisana u obliku klasičnog nemačkog komentara zakona, što znači da su autori svaku odredbu analizirali i komentarisali, te pokušali da na svako pitanje koje otvori pruže i odgovarajući odgovor odnosno daju rešenje. Istovremeno, da bi izbegli da knjiga bude preobimna, autori svesno nisu navodili različita mišljenja literature o pojedinim pitanjima, nego su se

često direktno opredeljivali za jedno, obično vladajuće, stanovište sa argumentovanim obrazloženjem. Takođe, autori su bili primorani da kreiraju hipotetičke primere za objašnjavanje pojedinih odredaba, s obzirom na to da nije postojala praksa o primeni ovih akata. Oni su pojedine hipotetičke primere kreirali po ugledu na raniju sudsku praksu, dok su druge originalno osmišljavali. Smatramo da je takav pristup veoma koristan i opravdan, jer samo putem konkretnih primera postaje moguće da se posebno objasne kompleksne odredbe međunarodnog naslednog prava.

Prvi i najobimniji deo knjige (oko 150 stranica), koji je posvećen Uredbi o nasleđivanju, napisao je dr *Andreas Köhler*, koji je u vreme objavljivanja knjige bio član akademskog saveta Univerziteta u Pasau (a sada je državni tužilac / *Staatsanwalt* u Štutgartu). Dr *Köhler* je na sistematičan, pregledan i razumljiv način prikazao i komentarisao odredbe Uredbe o nasleđivanju, upuštajući se dozirano u naučne i praktične diskusije uz navođenje niza hipotetičkih primera. Njegov zadatak nije bio nimalo lak, ako se ima u vidu obim Uredbe o nasleđivanju. Naime, Uredba o nasleđivanju sadrži 83 recitala i 84 člana, što je čini najobimnijom uredbom u oblasti međunarodnog privatnog prava EU. Njome se na celovit način uređuju međunarodnoprivatnopravna pitanja u oblasti nasleđivanja sa elementom inostranosti: određivanje nadležnosti sudova i drugih organa država članica, određivanje merodavnog prava za nasleđivanje, priznanje i izvršenje odluka i prihvatanje i izvršenje javnih isprava u naslednim stvarima. Dr *Köhler* je posvetio dužnu pažnju svim pravilima Uredbe kojima se uređuju ova pitanja, pri čemu bismo posebno izdvojili njegove izvrsne naučno-stručne komentare članova Uredbe koji su posvećeni ustanovi renvoi (čl. 34 Uredbe o nasleđivanju) i pojedinim oblicima prilagođavanja (čl. 31, 32 i 33 Uredbe o nasleđivanju), s obzirom na to da je reč o kompleksnim institutima međunarodnog privatnog prava za koje se retko mogu naći jedinstveni stavovi u literaturi i jasna rešenja u nacionalnim zakonodavstvima. Pored toga, Uredba o nasleđivanju sadrži i pravila o uvođenju evropskog sertifikata o nasleđivanju (jedinstvene javne isprave o nasleđivanju u EU) koja su takođe pregledno analizirana i komentarisana u ovoj knjizi. Drugi i treći deo knjige, koji su posvećeni nemačkim propisima za sprovođenje Uredbe o nasleđivanju, pisali su Walter Gierl, sudija Višeg zemaljskog suda u Minhenu, prof. dr Ludwig Kroiß, zamenik predsednika Zemaljskog suda u Traunsteinu i Harald Wilsch, diplomirani referent u Minhenu. Oni

su iz svog naučno-stručnog ugla komentarisali odredbe nemačkog Zakona o međunarodnom naslednom pravu, kao i izmene drugih nemačkih propisa, čime se u sadržajnom smislu zaokružuje materija međunarodnog naslednog prava kojoj je posvećena ova knjiga.

Prema tome, može se reći da knjiga "Internationales Erbrecht – EuErbVO/IntErbRVG" na celovit način prikazuje nova pravila međunarodnog naslednog prava u EU, jer su u njoj analizirana i komentarisana kako rešenja Uredbe o nasleđivanju tako i izmene nemačkog zakonodavstva koje su neophodne za njeno sprovođenje. Imajući u vidu koliki značaj Uredba o nasleđivanju ima za razvoj međunarodnog privatnog prava EU, te da su njena rešenja na sistematičan i kvalitetan način predstavljena u ovoj knjizi, smatramo da ovo delo vredi pročitati, te ga preporučujemo pravicima-čitaocima našeg regiona.

Prof. Dr. Slavko Đorđević

Buchbesprechung

Walter Gierl/Dr. Andreas Köhler/

Prof. Dr. Ludwig Kroiß/Harald Wilsch,

Internationales Erbrecht – EuErbVO / IntErbRVG,

1. Auflage, Baden-Baden, 2015, 336 S.

(Zusammenfassung)

In dem hier besprochenen Werk werden die Erbrechtsverordnung, das deutsche Gesetz zum Internationalen Erbrecht und zur Änderung von Vorschriften zum Erbschein sowie zur Änderung sonstiger Vorschriften, die zur Durchführung der Verordnung unumgänglich sind, kommentiert. Der Rezensent hebt hervor, dass sich das Buch in erster Linie an juristische Praktiker, aber auch an Wissenschaftler wendet. Obwohl jede einzelne Bestimmungen analysiert und kommentiert wird, hält sich der Umfang des Werkes in Grenzen. Dies wurde dadurch möglich, dass sich die Autoren zu Punkten, zu denen es in der Literatur verschiedene Meinungen gibt, unmittelbar für eine davon – meist die herrschende – entschieden haben, wofür sie jeweils eine Begründung geben. Den größten Teil des Werkes umfasst die von Andreas Köhler stammende Kommentierung der Erbrechtsverordnung. Diesbezüglich hebt der Rezensent die in dem Werk enthaltenen hypothetischen Beispiele hervor. Diese seien deshalb notwendig und nützlich, da die Verordnung noch nicht angewandt wird und so entsprechende Praxis fehlt. Abschließend hebt der Rezensent hervor, dass das Werk die neuen Regeln des Internationalen Erbrecht in der EU in qualitativer und systematischer Weise darstellt, weshalb es für Leser, die sich beruflich mit dem Internationalen Erbrecht befassen, ebenso nützlich ist wie für solche, die sich das erste Mal mit ihm auseinandersetzen. Aus diesem Grund ist das Werk auch für das Verbreitungsgebiet der NPR sehr empfehlenswert.

Dr. Stefan Pürner

Prikaz knjige**Benamina Londrc, *Pravni položaj Jevrejske zajednice u BiH od 1918. do 1945. godine***

(Sarajevo 2016, 155 str., ISBN 978-9958-586-10-01)

U okviru diskusija o Bosni i Hercegovini u fokusu se u pravilu nalaze konstitutivni narodi – Bošnjaci, Hrvati i Srbi. Ovo djelo je posvećeno jednoj od brojnih drugih grupa stanovništva, Sefardima koji su emigrirali iz Španije, kao i uz austrougarsku upravu pridošlim Aškenazima i njihovom pravnom položaju. Od pola milenija jevrejske prošlosti u Bosni i Hercegovini autorica je odabrala period od 1918. do 1945. Ovih 27 godina u historiji Jevreja predstavlja izrazito važan period, koji je istovremeno obilježen višestrukim promjenama oblika države.

U uvodnom dijelu čitalac saznaje ponešto i o prethodnoj historiji Jevreja u BiH, pri čemu se cijela knjiga ne ograničava samo na pravo, nego obuhvata i društveni kontekst. Posebna pažnja posvećena je periodu za vrijeme Drugog svjetskog rata. Nakon nastanka države NDH 1941. godine dolazi do ubrzanog provođenja procesa koji je u Njemačkoj već uveliko proveden. Radi se o isključenju Jevreja iz javnog života i fizičkoj eliminaciji. Mnogi propisi iz tog doba čitaju se kao klonovi odgovarajućih njemačkih normi. Dio knjige koji se odnosi na ovaj period nije samo sadržajno od velikog značaja. On nudi i svojevrsne dokaze u vidu faksimila propisa i formulara prema kojima su Jevreji morali obznani svoju imovinu.

Paralele s razvojem u Njemačkoj su očigledne i deprimirajuće. Ipak postoje i razlike. Potpuno isključenje iz javnog života i javne službe doživjelo je privremeni neuspjeh jer se za mnoge pozicije nije odmah pronašla zamjena (str. 84). Za neke Jevreje se spasonosnim pokazao poziv na otpor Komunističke partije iz jula 1941. koji je pružio mogućnost odlaska u dobro organizirani podzemni pokret (str. 85). U ovom periodu je međutim, što autorica izričito naglašava (str. 85), već jedna četvrtina od 4000 sarajevskih Jevreja već bila ubijena ili se nalazila u koncentracionim logorima. Međutim, Jevreji su naišli na podršku ne samo u vlastitim redovima, nego i od strane građana pripadnika drugih vjerskih zajednica. Zahvaljujući ovoj okolnosti 49 osoba iz Bosne i Hercegovine vode se kao pravednici među narodima (str. 105). Upečatljivo je pri tome da je u pogledu spremnosti na pomoć primjetan jaz između gradskih i ruralnih područja. Ukupno 70% bosanskohercegovačkih Jevreja nije preživjelo rat. Ova knjiga je, između ostalog, značajna jer dokumentira mračno poglavlje njemačkog utjecaja na Jugoistočnu Evropu. Bilo bi stoga poželjno kada bi se objavila i na njemačkom jeziku.

Dr. Stefan Pürner

Buchbesprechung**Benamina Londrc, *Pravni položaj Jevrejske zajednice u BiH od 1918. do 1945. godine* (*Rechtliche Situation der jüdischen Gemeinschaft in Bosnien und Herzegowina von 1918 bis 1945*)**

Sarajevo 2016, 155 Seiten, ISBN 978-9958-586-10-01

(Zusammenfassung)

Der Beitrag enthält eine Besprechung des Buches "Rechtliche Situation der jüdischen Gemeinschaft in Bosnien und Herzegowina von 1918 bis 1945", in dem insbesondere die Verfolgung der Juden ab dem Jahr 1941 dargestellt wird. Von diesem Zeitpunkt an wurde der in Deutschland längst erfolgte Ausschluss der Juden aus dem öffentlichen Leben und deren anschließende physische Eliminierung im Zeitraffer nachvollzogen. Viele der damals erlassenen Vorschriften lesen sich wie Klone entsprechender deutscher Normen. Die Parallelen zur Entwicklung in Deutschland sind deshalb offensichtlich. Betont wird, dass dieses Buch ein dunkles Kapitel des deutschen Einflusses in Südosteuropa dokumentiert. Deshalb wäre zu wünschen, so der Rezensent, dass es auch in deutscher Sprache erscheint.

Doc. dr. Darja Softić Kadenić, LL.M. (Graz)

Prikaz knjige**Thomas Seeber, *Das Österreichische Kreditkonsortium (Austrijski kreditni konzorcij)***

Lexis Nexis, Beč, 2016, 144 str.

O konzorcijalnom finansiranju govorimo kada se kreditni instituti udružuju u konzorcij i zajednički nastupaju na strani davaoca kredita. *Terminus technicus* koji je rasprostranjen za ovakav oblik kreditiranja jeste konzorcijalni kredit, odnosno sindicirani kredit¹ (*Konsortialkredit, syndicated loan*), što nije poseban oblik kredita, nego posebna tehnika finansiranja, a konzorcij koji u te svrhe nastaje između banaka naziva se kreditnim konzorcijem. Monografija Thomasa Seebera bavi se kreditnim konzorcijima u Austriji. Kako na našim prostorima ova tehnika finansiranja još uvijek nije zaživjela

¹ Ipak termini konzorcijalni kredit i sindicirani kredit nisu sinonimi u potpunosti. O sindiciranju se govori kada jedna banka prvo preuzme cjelokupni volumen finansiranja na sebe, a onda dijelove potraživanja, a s njima i odgovarajuće dijelove rizika prenosi na druge banke. Tako: M. Picherer, *Sicherungsinstrumente bei Konsortialfinanzierungen von Hypothekenbanken*, (Frankfurt am Main, 2002) str. 25.

u praksi, postoji vrlo oskudan broj publikacija koje se bave ovom problematikom. Pri tome se radi o izrazito kompleksnim pravnim konstrukcijama koje bi za svakog pravnika koji se bavi bankarskim pravom i/ili pravom osiguranja kredita trebale predstavljati istinski izazov.

U prvom dijelu knjige je uvodno predstavljena regulativa velikih kredita s aspekta procjene i kontrole rizika. Drugi dio je posvećen funkcioniranju kreditnih konzorcija u praksi. Ovaj dio počinje predstavljanjem pojedinih podvrsta konzorcijalnih kredita i njihovog razgraničenja od tzv. subparticipacije, a zatim prelazi na važno pitanje strukturiranja i organizacije kreditnog konzorcija s aspekta prava društava. U doktrini se prvenstveno ističu dva koncepta – kvalifikacija konzorcija banaka kao prigodno društvo, konkretnije kao tzv. društvo građanskog prava (*Gesellschaft bürgerlichen Rechts*), što je preovladavajući koncept, te tzv. koncept *Treuhand* ili povjerenički koncept. Pošto je 2015. godine izvršena reforma društva građanskog prava u Austriji, autor se naročito fokusira na posljedice ove reforme na kreditni konzorcij. U nastavku se međutim bavi i *Treuhand*-konceptom, ispitujući da li su ovi koncepti uzajamno isključivi ili, pak, kompatibilni i time i paralelno primjenjivi.

Institut *Treuhand* se uslovno može posmatrati kao svojevrsni pandan angloameričkom trustu u Austriji.² Autor ovu kombinaciju konceptata smatra mogućom i poželjnom, kao i već zastupljenom u praksi, dok organizaciju konzorcija isključivo kao *Treuhand*-odnosa smatra manje poželjnim rješenjem u poređenju s kombinacijom *Treuhand* i društva građanskog prava.

Autor se dalje bavi pojedinim pitanjima važnim za funkcioniranje konzorcija poput upravljanja i zastupanja, reorganizacije, prenosa udjela odnosno promjene članova konzorcija i okončanja. Jedno veće poglavlje je posvećeno i urneku ugovora izrađenog od strane *Loan Market Association* (LMA) i analizi njegovih pojedinih klauzula.

Posljednje poglavlje drugog dijela bavi se praktičnom primjenom pojedinih zahtjeva Uredbe o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije³, razmatrajući kroz prizmu ove uredbe problematiku osiguranja konzorcijalnog kredita. U Austriji, kao što je to slučaj i u dijelu BiH, preciznije u Republici Srpskoj i Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, postoji samo akcesorna hipoteka kao založno pravo na nekretninama. Autor ukratko izlaže mogućnosti zasnivanja osiguranja potraživanja članova konzorcija i upravljanja tim sredstvima osiguranja potraživanja koje su zastupljene u praksi poput solidarnog povjereništva, tzv.

paralel-debt konstrukcije i upotrebe tzv. *Treuhand*-hipoteke, koju u austrijskom pravu cijeni kao neupotrebljivu.

U trećem dijelu autor se bavi pitanjem bankarske tajne, a u četvrtom dijelu otvara još nekoliko važnih pitanja u vezi s formiranjem konzorcija. Tako autor posmatra konzorcij s aspekta prava konkurencije, pitanje odobravanja kredita u koncernu, te na kraju izlaže najvažnija pitanja stečajnog prava.

Ova monografija na izvjestan način praktičarima može poslužiti kao materijal za kratki intenzivni kurs iz ove oblasti, jer na vrlo komprimiran način nudi ujedno i temeljne informacije, kao i produbljena saznanja, a uz to je izrazito praktično orijentirana. Iako se odnosi na područje Austrije, ona je dragocjena i za pravnike iz Bosne i Hercegovine i regiona, ukoliko su vični njemačkom jeziku, s jedne strane, jer je bankarsko pravo u velikoj mjeri pod uticajem evropskog prava s kojim se harmoniziraju i države regiona koje još nisu članice EU, a s druge jer se pravo osiguranja kredita zemalja regiona jako naslanja upravo na austrijsko pravo.

Doc. dr. Darja Softić Kadenić, LL.M. (Graz)

**Buchbesprechung: Thomas Seeber,
Das Österreichische Kreditkonsortium,**

Lexis Nexis, Wien, 2016, 144 Seiten

(Zusammenfassung)

Bei dem Beitrag handelt es sich um die Besprechung des Werks "Das Österreichische Kreditkonsortium", das 2016 bei Lexis Nexis in deutscher Sprache erschienen ist. Interessierte deutsche Leser werden daher auf das Originalwerk verwiesen.

Dr. Stefan Pürner

Prikaz knjige

Maja Kostić-Mandić, Međunarodno privatno pravo,

Pravni fakultet Univerziteta Crne Gore, Podgorica, 2017.

Knjigu o međunarodnom privatnom pravu, koja se prikazuje u ovom prilogu, napisala je Maja Kostić Mandić, redovna profesorica na Pravnom fakultetu Univerziteta u Podgorici. Knjiga je svakako interesantna i za čitaoce iz drugih zemalja, naročito zbog toga što je autorica u svakom poglavlju knjige najpre na opšti način predstavila pravne institute, a zatim ih u posebnim odeljcima obradila u pravu Crne Gore i pravu Evropske unije. Pored toga, postoje odeljci koji ukazuju na situaciju i u drugim pravnim porecima. Dakle, čitalac se može veoma dobro orjentisati u samoj knjizi i jednostavno pratiti tekst.

² Detaljno o austrijskom *Treuhand*: Kastner, *Die Treuhand im österreichischen Recht*, u: Wünsch (Hrsg.), *Festschrift für Hermann Hämmerle*, (Graz 1972) str. 164 i dalje; V. Thurnher: *Grundfragen des Treuhandwesens*, (Wien, 1994).

³ Uredba (EU) br. 575/2013 Evropskog parlamenta i vijeća od 26. lipnja 2013. o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije i investicijska društva i o izmjeni Uredbe (EU) br. 648/2012.

Korišćena literatura je veoma obimna. Ona ne obuhvata samo publikacije iz država bivše Jugoslavije, već i one pisane na nemačkom, engleskom i francuskom jeziku. Kada je reč o radovima iz regiona, nalaze se oni novijeg datuma, ali su citirana i tzv. "klasična dela" kao što je Eisnerov udžbenik Međunarodnog privatnog prava iz pedesetih godina prošlog veka i delo o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži Goldštajna i Trive iz osamdesetih godina prošlog veka. Međunarodni karakter ima i duo koji je recenzirao ovu knjigu. Reč je o Maji Stanivuković, profesorici sa Pravnog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu, i Christi Jessel-Holst, bivšoj saradnici Maks Plank instituta za strano i međunarodno privatno pravo u Hamburgu koja je veoma poznata u regionu.

Knjiga je od velike koristi kako za studente tako i za praktičare. Posebno treba istaći deo sa priložima u kome se ne nalazi samo puni tekst novog crnogorskog Zakona o međunarodnom privatnom pravu iz 2014. godine koji je u knjizi detaljno predstavljen, već i tabela sa bilateralnim konvencijama u različitim pravnim oblastima koje je zaključila Crna Gora.

Štampanje ove knjige je omogućio Otvoreni regionalni fond nemačke Organizacije za međunarodnu saradnju (GIZ). To predstavlja (baš kao i ovaj časopis) još jedan primer kontinuirane podrške razvoju prava u regionu koju pruža Nemačka putem svojih organizacija kao što su GIZ i IRZ.

Dr. Stefan Pürner

Buchbesprechung: Maja Kostić-Mandić
Međunarodno privatno pravo
(Internationales Privatrecht)

Pravni fakultet Univerziteta Crne Gore, Podgorica, 2017.

(Zusammenfassung)

Der Rezensent hebt hervor, dass das Werk für Leser aus allen Staaten der Region von Interesse ist. Die sinnvolle Gliederung erlaubt es, leicht zwischen allgemeinen Ausführungen, solchen zum Recht Montenegros und solchen zu dem im Recht der Europäischen Union zu unterscheiden.

Gewürdigt wird auch, dass nicht nur Publikationen aus den verschiedenen Staaten des ehemaligen Jugoslawiens, sondern auch solche in deutscher, englischer und französischer Sprache ausgewertet wurden und dass sich im Anhang auch eine Tabelle mit den von Montenegro abgeschlossenen bilateralen Abkommen zu verschiedenen Rechtsgebieten findet. Abschließend wird hervorgehoben, dass der Druck dieses Werkes durch die Unterstützung des Offenen Regionalfonds der Deutschen Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) ermöglicht wurde. Damit stellt das Buch, ebenso wie die vorliegende Zeitschrift, auch ein Beispiel für die kontinuierliche Unterstützung der Rechtsentwicklung in der Region seitens Deutschland und durch deutsche Organisationen wie der GIZ und der IRZ dar.

Izveštaj sa regionalnog seminara: "Uvod u nemačko pravo"

od 25. do 27. novembra 2016. godine, Beograd

Petar Brudar

U organizaciji Nemačke fondacije za međunarodnu pravnu saradnju (IRZ) i Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu u periodu od 25. do 27. novembra 2016. godine održan je regionalni seminar "Uvod u nemačko pravo". Seminar je bio dobro posećen, učestvovalo je preko 60 studenata osnovnih, master i doktorskih studija Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu, Pravnog fakulteta Univerziteta u Tuzli i Pravnog fakulteta Univerziteta u Skoplju, čime se pokazalo da među studentima regiona vlada izuzetno interesovanje za nemački pravni sistem i nemačko pravo.

Seminar je otvorio dr Štefan Pirner, šef odseka IRZ-a za Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju, Crnu Goru i Srbiju koji je kao ciljeve seminara naveo upoznavanje učesnika sa osnovama nemačkog prava i uređenjem nemačkog pravosuđa, kao i upoređivanje nekih razlika između nemačkog prava, sa jedne strane, i prava država iz kojih dolaze studenti učesnici seminara, sa druge strane. Dr Pirner je poručio učesnicima da budu otvoreni ka pravnim porecima drugih zemalja jer je to preduslov za napredak. Istakao je da se analizom nekog stranog prava, u ovom slučaju nemačkog, mogu sagledati prednosti tog prava i neka dobra rešenja primeniti u pravni sistem svoje zemlje. Naveo je, takođe, da se iz nemačkog iskustva može mnogo naučiti o harmonizaciji domaćeg prava sa pravom Evropske unije, što je veoma važno za dalji postupak evrointegracija svih zemalja regije.

Učesnicima se obratio i stalni zamenik ambasadora Savezne Republike Nemačke u Srbiji gospodin Aleksander Jung, koji je istakao dobru volju nemačke države da podrži svakoga ko želi da se usavršava u pogledu nemačkog prava, kulture ili jezika.

Nakon uvodnih obraćanja počeo je radni deo seminara. Prvo predavanje na temu "Edukacija pravnika u Nemačkoj – put ka pravosudnom ispitu (Volljurist)" održala je Dragana Radisavljević, menadžer projekta IRZ-a za Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju, Crnu Goru i Srbiju. Ona je izlagala o tome kako izgledaju studije prava u Nemačkoj, o prvom i drugom državnom ispitu i o mogućnostima pravnika u pogledu izbora zaposlenja. S obzirom na to da se nemački pravnički obrazovni sistem umnogome

razlikuje od obrazovnih sistema u kojima se učesnici seminara obrazuju, predavanje je bilo veoma značajno, o čemu svedoče brojna pitanja i živa diskusija koja je usledila nakon predavanja. Učesnicima je bilo korisno što su saznali da nemački studenti tokom studiranja imaju mnogo više praktičnog rada nego studenti u regionu, a posebno ih je zanimalo i upoređivanje prvog i drugog državnog ispita u Nemačkoj sa pravosudnim ispitom u zemljama regiona.

Drugo predavanje, na temu "Osnove nemačkog krivičnog i krivičnog procesnog prava", održao je prof. dr Milan Škulić sa Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Izlaganje je započeo napomenama o izvorima i strukturi nemačkog krivičnog prava, zatim je govorio o pojmu *schuldfähig*, kao preciznijem terminološkom rešenju od našeg zakonskog pojma *uračunljivost*. Deo svog izlaganja posvetio je pitanju koje izaziva veliku pažnju u nemačkoj krivičnopravnoj teoriji i praksi, reč je naime o pitanju saizvršilaštva (*Täterschaft*), a posebno problemu posrednog izvršioca (*mittelbarer Täter*) u deliktima počinjenim u nekadašnjoj Demokratskoj Republici Nemačkoj (DDR). Radi se o krivičnim delima učinjenim od strane pripadnika pogranične vojske DDR koji su imali naredbu da pucaju na svakoga ko pokuša ilegalno da pređe državnu granicu (*Schießbefehl*). U delu predavanja posvećenom krivičnom procesnom pravu profesor Škulić je naveo da se nemački krivični postupak dosledno oslanja na evrokontinentalnu pravnu tradiciju i kritikovao je srpski Zakon o krivičnom postupku koji sadrži previše rešenja preuzetih iz anglosaksonskog, adverzijalnog, krivičnog postupka koja u praksi nemaju dobru primenu iz razloga što nisu u skladu sa osnovama našeg pravnog poretka. Dalje, upozorio je na opasnosti do kojih može dovesti olaka primena stranih pravnih transplanata navodeći primer makedonskog Krivičnog zakona koji sadrži pravila o kvantifikaciji prilikom odmeravanja kazne koja su preuzeta iz američkog krivičnog zakonodavstva. Takva pravila bitno ograničavaju načelo slobode sudijskog uverenja pa se u praksi dešavaju apsurdne situacije da učinioi lakših krivičnih dela dobijaju strože kazne od učinilaca težih krivičnih dela. Na kraju, profesor Škulić se osvrnuo na političkopravno aktuelno pitanje nasilja u porodici, iznevši jedan, za učesnike konferencije, provokativan podatak, da u nemačkom pravu uopšte ne postoji krivično delo nasilja u porodici, jer je svaki oblik nasilja inkriminisan kroz radnju nekog drugog krivičnog dela. Podvukao je *ultima ratio* karakter krivičnog prava, u smislu da na sociološke i kriminološke probleme, kao što je nasilje u porodici, treba prvo reagovati drugim sredstvima. Posle predavanja usledila su brojna pitanja studenata, ali zbog vremenskog ograničenja nije bilo mogućnosti da se na sva pitanja odgovori.

Nakon pauze za ručak usledilo je treće predavanje "Uvod u nemačko stvarno pravo (odabrane tačke)" prof. dr Miloša Živkovića sa Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Tokom predavanja profesor Živković obradio je tri teme: 1) pojam nepokretnosti, 2) načelo apstrakcije

i 3) specifično akcesorno pravo obezbeđenja. Prvi deo predavanja posvetio je pojmu nepokretnosti. Velika razlika između prava zemalja Zapadnog Balkana i Nemačke je ta što u nemačkom pravu uopšte ne postoji pojam nepokretnosti već se kao ekvivalent koristi pojam parče zemlje (*Grundstück*). Sledeća razlika je što u nemačkom pravu važi načelo jedinstva nepokretnosti, kao i u pravu Bosne i Hercegovine, dok je u srpskom i makedonskom pravu taj koncept napušten, pa su zemljište i građevine na zemljištu podvrgnuti različitim pravnim režimima. Ovo ima za posledicu niži stepen pravne sigurnosti u srpskom i makedonskom pravu nego u nemačkom i pravu BiH. Drugi deo predavanja bio je posvećen načelu apstrakcije koje je osobenost nemačkog prava, pa je, stoga, studentima iz regiona teško razumljivo. Naime, u pravima zemalja regiona važi pravilo da je za prenos svojine potrebno postojanje stvarnopravnog ugovora (*iustus titulus*) i akta predaje (*modus acquerendi*). U nemačkom pravu se, međutim, smatra da je i akt predaje ugovor i to ugovor koji ima nezavisnu pravnu sudbinu od stvarnopravnog ugovora. Činjenica da se i akt predaje može smatrati ugovorom, podstakla je učesnike na razmišljanje pa su usledila brojna pitanja vezana za ovu temu. Poslednji deo predavanja profesor Živković posvetio je neakcesornom založnom pravu na nepokretnostima kao pravu vučenja.

Četvrto i poslednje predavanje prvog dana seminara održao je prof. dr Slavko Đorđević sa Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu na temu, "Uvod u nemački Građanski zakonik sa fokusom na obligacionom pravu". Predavanje je započeo pričom o strukturi nemačkog Građanskog zakonika (*Bürgerliches Gesetzbuch - BGB*) i o njegovih pet knjiga. Zatim je govorio o osnovama BGB-a kao što su autonomija volje, socijalna pravda, pravna sigurnost itd. Nastavio je sa vrstama tumačenja, a posebno o uticaju nemačkog ustava (*Grundgesetz*) na tumačenje građanskog zakonika. Govorio je i o razlici između *Verfügungsgeschäfte* i *Verpflichtungsgeschäfte*, odnosno razlici između pravnih poslova kojima se raspolaze imovinom i pravnih poslova kojima se konstituiše obaveza na jednoj ili drugoj ugovornoj strani. U drugom delu predavanja profesor Đorđević stavio je akcenat na nemačko obligaciono pravo. Na primerima je pokazao studentima koja su praktična dejstva načela apstrakcije, o čemu su polaznici imali priliku da nauče na prethodnom predavanju. Praktični primeri podstakli su živu diskusiju među studentima, koja je, međutim, zbog isteka predviđenog vremena prekinuta, čime je prvi radni dan bio završen.

Drugi dan seminara bio je podeljen na dva dela. U prvom delu, predavanja su imali prof. dr Zlatan Meškić i prof. dr Aleksandar Spasov. Prvo predavanje bilo je na temu "Uticaj evropskog prava na nemačko pravo" prof. dr Zlatana Meškića sa Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici. Profesor Meškić nastojao je da objasni uticaj evropskog na nemačko pravo na primeru zaštite od negativnih opštih

uslova poslovanja. Razlog zbog kojeg je odlučio da se fokusira baš na opšte uslove poslovanja, jeste njihova česta primena u pravnom prometu. Kao najznačajniji izvor u ovoj oblasti naveo je Direktivu 93/13/EEZ Saveta Evropske ekonomske zajednice koja je nakon implementacije u nemačko pravo postala sastavni deo BGB-a (§ 305–§ 310). U ovim članovima sadržana je trostruka kontrola opštih uslova poslovanja. Prvi stepen kontrole je ispitivanje da li opšti uslovi poslovanja uopšte obavezuju ugovorne strane (*Einbeziehungskontrolle*). Ovaj vid kontrole ostvaruje se ispitivanjem postojanja volje ugovornih strana za primenom opštih uslova poslovanja. Volja neće postojati, ako nije bilo mogućnosti za obe ugovorne strane da se upoznaju sa sadržinom opštih uslova poslovanja. Kako bi se ovaj uslov ispunio, opšti uslovi poslovanja će redovno biti naznačeni na ugovoru, ako se ugovor zaključuje pisanim putem. Izuzetak postoji ukoliko je to neproporcionalno teško, a profesor Meškić je, kao primer, naveo kupovinu na automatu karata za podzemnu železnicu. S obzirom na veličinu karte, nije moguće da ona sadrži opšte uslove poslovanja odštampane na njoj. Uslov mogućnosti upoznavanja će, međutim, biti ispunjen tako što su opšti uslovi poslovanja nalepljeni na automat za prodaju karata. Drugi stepen kontrole jeste kontrola sadržaja opštih uslova poslovanja (*Inhaltskontrolle*). Ona se sprovodi nakon što je ugovor zaključen, ali je ništav jer je suprotan opštim načelima BGB-a. Konačno, treći stepen kontrole sastoji se u tome što, ukoliko je nešto u opštim uslovima poslovanja nejasno napisano, tumači se na štetu onoga ko ih je sastavio (*Transparents kontrolle*). Profesor Meškić je predavanje završio izlaganjem o iznenađujućim klauzulama. Naveo je, naime, da su u BGB-u sadržane dve liste iznenađujućih klauzula. Jedna lista sadrži klauzule koje su izričito ništave, a druga lista sadrži klauzule koje su takođe ništave, izuzev u slučaju da su dozvoljena odstupanja od zakonskih propisa.

Naredno predavanje održao je prof. dr Aleksandar Spasov sa Pravnog fakulteta “Justinijan I” Univerziteta “Sv. Kiril i Metodije” u Skoplju na temu “Suočavanje sa nacističkom nepravdom u Nemačkoj”. Profesor Spasov je predavanje podelio u tri dela. Prvi deo posvetio je pojmu nacionalsocijalizma i kratkoj istoriji nacionalsocijalizma, gde je ukratko pričao o korenima nacionalsocijalizma i dolasku nacista na vlast i okolnostima koje su tome doprinele. U drugom, centralnom, delu predavanja bavio se odnosom nacionalsocijalizma i prava. Rekao je da je Treći rajh bio pravna država, svi ključni zakoni koji su i danas na snazi, kao na primer BGB ili Krivični zakon (StGB), važili su i za vreme nacista samo su tumačeni na tako ekstenzivan način da je pravo u primeni postalo nepravo. U trećem delu predavanja govorio je o nemačkom suočavanju sa vlastitom istorijom nepravde nakon 1945. godine, koja se može podeliti u tri etape. Prva etapa je trajala do 1960-ih godina prošlog veka i karakteriše je ćutanje o događajima iz prošlosti. Druga etapa nastupa krajem 1960-ih godina na inicijativu mlađih generacija da se otkrije sve o zločinima

iz prošlosti. Treća etapa, koja traje i danas, sastoji se u pronalazenju i razvijanju mehanizama za neponavljanje. Na kraju, profesor Spasov upozorio je da nacizam nije pojava koja karakteriše isključivo nemački narod, već se može dogoditi svakom narodu te je uvek potrebna opreznost društva prema odnosu prava i pravde.

Ovim je bio završen prvi deo drugog dana i deo seminara koji se odnosi na predavanja. U drugom delu dana studenti su se podelili u radionice. Mogli su da biraju između četiri radionice, shodno svojim interesovanjima. Prva radionica bila je vezana za krivično pravo, a koordinator je bio prof. dr Milan Škulić. Druga je bila vezana za parnično pravo, a koordinatori su bili prof. dr Slavko Đorđević i prof. dr Miloš Živković. Treća radionica bila je vezana za evropsko pravo (koordinator prof. dr Zlatan Meškić) i četvrta za nacističku nepravdu i suočavanje sa njom (koordinatori prof. dr Aleksandar Spasov i dr Štefan Pirner). U okviru svake radionice studenti su rešavali praktične slučajeve i zadatke vezane za teme o kojima su prethodno slušali na predavanjima. Studenti su intenzivno i aktivno učestvovali u radionicama.

Treći i poslednji dan seminara bio je posvećen čitanju izveštaja o radu svake radionice. Izveštaje je prezentovalo po nekoliko studenata predstavnika svake radionice. U izveštajima su ukratko opisali cilj radionice i zadatke koje su rešavali. Prvo su izveštaj prezentovali predstavnici radionice za krivično pravo. Njihov zadatak bio je da analiziraju izmene i dopune srpskog Krivičnog zakonika u pogledu određenih krivičnih dela. Izmene i dopune se sastoje u preciziranju već postojećih krivičnih dela, kao na primer silovanja i uvođenja nekih novih krivičnih dela u cilju usaglašavanja sa međunarodnim standardima. Pošto navedene izmene već duže vreme postoje u nemačkom pravu, analizirali su nemačku praksu u vezi sa ovim pitanjem. Učesnici radionice građanskog prava rešavali su tri slučaja iz oblasti obligacionog i stvarnog prava, ali na način na koji bi to uradili studenti u Nemačkoj. Prvo su pronašli odgovarajuće odredbe BGB-a, raščlanili ih na sastavne elemente i zaključivanjem, na osnovu pravnih silogizama, primenili ih na zadate slučajeve. U radionici iz evropskog prava studenti su prvo analizirali različite klauzule iz opštih uslova poslovanja, tako što su učili da prepoznaju nedopuštene klauzule ispitujući da li su jasne, iznenađujuće ili poštene. Nakon toga su stečeno znanje primenili na rešavanje jednog praktičnog slučaja. Radionica iz suočavanja sa nacističkom prošlošću jedina je koja se nije bavila pozitivnim pravom, međutim, tema radionice je u Nemačkoj prilično aktuelna, a značajna je jer se može povući paralela sa suočavanjem sa prošlošću zemalja regiona. Studenti su na radionici rešavali slučajeve koji su stvarno postojali u vreme nacističke vlasti i analizirali su kako tumačenjem normi BGB-a i nemačkog Građanskog procesnog zakona pravo može postati nepravo.

Nakon prezentacije izveštaja iscrpljena je agenda seminara, a u završnoj reči dr Pirner je zahvalio svim

učesnicima na interesovanju i aktivnom radu. Ocenio je da su ciljevi seminara ostvareni i iskazao je zadovoljstvo što je učinjen veliki korak ka uspostavljanju prakse redovnog održavanja seminara slične sadržine. Naime, nakon prošlogodišnjeg seminara iz nemačkog prava u Skoplju, seminar u Beogradu predstavlja potvrdu dobre tradicije i najavio je da će se i narednih godina održavati slični seminari za studente zemalja regiona.

Posle svega, kao učesnik seminara mogu reći da ne samo što sam tokom njegovog trajanja mnogo naučio o nemačkom pravu, već sam razvio jedan novi pristup rešavanju problema. Stekao sam uvid kako nemački pravници pristupaju rešavanju slučaja što će mi, verujem, biti od izuzetnog značaja u budućoj karijeri. Naročito bih pohvalio interaktivni karakter seminara, oličen u radionicama. Bila je to izuzetna prilika za razmenu mišljenja i dublju analizu pitanja od posebnog značaja za pravni poredak.

Petar Brudar

Bericht über das Regionalseminar "Einführung in das deutsche Recht"

vom 25. bis 27. November 2016 in Belgrad

(Zusammenfassung)

Der Beitrag berichtet über ein Regionalseminar, das die Juristische Fakultät der Universität in Belgrad und Deutsche Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit (IRZ) gemeinsam veranstalteten. An dem Seminar nahmen über 60 Jurastudenten aus Belgrad, Kragujevac, Skopje und Zenica teil. Ziel des Seminars war es, die Studenten mit den Grundlagen des deutschen Rechts im Bereich des Straf- und Strafprozessrechtes sowie des Sachen- und Schuldrechtes vertraut zu machen. Weiter waren der Einfluss des Rechtes der EU auf das deutsche Recht sowie die Bewältigung des Unrechts zur Zeit des Nationalsozialismus in Deutschland Thema.

Das Seminar war in zwei Teile geteilt. Im ersten Teil erhielten Professoren der juristischen Fakultät in Belgrad, Kragujevac, Skopje und Zenica Vorlesungen zu den genannten Themen. Im zweiten, interaktiven Teil, teilten sich die Studenten in vier Workshops auf, in denen sie praktische Aufgaben, die mit den Themen der Vorlesung in Zusammenhang standen, lösten.

Praksa za mlade advokate u organizaciji Nemačke fondacije za međunarodnu pravnu saradnju (IRZ) – Prilika koju ne smete propustiti

Miloš Kuzman, M.A., LL. M.*

Teško je pisati o mojim iskustvima sa stručne prakse za advokate koji se pretežno bave privrednim i ugovornim pravom iz zemalja južne, srednje i istočne Evrope koje je organizovao IRZ. Iskustava je toliko mnogo, a format ovog rada je premali da iskaže sve ono što sam u toku boravka na programu iskusio. Najbolje je početi hronološkim redom.

Prvi susreti sa Programom

U januaru 2016. godine na zvaničnoj internet prezentaciji Advokatske komore Srbije ugledao sam poziv mladim advokatima do 35 godina starosti da se prijave na učešće u programu prakse za mlade advokate koji organizuje IRZ zajedno sa Federalnom advokatskom komorom Nemačke (BRAK) i Nemačkim federalnim udruženjem advokata (DAV). Poziv je bio namenjen advokatima sa tečnim znanjem nemačkog jezika, i pored programa predavanja o osnovama nemačkog prava predviđao je i jednomesečnu praksu u nekoj od mnogobrojnih nemačkih advokatskih kancelarija. Kako sam ispunjavao formalne uslove za prijavu na konkurs, prijavio sam se i nakon nepuna dva meseca dobio odgovor od tada nepoznate gospođe Andree Vitzthum kojim me poziva da uzmem učešće u ovom programu. Nakon nekoliko dana ponudu sam prihvatio, no ostalo je još nekoliko formalnih uslova koji je trebalo da budu ispunjeni do samog odlaska u Nemačku. Jedan od njih bio je i odabir advokatske kancelarije u kojoj ću obavljati praksu, a koji sam nakon iskazivanja svojih preferencija u pogledu pravne oblasti kojom bih se bavio na praksi prepustio IRZ-u. Nakon dva meseca stigao je odgovor, praksu ću obavljati u advokatskoj kancelariji Sernetz Schäfer u Dizeldorfu, jednoj od pionirskih advokatskih kancelarija u Nemačkoj u oblasti finansijskog prava, oblasti prava kojom se i sam bavim. Tada je samo preostala kupovina avionske karte, pakovanje kofera i željno iščekivanje otpočinjanja Programa u avgustu.

Konigsvinter

Prvi deo Programa trajao je desetak dana i sastojao se od serija predavanja nemačkih advokata, profesora i pravnika o osnovama nemačkog privrednog i ugovornog prava. Odvijao se u konferencijskom centru koji se nalazi u Konigsvinteru, maloj varošici nedaleko od Bona koja leži na

^{1*} Autor je stručnjak za pravo energetike u NIS Gazprom NEFT-u. U vreme boravka na programu bio je advokat u Beogradu i predstavnik Advokatske komora Srbije za EU integracije.

reci Rajni u brdovitom predelu koji se naziva *Siebengebirge* (sedam brežuljaka). Prvi kontakt sa Konigsvinterom doneo mi je nova poznanstva, kako sa zaposlenima u IRZ-u tako i sa učesnicima Programa. Pored gospođe Vitzthum koju sam konačno imao prilike i uživo da upoznam, dočekala nas je i gospođa Nita Jorjoliani koja nas je zajedno sa gospođom Vitzthum pratila kroz ceo Program. Na interaktivnim predavanjima koja su usledila, učesnici su imali mogućnost da kroz sagledavanje zakonskih rešenja u nemačkom pravu daju uporedne komentare o sličnim rešenjima u njihovim domaćim pravima i razmene dragocena praktična iskustva. Pored predavanja koja su se odvijala svakodnevno od ranog jutra do kasnih popodnevničkih časova, u organizaciji IRZ-a svi učesnici, a među njima i ja, imali su prilike da idu na jednodnevnu vikend ekskurziju u Keln, gde smo svi dodatno osnažili međusobne kontakte i razmenjivali iskustva o samom Programu i pratećim aktivnostima. Nešto manje od dvadeset učesnika programa došlo je iz mnogobrojnih evropskih zemalja: Jermenije, Gruzije, Rusije, Ukrajine, Turske, Bugarske, Moldavije, Rumunije, Mađarske, Češke, Slovačke i Srbije. Svakodnevno smo nakon predavanja organizovali zajedničke izlete do obližnjih mesta, kao i do zamaka Drachenfels i Petersberg u neposrednoj blizini. Nakon ovih izleta sledila su neizostavna noćna druženja gde smo se međusobno upoznavali uz istovremenu razmenu stručnih iskustava iz država iz kojih smo dolazili. Nakon desetak dana došlo je vreme rastanka i odlaska na praksu, sa vrednim stručnim knjigama koje smo dobili na poklon od strane IRZ-a, uz nestrpljivo čekanje da se nakon okončane prakse opet susretnemo.

Odlazak na praksu

Dolazak u Dizeldorf značio je početak drugog dela Programa. Imao sam sreće da sa još dvoje kolega sa Programa obavljam praksu u Dizeldorfu i da jedni drugima budemo neposredna podrška u novom gradu. IRZ nam je obezbedio smeštaj i džeparac za mesec dana prakse, kao i dolazne i povratne karte do mesta prakse, na nama je samo bilo da stičemo nova iskustva. Kancelarija u kojoj sam obavljao praksu bila je smeštena u samom centru grada, na korak od glavnog trga. Dočekale su me ljubazne kolege koje su izrazile spremnost da mi izađu u susret u svakom trenutku boravka u njihovoj kancelariji. Moji tipičan dan u kancelariji sastojao se u izvršavanju dnevnih zadataka najrazličitije vrste, od pomaganja u pisanju pravnih mišljenja do pomoći u istraživanju rešenja nekog konkretnog problema koji se u tom trenutku nalazio pred advokatima. Tematika zadataka se u velikoj meri ticala pravnih oblasti kojima se ja neposredno bavim u svojoj državi, što je meni lično bilo veoma značajno za sticanje novih perspektiva o pravnim pitanjima s kojima sam već dolazio u dodir. Iskustva drugih učesnika Programa koji su svoje prakse obavljali od krajnjeg severa do krajnjeg juga Nemačke su takođe bila pozitivna, uključeni u svakodnevne

poslove advokatskih kancelarija primenjivali su praktična znanja stečena u svojim zemljama i sticali nova. Pored rada u advokatskim kancelarijama, učesnici Programa su se međusobno posećivali i zajedno provodili vikende koristeći jedinstvenu priliku da upoznaju mahom velike nemačke gradove. Nakon završetka praksi svi učesnici su sastavili izveštaj o svojim iskustvima na praksi, spakovali kofere i uputili se nazad u Konigsvinter.

Povratak u Konigsvinter

Ponovni susret trajao je ukupno tri dana i imao je svoj formalni i neformalni deo. U toku formalnog dela učesnici su govorili o svojim iskustvima sa praksi kao i o utiscima sa celokupnog Programa. Prilika je iskorišćena i da se učesnici dogovore o budućim oblicima zajedničke saradnje sa IRZ-om, gde je početni korak predstavljao registrovanje na IRZ-ov portal ranijih učesnika istog programa. Komentari svih učesnika bili su pozitivni, a kao jednu od najvažnijih prednosti Programa učesnici su istakli sticanje novih kontakata među kolegama advokatima iz drugih evropskih zemalja. To se najbolje videlo iz neformalnog dela završnog seminara u kome se druženje završavalo do kasno u noć. Završni seminar uključivao je i jednodnevni izlet u Bon, te poslednju zajedničku večeru u tradicionalnoj nemačkoj krčmi. Dan odlaska kući bio je prepun čvrstih obećanja učesnika da će se ubrzo ponovo sresti i nastaviti zajedničko druženje, te je dogovor bio da se ne opraštamo jer ponovan susret ubrzo sledi.

Umesto zaključka

Nekoliko meseci nakon Programa komunikacija među učesnicima Programa ne jenjava. Naprotiv, dogovaramo se da zimske praznike provedemo zajedno na lokaciji oko koje se dogovorimo. Takođe, neki od učesnika su se već neformalno sretali van granica svojih država. Sve ovo govori da je jedan veliki cilj koji je IRZ želeo da ostvari i ostvaren, mladi advokati iz južne, srednje i istočne Evrope su se međusobno povezali i zajedno, uz nova znanja koja su stekli na Programu, stvaraju novu sliku evropske advokature koja ne samo da govori nemački jezik već razvija svoju pravnu praksu u koju su utkane osnove i praksa nemačkog privrednog i ugovornog prava.

Miloš Kuzman, M.A., LL. M.

Hospitationsprogramm für junge Rechtsanwälte, organisiert von der Deutschen Stiftung für Internationale Rechtliche Zusammenarbeit (IRZ) – Eine Gelegenheit, die Sie nicht verpassen dürfen

(Zusammenfassung)

Der Beitrag enthält einen Bericht über das von der IRZ in Zusammenarbeit mit der Bundesrechtsanwaltskammer (BRAK) und dem Deutschen Anwaltverein (DAV) veranstaltete Hospitationsprogramm für junge Rechtsanwälte, an dem der Autor vom 22. August 2016 bis zum 1. Oktober 2016 teilnahm.

Es wird betont, dass die Hospitanten aufgrund ihrer fachlichen und sprachlichen Kompetenzen ausgewählt werden. Weiter wird ausgeführt, dass sie die Möglichkeit erhalten, einen Monat in Anwaltskanzleien in Deutschland zu praktizieren. Dies bietet ihnen die Gelegenheit, neues Wissen und neue Erfahrungen zu sammeln und zugleich Kollegen aus anderen europäischen Ländern zu treffen. Abschließend betont der Autor, dass das Programm einen sehr großen Lerneffekt hat und dass die Teilnehmer auch viele neue Kontakte knüpfen können.

Mr. Mirela Rožajac-Zulčić

Utjecaj njemačke pravne tradicije na pravne biblioteke i bibliotečke fondove i razmjena iskustava u umrežavanju biblioteka

Mostar, 15–16. septembar/rujan 2016. godine

Pravni bibliotekari Bosne i Hercegovine uistinu rijetko imaju priliku učestvovati na konferencijama i okruglim stolovima koji tematiziraju specifičnost rada, usluga i fondova pravnih biblioteka. Razloga za to je mnogo, postojeća udruženja bibliotekara i informacijskih stručnjaka u Bosni i Hercegovini te malobrojne konferencije koje se organiziraju jednom godišnje najvećim dijelom tematiziraju izazove koji se primarno tiču nacionalnih, univerzitetskih, javnih i visokoškolskih biblioteka. Specifičnosti pravnih biblioteka, bilo da je riječ o specijalnim ili visokoškolskim, nisu u prvom planu ovih događaja.

To suočava bosanskohercegovačke pravne bibliotekare sa izazovom udruživanja na međunarodnom nivou (npr. u okviru Pravne sekcije Međunarodne federacije bibliotečkih udruženja i institucija ili Međunarodne asocijacije pravnih biblioteka) i regionalno. Upravo zahvaljujući jednom regionalnom udruženju – Društvu bibliotekara pravnih i srodnih biblioteka Jugoistočne Evrope (SEALL) i Njemačkoj fondaciji za međunarodnu pravnu saradnju (IRZ) na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Mostaru je 15–16. septembra 2016. godine održana konferencija “Utjecaj njemačke pravne tradicije na pravne biblioteke i bibliotečke fondove i razmjena iskustava u umrežavanju biblioteka”. Suorganizatori konferencije bili su Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru i Fondacija “Kemal Bakaršić”. Uz konferenciju je organiziran i Okrugli sto “Saradnja između pravnih i srodnih biblioteka regiona” kojim je pokriven čitav niz važnih tema kako kroz izlaganja govornika, tako i kroz pitanja i komentare ostalih učesnika konferencije. Istom prilikom predstavljena je i knjiga

“Knjige i periodične publikacije objavljene tokom Prvog svetskog rata na Krfu, u Solunu i Bizerti” Svetlane Mirčov, višegodišnje voditeljice Biblioteke Pravnog fakulteta u Beogradu.

Zadovoljstvo je istaći da je uvodničar bio prof. dr. Holger Knudsen, dugogodišnji voditelj Biblioteke Max Planck instituta za komparativno i međunarodno privatno pravo u Hamburgu, dugogodišnji predsjednik i član Međunarodne asocijacije pravnih biblioteka, te predsjednik Pravne sekcije Međunarodne federacije bibliotečkih udruženja. Izlaganje prof. dr. Knudsena dotaklo je fundamentalne teme i pitanja umrežavanja biblioteka u globalnom kontekstu. To su pitanja koja tematiziraju neophodnost profesionalnog udruživanja, cjeloživotnog profesionalnog razvoja bibliotekara i nužnost multikulturalnosti biblioteka u savremenom dobu. Ovaj je obuhvatni uvod bio veoma poticajan za izlaganja koja su slijedila: “Značenje i korištenje njemačkih pravnih baza podataka u znanstvenoistraživačkom radu nastavnika Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci” Dejana Golenko s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci; “Upotreba njemačkog prava na ovim prostorima” Helene Devetak, odvjetnice iz Slovenije; “Depozitni fond njemačkih službenih publikacija u Biblioteci Pravnog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu” Radmile Dabanović s Pravnog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu; “Njemačka čitaonica na Pravnom fakultetu u Sarajevu i dopunski studij njemačkog prava” Mirele Rožajac-Zulčić i Ivane Teronić Oruč s Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu; “Njemački pravni izvori u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu” Blaženke Peradenić-Kotur iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, a Edita Bačić govorila je o “Centru za njemačko, hrvatsko, evropsko i komparativno pravo na Pravnom fakultetu u Splitu”, koji je osnovan je radi posredovanja saznanja i informacija o njemačkom, evropskom i komparativnom pravu za studente i pravne stručnjake na području prava i privrede u Hrvatskoj, te o hrvatskom i pravu zemalja jugoistočne Evrope za njemačke studente i pravne stručnjake.

Iz Univerzitetske biblioteke “Svetozar Marković” u Beogradu došao je veći broj izlagača, pa su prezentirani radovi Vesne Šujice, Maje Đorđević i Miroslava Đukića “Nemački doktoranti prava iz Srbije s kraja 19. veka”; Vere Petrović, Jovanke Poljak i Olivera Ivanove “Časopisi na njemačkom jeziku u fondu Univerzitetske biblioteke “Svetozar Marković” i Tatjane Brzulović-Stanisavljević “Austrijska biblioteka u Beogradu”. Čak i iz samih naslova ovih izlaganja jasno je da su autori kroz prizmu zbirki, odnosno jednog dijela zbirki, pravnih na njemačkom jeziku, problematizirali pitanje korištenja i korisničkih profila, vrste građe i načina deponovanja, izgradnje fonda te edukacije iz njemačkog prava.

Odakle regionalnim pravnim bibliotekama izvori na njemačkom jeziku? Zašto je za njima vladao interes kako ranije tako i sada? Ko su korisnici tih izvora i koja vrsta

izvora im je najznačajnija? Nesumnjivo je da komparativni metod u izučavanju određenih pravnih problema stvara potrebu za publikacijama iz njemačkog prava, a podjednako aktuelno pitanje evropskih integracija i pravne harmonizacije ovu potrebu dodatno produbljuje. Biblioteke su tu da prate potrebe korisnika i da na njih, danas sve više svojim uslugama, ali i fondovima, odgovaraju. Na kraju, debatirajući o svim navedenim temama, vratili smo se na početak – na pitanje umrežavanja i saradnje u cilju profesionalnog razvoja bibliotekara i zadovoljstva korisnika. Da ovakve profesionalne potrebe nisu bile prepoznate, ne bi bilo ni Društva bibliotekara pravnih i srodnih biblioteka Jugoistočne Evrope koje je upravo kroz saradnju s organizacijama i institucijama s kojima dijeli zajedničke interese, poput Njemačke fondacije za međunarodnu pravnu saradnju, uspjelo organizirati konferenciju u Mostaru pomjerajući prepreke s kojima se suočavaju bosanskohercegovački pravni bibliotekari kada je riječ o profesionalnom napredovanju.

Mag. Mirela Rožajac-Zulčić

Der Einfluss der deutschen Rechtstradition auf Rechtsbibliotheken und Bibliotheksfonds sowie der Erfahrungsaustausch bei der Vernetzung von Bibliotheken

(Zusammenfassung)

Der Beitrag enthält einen Bericht über die Konferenz "Der Einfluss der deutschen Rechtstradition auf Rechtsbibliotheken und Bibliotheksfonds sowie der Erfahrungsaustausch bei der Vernetzung von Bibliotheken". Die Konferenz fand am 15.-16. 9. 2016 an der Rechtsfakultät der Universität in Mostar statt und wurde seitens des Vereines der Bibliothekare rechtlicher und verwandter Bibliotheken Südosteuropas (SEALL) und der IRZ organisiert. Mitveranstalter waren auch die Juristische Fakultät der Universität Mostar und die Kemal Bakarsic Stiftung. Zusätzlich zur Konferenz fand ein runder Tisch zum Thema "Die Zusammenarbeit zwischen rechtswissenschaftlichen und verwandten Bibliotheken in der Region" statt.

Poziv za dostavljanje radova

Nova pravna revija: časopis za domaće, njemačko i evropsko pravo je pravni časopis osnovan od strane njemačke Fondacije za međunarodnu pravnu saradnju (IRZ-Stiftung) i Njemačko-bosanskohercegovačkog udruženja pravnika (DBHJV).

Namjera pokretača ovog časopisa je da stvore forum za objavljivanje naučnih priloga i informativnih prikaza iz prava zemalja regiona, njemačkog i evropskog prava.

Naročito su poželjni naučni prilozi za sljedeće rubrike:

- Članci
- Aktuelnosti iz prava regiona
- Aktuelnosti iz njemačkog prava
- Aktuelnosti iz evropskog prava

Konkretno teme članaka autori mogu slobodno birati. Naročito su poželjni članci sa praktičnim uklonom, članci koji doprinose razvoju prava, te članci mladih naučnika koji se nalaze na početku svoje akademske karijere.

Kako bi se obezbijedio visoki nivo priloga, svi prilozi predviđeni za rubriku "Članci" će biti recenzirani. Prilozi će od strane recenzentata biti i kategorizirani prema uobičajenoj kategorizaciji (izvorni naučni rad, pregledni rad, stručni rad). Prilozi se smatraju prihvaćenim, ukoliko budu ocijenjeni pozitivno od strane recenzentata i prihvaćeni od strane redakcije. O terminu objavljivanja odlučuje redakcija.

Dostavljanjem određenog priloga za objavljivanje autori su obavezni dostaviti i sažetak priloga koji će od strane redakcije biti preveden na njemački i engleski jezik. Sažetak ne treba biti duži od jedne stranice i treba sadržavati pet do deset ključnih riječi.

Autorice i autori su sami odgovorni za sadržaj svojih priloga. Autorice i autori *Novoj pravnoj reviji* ustupaju prava na objavljivanje i eventualno prevođenje članka na jedan od jezika koji se koriste u NPR u štampanoj formi, te u elektronskoj formi na internetu. Objavljene priloge autorice i autori mogu objavljivati u drugim štampanim ili online-publikacijama po isteku godine dana od objavljivanja u *Novoj pravnoj reviji* uz navođenje izvora prvog objavljivanja.

Autorica/autor podnošenjem svog manuskripta prihvata sve uslove navedene u ovom dokumentu i garantira da prilog u predanom ili sličnom obliku nije objavljen na drugom mjestu i da njemu ne postoje prava trećih lica.

Članci i prilozi:

Moguće je predati dva tipa priloga:

1. Dugi članak (10 – 20 stranica, font Times New Roman, font size 12, prored 1,5)
2. Kratki članak/prikaz (3 – 9 stranica, font Times New Roman, font size 12, prored 1,5)

Članci mogu biti predati na latiničnom ili ćirilničnom pismu, te će takvi biti i objavljavani. 1500 karaktera vrijede kao jedna stranica.

Kako bi se osigurao jedinstven način citiranja i navođenja izvora nužno je da se autorice/autori pridržavaju pravila za citiranje i navođenje koji su dati u prilogu ovog poziva.

Prilozi se predaju na bosanskom, crnogorskom, hrvatskom, srpskom ili njemačkom jeziku u elektronskom obliku kao word dokument na e-mail adresu:

novapravnarevija@gmail.com

Uz prilog se predaje kratki *curriculum vitae* (1 stranica) koji sadržava podatke o obrazovanju i profesionalnoj karijeri autora/autorice, te spisak eventualnih dosadašnjih publikacija.

Prilozi se primaju kontinuirano.

Vaša pitanja možete uputiti na sljedeću e-mail adresu:

novapravnarevija@gmail.com

ili na broj telefona 033 206-350 lok. 234.

CITIRANJE I NAVOĐENJE IZVORA

Citiranje

“xxxx” C Citati treba da budu navedeni pod navodnim znacima

C Okvirno je pravilo da citati duži od četiri reda treba da budu navedeni u bloku/cjelini.

“xxxx.” C Znaci navoda trebaju uvijek biti stavljeni nakon završnog interpunkcijskog znaka.

[xxxxxx] C Ako autor želi da unese vlastiti komentar u citat, taj komentar treba biti stavljen između uglastih zagrada.

[podvukao autor] C Ako citat sadrži dijelove koji su kurzivom istaknuti od strane autora to treba da bude navedeno: [podvukao autor].

N.B. Ukoliko fusnota sadrži citat, njegov izvor treba da bude naveden neposredno po završetku citata.

Navođenje izvora

U pravilu reference i izvori trebaju biti navedeni u fusnotama, a izbjegnuti u samom tekstu. Broj fusnote treba da bude stavljen iza završnog interpunkcijskog znaka ako

se referira na cijelu rečenicu odnosno direktno iza riječi ako referira samo na tu riječ.

1. Navođenje u samom tekstu

Ukoliko se izvori kao zakoni ili međunarodni sporazumi navode u samom tekstu obratiti pažnju na slijedeće:

Kod prvog navođenja potrebno je navesti njihov puni naziv.

Ukoliko se želi upotrijebiti skraćenica, navesti je uz prvo pominjanje izvora.

U slučaju da se navode pravni akti koji nisu izvorno doneseni na nekom od jezika koji se koriste u NPR, kod prvog navođenja je potrebno pored naziva na nekom od jezika koji se koriste u NPR navesti u uglastoj zagradi i originalni naziv. Npr. čl. 5. Zakona o notarskoj obradi isprava [*Beurkundungsgesetz*].

“Član/članak”, “stav”, “alineja” – ukoliko se navode u tekstu treba da budu navedeni u punom obliku, a ako se stavljaju u zagrade, tada se kao i u fusnotama upotrebljava skraćenica (čl. 34. st. 2.).

2. Navođenje u fusnotama

2.1 Navođenje sudskih presuda

Kod navođenja presuda preporučuje se korištenje onog metoda citiranja koji je karakterističan za pojedine zemlje npr.:

(a) BGH 4 October 1974, *BGHZ* 67, 207; *NJW* 1977 str. 35

(b) Odluka Suda Evropske unije od 3. juna 2010, C-484/08, *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid vs. Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc)*

(c) Vrhovni sud Federacije BiH/Republike Srpske Rev. 234/03 od 2. 3. 2004, objavljena u xxxxx....

(d) *Smith v. Lincoln*, 205 US 423 (2001)

2.2 Navođenje zakona i međunarodnih sporazuma

U slučaju da se navode pravni akti koji nisu izvorno doneseni na nekom od jezika koji se koriste u NPR, kod prvog navođenja je potrebno pored naziva na nekom od jezika koji se koriste u NPR, navesti u uglastoj zagradi i originalni naziv. Npr. čl. 5 Zakona o notarskoj obradi isprava [*Beurkundungsgesetz*].

Kod prvog navođenja pravnog akta može se dati skraćenica koja će se upotrebljavati u daljem tekstu.

Kod prvog navođenja pravnog akta potrebno je dati i broj/brojeve službenog glasila gdje je objavljen uključujući i sve naknadne izmjene.

2.3 Navođenje monografija

2.3.1 Prvo navođenje u radu

Prema slijedećem redoslijedu se navode:

- 1) Inicijali imena autora ili izdavača i prezime/prezimana. Ukoliko je više od dva autora navesti samo ime prvog autora uz dodatak “et al.”

- 2) puni naziv knjige (kurziv/*in italics*)
- 3) izdanje i/ili volumen, tom, svezak
- 4) mjesto izdanja (ako ih ima više samo prvopomenuto)
- 5) godina izdanja
- 6) broj stranice na koju se referira.

Za interpunkciju slijediti sljedeći primjer:

N. Misita, *Osnovi prava Evropske unije*, 3. izdanje, (Sarajevo, 2009) str. 212.

N. Gavella et al., *Stvarno pravo*, 2. izdanje, Svezak 1., (Zagreb, 2008) str. 657.

Naslovi koji nisu na lokalnim jezicima se ne prevode, ali je potrebno u uglastim zgradama dati prevod naslova na lokalne jezike. Za autore koji radove predaju na stranim jezicima prevod naslova će dati prevodilac. Ipak, za naslove koji nisu izvorno na njemačkom, engleskom ili francuskom autori treba sami da daju prevod na engleskom jeziku u uglastim zgradama.

2.3.2 Docnija navođenja

Docnija navođenja se vrše navođenjem imena autora i skraćeniće 'op. cit.' i broja fusnote u kojoj je prvi put spomenuto djelo, a nakon toga slijedi broj stranice na koju se referira.

Ukoliko je u istoj fusnoti ili u radu navedeno više djela istog autora potrebno je navesti naziv djela, broj fusnote u kojem je prvi put navedeno i broj stranice na koju se referira.

2.4 Navođenje priloga u zbornicima

2.4.1 Prvo navođenje

Prema sljedećem redoslijedu se navode:

- 1) Inicijali imena autora i prezime/prezimenena. Ukoliko je više od dva autora navesti samo ime prvog autora uz dodatak "et al."
- 2) Puni naziv priloga (između jednostavnih znakova navoda npr. 'xxxx')
- 3) Ime izdavača zbornika (ako ga ima) nakon čega slijedi: engleska verzija: 'ed,' ili 'eds,' njemačka verzija 'Hrsg.'
- 4) puni naziv zbornika (kurziv/*in italics*)
- 5) mjesto izdanja (ako ih ima više samo prvopomenuto)
- 6) godina izdanja
- 7) broj prve stranice priloga te broj stranice na koju se referira.

Primjer:

Weiler, 'European Citizenship and Human Rights', in J.A. Winter, et al., eds., *Reforming the Treaty on European Union: The Legal Debate* (The Hague, 1996) str. 21 na str. 27.

Petrić, 'Usklađivanje evropskog odštetnog prava', in *Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse* (Mostar, 2009) str. 254 na str. 260.

2.4.2 Docnija navođenja

Sve isto kao i kod citiranja monografija ali umjesto 'op. cit.' treba navesti 'loc. cit.'

2.5 Navođenja članaka iz periodike

2.5.1 Prvo navođenje

Prema sljedećem redoslijedu se navode:

- 1) Inicijali imena autora i prezime/prezimenena.
- 2) Naziv priloga (između jednostavnih znakova navoda npr. 'xxxx')
- 3) broj
- 4) naziv časopisa (kurziv/*in italics*; potrebno je navesti puni naziv, a ako se radi o internacionalno poznatom izdanju može se koristiti skraćenića)
- 5) godina izdanja
- 6) prva stranica priloga te stranica na koju se referira.

Primjer:

D. Možina, 'Uslovi i vremenska ograničenja odgovornosti prodavca za materijalne nedostatke', 1 *Evropski pravnik* (2008) str. 20 na str. 24.

2.5.2 Docnija navođenja

Sve isto kao i kod citiranja monografija, ali umjesto 'op. cit.' treba navesti 'loc. cit.'

Call for Papers

Die Neue juristische Rundschau – Zeitschrift für einheimisches, deutsches und europäisches Recht ist eine Rechtszeitschrift, die von der IRZ- Stiftung und der Deutsch-bosnisch-herzegowinischen Juristenvereinigung (DBHJV) gegründet wurde.

Die Idee der Gründer dieser Zeitschrift war es, ein Forum für die Veröffentlichung von wissenschaftlichen Artikeln und informativen Beiträgen aus dem Recht der Staaten der Region, dem deutschen und dem europäischen Recht zu schaffen.

Insbesondere sind Beiträge für die folgenden Rubriken erwünscht:

- Aufsätze
- Aktuelles aus dem Recht der Region
- Aktuelles aus dem deutschen Recht
- Aktuelles aus dem europäischen Recht

Die jeweiligen Themen der Beiträge können die Autoren frei wählen. Besonders willkommen sind praxisrelevante Beiträge, Beiträge, die zur Rechtsentwicklung beitragen, sowie Beiträge junger Wissenschaftler, die sich am Anfang ihrer akademischen Laufbahn befinden.

Um ein hohes Niveau der Beiträge zu gewährleisten, werden die Beiträge, die für die Rubrik Aufsätze vorgesehen wurden, rezensiert. Die Beiträge werden von den

Rezensenten kategorisiert, anhand der in der Region üblichen Kategorisierung (origineller wissenschaftlicher Beitrag, Überblicksbeitrag, Fachbeitrag). Beiträge gelten als angenommen, wenn sie seitens der Rezensenten positiv bewertet und von der Redaktion angenommen wurden. Über den Veröffentlichungszeitpunkt entscheidet die Redaktion.

Mit Einreichung eines Beitrags zur Veröffentlichung reicht der Autor eine Zusammenfassung des Artikels, die von der Redaktion in die deutsche und englische Sprache übersetzt werden wird, ein. Die Zusammenfassung soll nicht länger als eine Seite sein und auch fünf bis zehn Stichwörter enthalten.

Die Autorinnen und Autoren sind selbst für den Inhalt ihrer Beiträge verantwortlich. Die Autorinnen und Autoren treten an die "Nova pravna revija" die Rechte zur Veröffentlichung und eventueller Übersetzung der Artikel in eine der Sprachen, die in der NPR Verwendung finden, in Druckform und in elektronischer Form im Internet ab. Die veröffentlichten Beiträge können die Autorinnen und Autoren in anderen Publikationen, in gedruckter oder elektronischer Form nach Ablauf einer einjährigen Frist ab der Erstveröffentlichung in der "Nova pravna revija", mit Angabe der Quelle der Erstveröffentlichung veröffentlichen.

Die Autorin/der Autor akzeptiert durch die Einreichung des Manuskripts alle in diesem Dokument angegebenen Bedingungen und garantiert, dass der Beitrag in der abgegebenen oder einer ähnlichen Fassung nicht anderweitig veröffentlicht wurde und keine Drittrechte daran bestehen.

Artikel und Beiträge:

Es können zwei Typen von Beiträgen eingereicht werden:

1. Längerer Artikel (10–20 Seiten, Times New Roman, Schriftgröße 12, Absatz 1,5)
2. Kurzer Beitrag (3–9 Seiten, Times New Roman, Schriftgröße 12, Absatz 1,5)

Die Beiträge können in lateinischer und kyrillischer Schrift eingereicht werden und werden in der Selben Schrift veröffentlicht. 1500 Zeichen gelten als eine Seite.

Um eine einheitliche Zitierweise und Anführung von Quellen zu gewährleisten, ist es notwendig, dass sich die Autorinnen und Autoren an die im Anschluss an diesen Call for Papers angegebenen Zitierregeln halten.

Die Beiträge können in Bosnisch, Kroatisch, Montenegrinisch, Serbisch oder in deutscher Sprache in elektronischer Form als Word Dokument an die email Adresse: novaprvnarevija@gmail.com abgegeben werden.

Zum Beitrag sollte ein kurzer Lebenslauf (1 Seite) beigefügt werden, aus dem die Ausbildung und der berufliche Werdegang des Autors/der Autorin, sowie eine Liste der eventuellen bisherigen Publikationen ersichtlich sind.

Beiträge werden laufend angenommen.

Beiträge deutscher Autoren, die für die Veröffentlichung ausgewählt wurden, werden von der Redaktion übersetzt.

Alle Fragen hinsichtlich der Zeitschrift können an die folgende email Adresse: novaprvnarevija@gmail.com oder die Telefonnummer 033 206350 ext. 234 gerichtet werden.

ZITIERREGELN UND QUELLENANGABEN

Zitieren

"xxxx" C Zitate sollten unter Anführungszeichen angegeben werden

C Zitate, die länger als vier Zeilen sind, sollten als Ganzes/in einem Block angeführt werden (Rahmenregel)

"xxxx." C Anführungszeichen sollten immer hinter dem Endinterpunktionszeichen gesetzt werden.

[xxxxxx] C Möchte der Autor/die Autorin einen eigenen Kommentar in das Zitat einbringen, sollte dieser in eckigen Klammern erfolgen.

[Betonung des Autors] C Enthält das Zitat Teile, welche im Kursiv seitens des Autors hervorgehoben werden sollte angegeben werden: Ako citat sadrži dijelove koji su kurzivom istaknuti od strane autora to treba da bude navedeno: [Betonung des Autors].

N.B. Wenn das Zitat in einer Fussnote enthalten ist, sollte die Quellenangabe unmittelbar nach dem Zitat erfolgen.

Quellenangabe

In der Regel sollten Referenzen und Quellen in Fussnoten angegeben werden und im eigentlichen Text vermieden werden. Die Nummer der Fußnote sollte nach dem Endinterpunktionszeichen gesetzt werden, wenn sie sich auf den gesamten Satz bezieht, bzw direkt nach dem Wort, wenn sie sich lediglich auf dieses Wort bezieht.

1. Angaben im Text

Werden die Quellen zB Gesetze oder internationale Abkommen im Text angegeben, sollte Folgendes beachtet werden:

Bei der Erstangabe sollte die gesamte Bezeichnung angegeben werden.

Wenn eine Abkürzung verwendet wird, sollte diese bei der Erstangabe durch Wiedergabe des vollständigen Begriffs erläutert werden.

Wenn Rechtsakte, welche nicht ursprünglich in einer der Sprachen, die in der NPR Verwendung finden, verabschiedet wurden, angegeben werden, sollte bei der Erstangabe in eckiger Klammer auch die Originalbezeichnung

angegeben werden. zB čl. 5 Zakona o notarskoj obradi isprava [*Beurkundungsgesetz*].

“Artikel”, “Absatz”, “Ziffer” – wenn diese im Text angegeben werden, sollte dies nicht in abgekürzter Form erfolgen. Wenn sie in Klammern angegeben werden, werden sie wie in den Fussnoten abgekürzt (Art 34 Abs 2)

2. Angaben in Fußnoten

2.1 Angaben von Gerichtsentscheidungen

Bei Angaben von Gerichtsentscheidungen wird empfohlen, die Zitierweise, die für das entsprechende Land charakteristisch ist zu verwenden zB:

(a) BGH 4 Oktober 1974, *BGHZ* 67, 207; *NJW* 1977 str. 35

(b) Entscheidung des Gerichtshofs der Europäischen Union vom 3. Juni 2010, C-484/08, *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid vs. Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios* (Ausbanc)

(c) Vrhovni sud Federacije BiH/Republike Srpske Rev. 234/03 od 02. 03. 2004, objavljen u xxxxx

(d) *Smith v. Lincoln*, 205 US 423 (2001)

2.2 Angaben von Gesetzen und internationalen Abkommen

Wenn es sich um Rechtsakte handelt, die nicht ursprünglich in einer der Sprachen, die in der NPR Verwendung finden, verabschiedet wurden, ist es bei der Erstangabe notwendig, neben der Bezeichnung in einer der Sprachen, die in der NPR Verwendung finden, in eckiger Klammer auch die Originalbezeichnung anzugeben. zB čl. 5 Zakona o notarskoj obradi isprava [*Beurkundungsgesetz*].

Bei der Erstangabe eines Rechtsaktes kann auch die Abkürzung, welche weiter im Text verwendet werden soll angegeben werden.

Bei der Erstangabe eines Rechtsaktes sollte auch die Nummer des Amtsblatts einschließlich aller späteren Änderungen angegeben werden.

2.3 Angaben von Monographien

2.3.1 Erste Angabe

Nach folgender Reihenfolge werden angegeben:

- 1) Die Initialen der Vornamen der Autoren oder der Herausgeber und die Nachnamen. Sind es mehr als zwei Autoren/Herausgeber, wird lediglich der erste mit dem Zusatz «et al.» angegeben
- 2) Voller Titel des Werkes (im Kursiv)
- 3) Ausgabe und/Volumen, Band, Heft
- 4) Erscheinungsort (Wenn es mehrere gibt, nur den erstgenannten)
- 5) Erscheinungsjahr
- 6) Seitenzahl auf die verwiesen wird.

Hinsichtlich der Interpunktion sollte folgendem Beispiel gefolgt werden:

N. Misita, *Osnovi prava Evropske unije*, 3. izdanje, (Sarajevo, 2009) str. 212.

N. Gavella et al., *Stvarno pravo*, 2. izdanje, Svezak 1., (Zagreb, 2008) str. 657.

Titel, die nicht in einer der Sprachen, die in der NPR Verwendung finden, sind, werden in der Ursprungssprache wiedergegeben, danach sollte in eckigen Klammern eine Übersetzung in eine der Sprachen, die in der NPR Verwendung finden, erfolgen. Für Autoren, die ihre Beiträge in einer Fremdsprache einreichen, übersetzt ein Übersetzer die Titel. Für Titel, die im Original nicht in deutscher, englischer oder französischer Sprache sind, sollten jedoch die Autoren selbst in eckigen Klammern eine Übersetzung ins Englische angeben.

2.3.2 Spätere Angaben

Spätere Angaben erfolgen mit Angabe des Namens des Autors mit der Abkürzung ‘op. cit.’ unter Angabe der Fussnote, in welcher das Werk zum ersten Mal zitiert wurde, darauf folgt die Seitenzahl auf die verwiesen wird.

Sollten in der selben Fussnote mehrere Werke des selben Autors genannt werden, sollte der Titel des Werks genannt werden, die Angabe der Fussnote in der es das erste Mal genannt wurde, sowie die Seitenzahl auf die verwiesen wird.

2.4 Angaben von Beiträgen in Sammelbänden

2.4.1 Erstangabe

Die Angaben erfolgen nach folgender Reihenfolge:

- 1) Die Initialen der Vornamen der Autoren und die Nachnamen. Sind es mehr als zwei Autoren, wird lediglich der erste mit dem Zusatz «et al.» angegeben
- 2) Voller Titel des Werkes (unter einfachen Anführungszeichen zB ‘xxxx’) Name des Herausgebers (falls vorhanden) mit Zusatz: ‘ed.’ oder ‘eds.’ (englische Version oder ‘Hrsg.’ (deutsche Version))
- 3) Erscheinungsort (Wenn es mehrere gibt, nur den erstgenannten)
- 4) Erscheinungsjahr
- 5) Erste Seite auf der der Beitrag beginnt und Seitenzahl auf die verwiesen wird.

Beispiel:

Weiler, ‘European Citizenship and Human Rights’, u J.A. Winter, et al., eds., *Reforming the Treaty on European Union: The Legal Debate* (The Hague, 1996) str. 21 na str. 27.

Petrić, ‘Usklađivanje europskog odštetnog prava’, u *Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse* (Mostar, 2009) str. 254 na str. 260.

2.4.2 Spätere Angaben

Wie beim Zitieren von Monographien, jedoch anstatt von 'op. cit.' sollte 'loc. cit.' angegeben werden.

2.5 Angaben von Beiträgen in Zeitschriften

2.5.1 Erstangabe

Nach folgender Reihenfolge werden angegeben:

- 1) Die Initialen der Vornamen der Autoren und die Nachnamen.
- 2) Titel des Beitrags (unter einfachen Anführungszeichen zB 'xxxx')
- 3) Nummer
- 4) Bezeichnung der Zeitschrift (im Kursiv; es sollte die volle Bezeichnung angegeben werden, wenn eine

übliche Abkürzung besteht, sollte auch zusätzlich diese verwendet werden)

5) Erscheinungsjahr

6) Seite auf der der Beitrag beginnt und Seitenzahl auf die verwiesen wird.

Beispiel:

D. Možina, 'Uslovi vremenska ograničenja odgovornosti prodavca za materijalne nedostatke', 1 *Evropski pravnik* (2008) str. 20 na str. 24.

2.5.2 Spätere Angaben

Wie beim Zitieren von Monographien, jedoch anstatt von 'op. cit.' sollte 'loc. cit.' angegeben werden.

UNIVERSITY PRESS – izdanja Magistrat Vam predstavlja dio svojih izdanja

Novi naslovi u ediciji IURISTICA

Edicija Mustafa Imamović bira za Vas

Rebeka Kotlo,
**Pravo na udruživanje,
političke partije i nevladine
organizacije u savremenom
pravno-političkom sistemu,
uporednom i međunarodnom
pravu**
str. 316, 2017.
ISBN 978-9958-673-44-3

Samir Aličić,
**Imovinska šteta u rimskom
klasičnom pravu : osnove koncepta
štete u savremenom pravu**
str. 237, 2017.
ISBN 978-9958-673-45-0

Ivana Teronić Oruč (prir.),
**Portret spisatelja :
savremena kritika o djelu
Mustafe Imamovića**
str. 322, 2017.
ISBN 978-9958-673-47-4

UNIVERSITY PRESS
izdanja Magistrat
PUBLISHING & BOOKTRADING COMPANY
SARAJEVO

Kontakt:

e-mail: unipress@bih.net.ba

tel. (+387 378 033) 55 06 75 / fax. 55 06 77

Knjižara Openbook, Franje Račkog 1, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu;

e-mail: universitypress@bih.net.ba ; openbook@bih.net.ba / tel. 033 22 62 76

